T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

RAUF FİCO'NUN HAYATI (1881-1944) VE HATIRALARI

Dönay KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Çankırı-2019

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI

RAUF FİCO'NUN HAYATI (1881-1944) VE HATIRALARI

Dönay KAYA

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN

Çankırı-2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi……..... iv
Tez Kabul ve Onay……..... v
Önsöz……... vi
Özet…….. ix
Summary……..... x
Kısaltmalar……. xi
Tablo Listesi……..... xii
Şekil Listesi……. xiii
Ekler Listesi……...……. xiv

GİRİŞ……... 1
BÖLÜM 1:ABDULRAUF FİCO…….. 4
1.1.Hayatı …… 4
1.2.Mekteb-i Mülkiye Yılları(1896-1903)……... 11
1.3.Memuriyet Yılları……... 13
1.3.1. Yanya Vali Katipliği(1903-1906)……..... 13
1.3.2. Koniçe Kaymakamlığı(1906-1908)…… 13
1.3.3.Gümüşhacıköy Kaymakamlığı (Temmuz 1908- Eylül 1098)……. 15
1.3.4.Himare Kaymakamlığı (24 Kasım 1908- Eylül 1909)…… 19
1.3.5.Margılıç Kaymakamlığı(15 Eylül 1909 - 1 Ağustos 1910)……. 25
1.3.6. Reşadiye Kaymakamlığı(1 Ağustos 1910 - 6 Eylül 1910)……. 26
1.3.7.Yabanabad Kaymakamlığı (9 Eylül 1910 – 31 Temmuz 1912)…….. 28
1.4. Arnavutluk Hükümeti'ndeki Görevleri……. 30

BÖLÜM 2:HATIRALARINDA RAUF BEY: KONİÇE
(Haziran 1906- Temmuz 1908)……. 34
2.1.Koniçe'nin Bayındırlık İşleri (Umumi Nafia)…… 34
2.2.Koniçe'de Eğitim (Umumi Maarif)…… 35
2.3. Koniçe'de Ziraat…… 36
2.4.Koniçe'de Hayvanat……..... 38

2. 5.Koniçe'de Maden……..... 39
2.6.Koniçe'de Orman ve Yaylaklar……..…… 40
2. 7.Koniçe'de Panayır……. 41
2.8.Koniçe'de İktisat……..……..... 44
2.9. Koniçe'de Posta…… 44

BÖLÜM 3: HATIRALARINDA RAUF BEY: YABANABAD
(9Eylül 1910–31 Temmuz 1912)……... 46
3.1.Yabanabad'ta Eğitim (Maarif)……... 51
3.2.Yabanabad'ta Güvenlik (Asayiş)……... 62
3.3.Yabanabad'ta Ziraat……. 64
3.4.Yabanabad'ta Maden……. 67
3.5. Yabanabad'taki Kadim Eserler (Asar-ı Atika)……. 70
3.6. Yabanabad'ta Yollar ve Köprüler……. 74
3.7. Yabanabad'ta Sağlık (Ahval-i Sıhhıye)…… 76
3.8. Yabanabad'ta Kamuoyu (Efkâr-ı Umumiye)…….. 77
3.9. Yabanabad'ta Hükümet Konağı (Devair-i Hükümet)…….. 78
3.9.1.Bina……..……..……. 80
3.9.2. Orman İdaresi……...……. 81
3.9.3 Tapu İdaresi……....…… 82
3.9.4. Belediye……....……. 82
3.9.5. Ziraat Bankası……...……. 83
3.10. Yabanabad'ta Vakıflar (Evkaf)…….. 83
3.11. Yabanabad'ta Adliye…….. 85
3.12. Yabanabad'ta Posta…… 87
3.13. Yabanabad'ta Maliye…….. 89
3.14. Yabanabad'ta Askeriye……... 90

SONUÇ …….. 93
KAYNAKÇA……. 95
EKLER……... 101
ÖZGEÇMİŞ……... 116

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Rauf Fico'nun Hayatı (1881-1944) ve Hatıraları* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yaralandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

……/…./2019

İmza

Dönay KAYA

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dönay KAYA tarafından hazırlanan *Rauf Fico'nun Hayatı(1881-1944) ve Hatıraları* başlıklı bu çalışma,…….tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda ……..başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Tarih* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan : Doç Dr. Yüksel ÖZGEN İmza: ……..

Danışman :Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DOĞAN İmza: ……..

Üye :Dr. Öğr. Üyesi Recep BÜYÜKTOLU İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 201.. tarih ve ..... sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

…….

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Rauf Fico'nun Hayatı(1881-1944) ve Hatıraları adlı tezin konusu, 1903-1912 yılları arasında Osmanlı Devleti'ne hizmet etmiş Arnavut kökenli bir kaymakamın görev yaptığı kazalarda yaşadığı olumlu ve olumsuz bütün anıları ve Arnavutluk'un bağımsız olmasıyla Türkiye'ye Arnavutluk'un ilk Türkiye Büyük Elçisi olarak geldiği zamanları anlatmaktadır. Rauf Bey'in Osmanlı Türkçesi ile yazdığı hatıraları bin sayfadan fazladır. Bu hatıralar tez çalışmasını oluşturabilmek için tek tek incelenmiştir. Elde bulunan kaynaklar jpg dosyası olduğu için bazı sayfalar net olmadığından okunamamıştır. Özellikle Kırşova Kazası'nda kaymakamlık yaptığı dönemde yazdığı hatıraları okunamamıştır. Onun dışındaki hatıralarının çoğu okunmuştur. Hatıralarının dışında 1906-1907 yılları arasında tutmuş olduğu günlüğü de bulunmaktadır. Bu günlükte ise yaptığı her şeyi günü gününe not tutmuştur. 1896-1903 yılları arasında Mektebi Mülkiye'de okumuş olan Rauf Bey'in Mülkiye'deki ders notları da kaynak olarak mevcuttur. Ders notlarının bir kısmını Osmanlı Türkçesi ile bir kısmını ise Fransızca ve Arnavutça olarak yazmıştır. Ayrıca hatıralarında da Arnavutça yazdığı bölümler vardır. Arnavutça yazdığı bölümlerin birinde üç çocuğunun doğum yerlerini, tarihlerini ve de doğdukları saatleri de vardır. Rauf Bey görev yaptığı yerlerin haritasını da çizmiş, bu haritalarda mevcuttur. (Ek.9,10,11,13,14)Yabanabad'ın haritası da bulunmaktadır.

Arnavut kökenli Osmanlı Kaymakamı Rauf Bey Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde kaymakamlık yaptığı için dönemin önemli olaylarına da tanık olmuş, bu önemli olaylara hatıralarında yer vermiştir. Ermenilerin İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basmasına, II. Meşrutiyet'in ilanına ve sonrasında çıkan karışıklıklara, 31 Mart Olayı'na ve daha birçok önemli olaya hatıralarında değinmiştir. Rauf Bey'in kendisi Arnavut kökenli olduğu için o dönemde Arnavutların bağımsızlık fikrine nasıl baktıklarını da anlatmış, Arnavutların Osmanlı Devleti'nden ayrılmasını bir felaket olarak değerlendirmiştir. Dönemin kaymakamının gözüyle olayların nasıl algılandığı bu tezle anlaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma aşamasında Rauf Bey'in hayatında yaşadığım düşüncesine kapıldığım birçok zaman oldu. Bu zamanlarda kendi kendime hep şu cümleyi tekrarladım: "Ben

de olsaydım bu şekilde davranırdım." Bu çalışmada öğrendiğim en önemli husus ise yıkılmakta olan Osmanlı Devleti'nde o dönemde bile çok vasıflı insan yetiştiren eğitim kurumlarının mevcut olduğudur. Rauf Bey'in Osmanlı Devleti'nde kaymakam olarak çalıştığı yılları ve sonrasını konu alan bu tez çalışmasında Rauf Bey'in hatıraları temel kaynak teşkil etmektedir. Dönemin önemli olaylarını konu alan hatıraları bir Arnavut gözüyle bu sancılı süreçleri gözler önüne sermektedir.

Rauf Bey'in hayatıyla ilgili Türkçe tek kaynak Mustafa BALCI'nın *Arnavutluk'un İlk Türkiye Elçisi Rauf Bey* adlı makalesi olduğu için Rauf Bey'in hatıralarından elde edilen bilgilerle Mustafa BALCI'nın vermiş olduğu bilgilerin kıyaslaması birçok kez yapılmıştır.

Tez üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Rauf Bey'in kişisel hayatı, öğrenim hayatı, memuriyet yılları, Arnavutluk'un bağımsız olmasıyla Arnavutluk'taki hayatı bulunmaktadır. İkinci bölüm Rauf Bey'in 1906-1908 yıllarında Koniçe'de kaymakamlık yaptığı dönemde yazdığı hatıraları ve üçüncü bölümde ise Rauf Bey'in 1910-1912 yıllarında Yabanabad'ta (Kızılcahamam) kaymakamlık yaptığı dönemde yazdığı hatıraların değerlendirilmesini içermektedir. Rauf Bey'in Yabanabad'ta görev yaptığı dönemde valiliğe gönderdiği raporlar da incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Rauf Bey'in Kırşova başlıklı bir hatırası da bulunmaktadır. Ancak elimizdeki kaynaklar okunabilecek kadar net olmadığı için okunamamıştır. Kırşova hatıralarında 30Temmuz 1912 (17 Temmuz 1328) tarihi atılmıştır.[1]

Bu çalışmada birinci elden kaynak kullanılmış ve günümüze kadar yazılmış olan makale ve kitaplardan yararlanılmıştır. Rauf Bey'in anlatımlarını desteklemek amacıyla Başbakanlık Osmanlı Arşivi'ndeki ilgili belgeler incelenmiştir. Rauf Bey'in Margılıç Kaymakamı iken Yabanabad Kaymakamı ile yer değiştirmesi gerektiğini belirten birkaç kaynağa rastlanmıştır. Ayrıca Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin dışında Yabanabad'ta Mahkemağçin Köyü'nde cami kapısının eşiğinde yazılı olduğunu

[1]Fico,*Kırşova*.

söylediği eski bir yazının günümüzde de olup olmadığı incelenmiş ve fotoğraflanarak çalışmada yer verilmiştir.

Rauf Bey'in el yazmalarını içeren bu kaynaklar 20.yüzyılın başında yaşanan önemli olayların bir Osmanlı bürokratının gözüyle nasıl algılandığını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle önemli bir kaynaktır ve önemli bilgiler sunmaktadır. Mevcut kaynakların herhangi bir çalışmada yar almaması da ayrıca önem arz etmektedir. Bu kaynaklar titizlikle transkripte edilerek değerlendirilmesi yapılmaya çalışılmıştır.

Hazırlamış olduğum yüksek lisans tezi sırasında desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman başaracağıma dair beni cesaretlendiren sevgili danışman hocam Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN'e çok teşekkür ederim. Rauf FİCO'nun hatıralarını fotoğraflayarak bu çalışmanın temel kaynağını sunan Mustafa BALCI Hocamıza da çok teşekkür ederim. Ayrıca bu zorlu süreçte hep yanımda olan ve destek veren eşime minnettarım. Yabanabad sevdalısı Muzaffer EKER Bey'e de yardımlarından dolayı ayrıca teşekkür ederim.

06/02/2019

Dönay KAYA

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : Rauf Fico'nun Hayatı Ve Hatıraları
Tezin Yazarı :Dönay KAYA
Danışman : Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN
Anabilim Dalı: Tarih
Kabul Tarihi :…./…./2019
Sayfa Sayısı :16 (Ön kısım) + 100(tez) +15(ekler)
Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde devletin yıkılmasını hızlandıran pek çok olay olmuştur. Bu olayların başında ise ayaklanmalar, milletlerin bağımsızlıklarını istemesi sonucu çıkan kargaşalar gelmektedir. Böyle bir kargaşanın ortasında ise Osmanlı Devleti'nin yıkılmaması ve karışıklıkların giderilmesi için uğraşan bir kaymakam vardır. Rauf Bey hatıralarında bu kaos ortamını ele almıştır. Bu tezde Rauf Bey'in olayları nasıl değerlendirdiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Tez, Rauf Bey'in doğumu yılı olan 1881'den 1944 yılında ölümüne kadar olan dönemi kapsamaktadır. Ancak Rauf Bey'in Osmanlı Devleti'nde görev yaptığı yıllar ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Özellikler Yabanabad bugünkü adıyla Kızılcahamam'a ağırlık verilmiştir. Çünkü Rauf Bey görev yaptığı iki yıl boyunca Yabanabad' ta ki her faaliyeti, durumu hatıralarında belirtmiş ve ayrıca valiliğe bu konuda uzun uzun raporlar yazmıştır. Bu raporlar incelenerek dönemin olumlu olumsuz bütün yanları ele alınmaya çalışılmıştır. Bu raporlarda ayrı ayrı başlıklar atmıştır. Dönemin alt yapı, eğitim, sağlık, askeriye, posta, ulaşım vb. konularda ne seviyede olduğu görülmüştür. Günümüzle yüz yıl önceki durum arasında kıyaslamalar yapılmıştır. Kıyaslamalar yapılırken dönemin şartları göz önüne alınmıştır.
Anahtar Kelimeler: Rauf Bey, Kaymakam, Yabanabad,Osmanlı Devleti

Çankırı Karatekin Üniversity Grandmate School of Social Sciences Abstract of Master'sThesis

Title of the Thesis: The Life and Memories of Rauf Fico	
Author	**:Dönay KAYA**
Supervisor	**: Doç. Dr. Yüksel ÖZGEN**
Department	**:History**
Date	**:…../…../2019**

In the recent periods of Ottoman, there have beenmany events that have accelerated the collapse ofthe empire. Rebellions and chaos after the nations' reavest for independence are the leading ones. In such a big chaos there was a district governor who is working and trying hard to prevent the collapse of the empire. That chaos environment was discussed in the memoirs of Rauf Bey. In this thesis, it is aimed to be understood how Rauf Bey evalvated the events.

The thesis involves 1944, the period between the birth year of Rauf Bey, 1881 and 1944 until hes death. However, the years, which Rauf Bey served in Ottoman Empire, were mainly dealt with. Especially, it has been concentrated on Yabanabad, under its current name Kızılcahamam. This is because Rauf Bey stated all the activities in Yabanabad in his memoirs during the 2 years hi was carrying his duty, and also he wrote so long reports to the governorship about the subject. By analyzing these reports, it has been tried to deal with all the favourable and un favourable aspects of the period. In those reports he gave headlines seperately.

Keywords:Rauf Bey, district governor, Yabanabad, Ottoman State

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.y.	Adı geçen yer
AVS	Ankara Vilayet Salnamesi
AÜ	Atatürk Üniversitesi
AÜEHFD	Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi
BOA	Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Böl.	Bölüm
DAGM	Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
Fak.	Fakülte
Mad.	Madde
OTAM	Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
PTT	Posta Telefon Telgraf
s.	Sayfa
ss.	Sayfa sayısı
SBF	Sosyal Bilimler Fakültesi
TC	Türkiye Cumhuriyeti
TDK	Türk Dil Kurumu
TTK	Türk Tarih Kurumu

TABLO LİSTESİ

Tablo No	**Sayfa**
Tablo 2.1.Koniçe Kazası 321 Senesi Mahsulü (1905) …….……..	36
Tablo 2.2.Baş Meyve Mahsulatı ….……...	36
Tablo 2.3.Bağlar Hasılatı……...…….	37
Tablo 2.4.Koniçe Kazasındaki Hayvanat ……...	39
Tablo2.5. Bir Sene Zarfında Hayvanat Ahalinden İstihsal Olunan Sütün Tahsisi…….	39
Tablo 2.6. Panayırda Satılan Yağ Miktarı……..	42
Tablo3.1. 1907 Tarihli Vilayet Salnamesi'ne Göre Ankara ve Çevresindeki Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumlarını Gösteren Çizelge……...	53

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 3.1.Rauf Bey'in Hatıralarında Belirttiği Mahkemeağaçin Karyesi Cami Kapısındaki Yazı……... 73

Şekil 3.2.Mahkemeağaçin Karyesindeki Cami Kapısındaki Yazının Günümüzde Kalan Kısmı……..... 74

EKLER LİSTESİ

Ek No **Sayfa**

EK 1**:**Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Şahadetnamesi…….. 101

EK 2**:**Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarından Bir Fotoğraf……... 102

EK 3:Rauf Bey'in Aldığı Nişaneleri ve Çeşitli Özel Eşyaları…….. 103

EK 4**:**Rauf Bey'in Arnavutluk Hükümeti'ndeki Görevi Sırasındaki Fotoğrafı ve Özel Eşyaları ……... 104

EK 5**:**Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarında Tuttuğu Ders Defteri'nin Kapağına Yaptığı Resim 1…… 105

EK 6:Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarında Tuttuğu Ders Defteri'nin Kapağına Yaptığı Resim 2…… 106

EK 7: Rauf Bey'in Çizdiği İnsan Figürleri……... 107

EK 8:Rauf Bey'in Mektebi Mülkiye Şahane'nin Binasını Çizdiği Tahmin Edilen Resmi……. 108

EK 9:Rauf Bey'in Çizdiği Gümüşhacı Köyü Haritası…….. 109

EK 10:Rauf Bey'in Çizdiği Himare Haritası…… 110

EK 11:Rauf Bey'in Çizdiği Margılıç Haritası…….. 111

EK 12. Rauf Bey'e Margılıç Kaymakamı İken Gelen Telgraf……. 112

EK 13: Rauf Bey'in Çizdiği Reşadiye Haritası…… 113

EK 14: Rauf Bey'in Çizdiği Yabanabad Haritası……. 114

EK 15:Rauf Bey'in Ders Defterindeki Yazdığı İsmi Okul Numarası…….. 115

GİRİŞ

Osmanlı Devleti üç kıtaya yayılmış bir imparatorluktur. Fethettiği yerlerdeki halkı hep hoşgörüyle karşılamış ve onlara ırk ayrımı gözetmeksizin devletin çeşitli kademelerinde yer vermiştir. Balkanlardaki diğer ülkelerde olduğu gibi Arnavutların da Osmanlı ile ilişkisi 14.yüzyılda başlamıştır. 15.yüzyılın ikinci yarısında Arnavutların en önemli milli kahramanları İskender Bey'in ölümüyle de direniş önemli ölçüde azalmış ve 15.yüzyılın sonunda Osmanlı, Arnavutların yaşadığı topraklarda tam hâkimiyet sağlamıştır[1].Arnavutluk beş yüz yıl Osmanlı Devleti egemenliği altında yaşamıştır. Fransız İhtilali ile gelen milliyetçilik akımından en son etkilenen Balkan topluluğu Arnavutlar olmuştur. 19.yüzyıla gelindiğinde Arnavutlarda da bağımsız bir devlet kurma fikri oluşmaya başlamıştır. Bunun için zaman zaman karışıklıklar çıktığı görülmüştür. Çeşitli karışıklıklar çıkmış olsa da Arnavut ulusçular Osmanlı İmparatorluğu`nun parçalanmasından en fazla zarar görecek kesimin, Arnavutlar olacağını anlamışlardır. Arnavutların birliğini ve bütünlüğünü sağlamanın tek yolu Osmanlı Devleti sınırları dâhilinde kalmak olmuş, ancak bölgenin özerkliği için de mücadele vermekten geri durulmamıştır[2].

Osmanlı Devleti'nde Arnavutlar da nüfuslarının çok üzerinde bir nispette askerî ve mülkî bürokraside alanlarının zirve makamları da dâhil her kademede temsil edilmişlerdir[3].Arnavutluk halkı, Osmanlı Devleti'nin hâkim sınıfı içinde çok belirgin bir yere sahipti. Aralarında Gedik Ahmet, Koca Davut, Dukakinzâde Ahmet, Lütfi, Kara Ahmet, Koca Sinan, Nasuh, Kara Murat ve Tarhuncu Ahmet Paşaların da bulunduğu en az otuz iki sadrazamın Arnavut asıllı olduğu bilinmektedir[4].
Rauf Bey aslen Arnavut kökenli bir Osmanlı kaymakamıdır. Osmanlı Devleti'nin yıkılış sürecine girdiği dönemde yaşamış olan Rauf Bey Mektebi Mülkiye'den

---

[1]Falma Fshazi, "2. Meşrutiyet ve Arnavutluk'taki Osmanlı Algısı: Arnavutlarla Osmanlı'nın Düşman Olduğu "O An."*İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:38 (Mart 2008)*s.165.
[2]Selda Kılıç,"Bir Osmanlı Aydınının Arnavutluk'a Dair Görüş ve Düşünceleri" s.260 Erişim Tarihi: 01.10.2018),http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler.
[3]Hasip Saygılı, " 20. Yüzyılın Başlangıcından Günümüze Arnavutlarda Osmanlı ve Türkiye Algısı. "*Bilge Strateji, Cilt 6, Sayı 10, Bahar 2014*, s.36
[4]Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk", *TDV İslam Ansiklopedisi*, Diyanet Vakfı Yayınları, *3. Cilt*, İstanbul 1991,s.386

mezun olduktan sonra Osmanlı Devleti'nin kaymakamı olarak yaklaşık dokuz yıl çalışmıştır.

Rauf Bey hatıralarında Arnavutların bağımsızlık mücadelesinde olduğu yönündeki söylentilerin doğru olmadığını ve Rauf Bey Arnavutların Osmanlı Devleti olmadan varlığını devam ettiremeyeceği görüşünü dile getirmiştir. Ancak kendi lisanlarıyla eğitim görmek istediklerini belirtmiştir.

Arnavutluk 28 Kasım 1912 tarihinde Osmanlı Devleti'nden ayrılmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı dönemde bağımsızlığının henüz birinci yılında olan Arnavutluk, İtalya, Yunanistan ve Sırbistan tarafından paylaşılarak işgal edilmesi ile ülke tarihinde stratejik konumdan dolayı yüzyıllardır meydana gelen karışıklıklar ve sorunlar ile yine karşı karşıya kalmıştır. Gerçek anlamda bağımsız olamayan ve Osmanlı koruyucu şemsiyesinden de mahrum kalan Arnavutluk için paylaşılmak kaçınılmaz olmuştur[5]. 22 Kasım 1927'de İtalya ile İkinci Tiran Antlaşması'nın imzalanmasıyla Arnavutluk tamamen İtalya'nın kontrolüne girmiştir[6]. Arnavutluk Komünist Partisi Mart 1943'de ilk Ulusal Konferansı gerçekleştirmiş ve Temmuz 1943'de İtalya'nın lideri Mussolini'nin devrilmesiyle Ulusal Kurtuluş Ordusunu kurmuştur. 08 Eylül 1943 tarihinde İtalya ve Müttefikler arasında imzalanan antlaşmadan sonra Alman birlikleri Arnavutluk'u işgal etmiştir.İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle Arnavutluk bağımsızlığını kazanmıştır[7].

28 Kasım 1912'de Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden ayrılmasından birkaç ay sonra Rauf Bey kaymakamlık görevinden istifa ederek Avlonya'ya dönmüştür. Arnavutluk'un bu zor günlerinde Rauf Bey kaymakamlık, valilik, milletvekilliği, elçilik ve bunun gibi birçok görevde bulunmuştur. Rauf Bey Arnavutluk için önemli bir bürokrattır. Arnavutluk Hükümeti'nde de bir bürokrat olarak uzun yıllar çalışmıştır.

[5]Bilal N.Şimşir, *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri*, ASAM Yayınları, Ankara 2001, s.17.
[6] Fahri Armaoğlu,*20.Yüzyılın Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul 2012, s.221.
[7]*a.g.e.*, s.362.

Rauf Bey'i eşsiz bir bürokrat yapan çocukluk döneminde Osmanlı Devleti'nin çeşitli vilayetlerinde okuyarak çocuk yaşta öğrendiği birçok dil olmuştur. Rauf Bey'in babası çocuklarının eğitimine önem vermiştir. Bu tez çalışmasında da Rauf Bey'in hayatı ele alınmıştır. Hayatı ortaya konulurken de Rauf Bey'in hatıraları, ders notları ve günlükleri incelenmiştir. Ayrıca Rauf Bey'in Osmanlı Devleti'nde kaymakamlık yaptığı kazalar hakkında vilayete gönderdiği raporlar bulunmaktadır. Bu raporlar ışığında Yabanabad bu günkü adıyla Kızılcahamam'ın 1910-1912 yıllarındaki genel durumu ortaya konmaya çalışılmıştır. Aynı şekilde 1906-1908 yıllarında Koniçe Kazası'nın mevcut durumu değerlendirilmiştir.

1.ABDUL RAUF FİCO

1.1.Hayatı

Rauf Bey, 13 Mart 1881 San'a Yemen doğumlu, bir hakimin oğludur[8]. Rauf Bey'in adının tamamı Abdul Rauf Fico'dur[9].Mektebi Mülkiye Şahadetnamesi'nde ise ismi "Ergiri Eşrafından İşkodra Merkez Naibi Fitsolu Tahmas Remzi Efendi'nin Mahdumu Abdulrauf Efendi[10]olarak yazılmıştır. Rauf Bey Fitsolu Tahmas Remzi Efendi'nin altı çocuğundan dördüncüsü ve en küçük erkek çocuğudur. Rauf Bey'in üç abisi ve iki kız kardeşi vardır. Rauf Bey'in kız kardeşinden sonra Galip adında bir erkek kardeşi daha olmuş ama küçükken ölmüştür. Abilerinin adı sırasıyla Adem, Abidin ve Mustafa'dır.

Rauf Bey'in babası El Hacı Mustafa Agazade Tahmas Remzi 1835 yılında Ergiri'de doğmuş memleketinde ilmi sarf ve mantık ve usulü fıkıh ve farsça tahsil etmiştir. Daha sonra Dersaadet (İstanbul)'e gidip tasavvurat ve meani-i muhtasar ve ilmi feraiz fenlerini tahsil edip adliyeye katip olarak girmiş ve Köprülü, Orta, Uzunca-abat, Hasköy, Yenipazar, Zenitza, Tuna, Rahova ve Pilevne, Berat, Yemen, İşkodra gibi şehirlerde çeşitli görevlerde bulunmuştur[11].

Rauf Bey hatıralarında babasının Mekke'de görev yaptığını yazmıştır[12]. Hâlbuki diğer kaynaklar Yemen'in San'a bölgesinde görev yaptığı yazmaktadır[13]. Rauf Bey'in babası Mekke'de görev yaptığı dönemde bir hadiseden sonra tayinini istemiştir. İstanbul'a geldiklerinde kendisi iki buçuk yaşında kız kardeşi ise üç aylıktır. Babasının Mekke'den tayin isteyip İstanbul'a gelmesine neden olan olayı ise şu şekilde anlatmıştır:

---

[8]*Rauf Fico'yu Zogo Atatürk ile Buluşturan Baş Diplomat Reddedildi*, 2012, Erişim:4 Aralık 2017 www.panorama.com.al,

[9] Rauf Fico, *Ders Notları (Alem-i Usul)*, s. 1.

[10]Fico, *Mektebi Mülkiye Şahadetnamesi.* (Aynı zamanda bu bilgi Mustafa Balcı'nın Arnavutluk'un ilk Türkiye Elçisi Rauf Bey adlı makalesinde geçmektedir.)(Ek.1)

[11] Mustafa Balcı, "Arnavutluk'un İlk Türkiye Elçisi Rauf Bey",*XVI. Türk Tarih Kongresi 20-24 2010 Ankara,*Ankara 2015, s. 851.

[12] Rauf Fico, *Dün Geceki İktisatım*, s. 10

[13]*Rauf Fico'yu Zogo Atatürk ile Buluşturan Baş Diplomat Reddedildi*, yayın tarihi: 21 Kasım 2012 Erişim:4 Aralık 2017, www.panorama.com.al,

> "*Bir yüzbaşı merkebine binerek bir gezintiye çıkacakmış. Civardaki Araplar bunu görünce zavallıyı yere indirerek başını taşla ezmişler. Merkep tek başına eve gelmiş. Hanımı merkebin yalnız geldiğini görünce telaşa düşmüş. Devriyeye haber vermiş. Aramaya başlamışlar. Biçareyi bulup hastaneye götürmüşler. İki gün sonra vefat etmiş. İşte pedere zarar vermeye çalışanlar da bu meseleden dolayı mahkûmedilen şahsın akrabaları imiş. Efradın memuriyetten birçoklarını çarmıha gerdikleri oluyormuş*[14]*."*

Rauf Bey'in babası bu olay üzerine bir süre daha Mekke'de kalıp sonra İstanbul'a dönmüştür. Kendisi iki buçuk yaşında olduğuna göre İstanbul'a dönme tarihi 1883-1884 yılları arasına denk gelmektedir. Aynı dönemde ağabeylerinden ikisi İstanbul'da tahsil görmektedir. Büyük abisi Adem Mülkiye Şahadetnamesi'ni aldıktan sonra Ergiri'ye dönmüştür. Diğer abisi Mustafa ise Tıbbiye'ye devam etmekteydi[15].

> *"Valide İstanbul'a gelir gelmez soğuğun tesiri ile fena halde hastalanmış kendi ifadesine göre hayatından bile ümit etmemiş. Peder valideye baktırmakta kusur etmemiş fakat o ki valide kendisini görmek istemeyen Abidin'in yüzünden çok zahmet çekmiş nihayet Yeniceye gelince hastalıktan kurtulmuş*[16]*."*

Rauf Bey ilköğrenim hayatına Yenice'de başlamıştır. Mekke'de iken ağır bir hastalık geçirmiş, ikinci ağır hastalığını da Yenice'de geçirmiştir. Rauf Bey o kadar ağır bir hastalık geçirmiş ki ailesi bir ara hayatından ümidini kesmiştir[17]. Babasının Yenice'deki görevini tamamladıktan sonra Ergiri'ye gitmişlerdir. Orada mektebe devam etmiştir. Ergiri'ye döndüklerinde abisi Mustafa askere gitmiş ve bacağını sakatlamıştır[18].

Rauf Bey'in babasının Ergiri'den sonra Prizren kasabasına tayini çıkmış ve Prizren'e gitmişlerdir. Prizren'de Çolak Hacı'nın Mektebi'ne devam etmiştir. Mektebe devam etmekte hevesli olmadığı için babasının azarlarına maruz kalmıştır[19].O tarihlerde

---

[14]Fico, *Dün Geceki İktisatım*, s. 17.
[15]*a.g.y.*
[16]*a.g.e.*, s. 18.
[17]*a.g.y.*
[18]*a.g.e.*,s.19
[19]*a.g.y.*

Sırpların Yenice'ye hücum ettiklerini, bunun için babasının onları Yenice'den Selanik'e gönderdiğini, orada bir eve yerleştirdiğini anlatan Rauf Bey orada geçen zamanını çok iyi hatırlamaktadır. Selanik'ten doğruca Ergiri'ye oradan doğruca Prizren'e gitmişlerdir[20]. Rauf Bey bu olayları anlatırken tam tarih belirtmemiştir. Ancak bu gelişen olayların bir ay gibi kısa bir sürede gerçekleştiği anlaşılmaktadır.

Rauf Bey ve ailesi Ergiri'ye oradan da İstanbul'a geçmişler ve oradan da babasının tayininin Isparta'ya çıkması üzerine Isparta'ya gitmişlerdir. Rauf Bey, Isparta'da Mektebi Rüştiye'ye gitmeye başlamıştır. 1892-1893 yılları arasındaIsparta'da kaldıktan sonra kardeşi Galip'in vefat ettiği gün Isparta'dan İstanbul'a oradan da Ergiri'ye gelmişlerdir. Bir ay sonra ise babası ile birlikte dayısının ölüm haberini almaları üzerine Tiran'a gitmişlerdir. Rauf Bey'in babası Isparta'daki görevinden sonra kısa bir süre İstanbul'da görev yapmıştır. İstanbul'da kaldıkları zamanlarda şehirde kolera salgını bulunmaktaydı[21]. Rauf Bey bu sürede İstanbul'da mektebe devam etmiştir. İstanbul'da kısa bir süre kaldıktan sonra babasının tayini İşkodra'ya çıkmıştır. İstanbul'dan İşkodra'ya gelmeden babasının rahatsızlanması üzerine kalp hastalığına yakalandığını öğrenmişlerdir. Rauf Bey bu tarihte on dört yaşında olduğunu söylemektedir. Yıl olarak 1894-1895 yılları arasında olduğu anlaşılmaktadır[22].

Mustafa Balcı makalesinde, Rauf Bey'in ortaöğreniminin bir kısmını Almanya'da aldığını belirtmekte[23], iken Arnavutça bir internet sitesinde Viyana'daki Volksschule'de eğitim aldığı belirtilmiştir[24].Rauf Bey'in hatıralarında ise ortaöğrenimini Almanya'da veya Viyana'da aldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.

---

[20] *a.g.y.*

[21] 1893 Ağustos- Nisan 1894 tarihleri arasında süren kolera salgınında İstanbul'da(askerler de dahil olmak üzere) 2683 kişi koleraya yakalanırken bunların 1537'si (%57.2) hayatını kaybetmiştir.1893-1894 İstanbul kolera salgını sırasında, şehrin birbirinden farklı mevkilerde bulunan askerlerden 563'ünü yakalamış ve bunlardan 255'inin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. *İstanbul'da İllet-i Kolera Salgınları (1831-1914), Osmanlı Devleti'nin aldığı Önlemler ve Günümüzdeki İzleri*, Tübitak Tarih Araştırma Projesi,s.15

[22] Fico,*a.g.y.*

[23] Balcı,*a.g.m.*,s.853

[24] *a.g.y.*

Rauf Bey'in hatıralarında Mektebi Mülkiye'ye yerleşmeden önce Ergiri'de olduğu anlaşılmaktadır[25].Rauf Bey'in babasının 1312 (1896) yılında öldüğü hatıralarından anlaşılmaktadır. Rauf Bey hatıralarında "*Ölüm Karşısında*" adlı başlık altında babasının son günlerini anlatmıştır:

> "*Peder hastalandı. Tabip günde üç defa gelip bir takım ilaçlar veriyordu fakat hiçbirinin faydası olmuyordu. Nihayet bir gün Mahmut Efendi'nin çektiği telgraf üzerine büyük birader Adem Efendi çıka geldi. Nihayet peder, 'Adem, oğlum Rauf sana emanettir. Bunu İdadi'ye göndermeli okutmalısın.' dedi. Aradan iki gün geçmişti. Peder de büyük bir rahatlık görüldü. Valideyle birlikte ocak başında oturuyorduk. Konuşurken 'Çok şükür bu seferde kefeni yırttı.' diye birbirimize teselli veriyorduk. Ah kim bilir üç gün sonra peder vefat edecekti. Nisanın üçüncü salı gününde saat altıda bu âleme veda etti. Pederin öldüğü vakit büyük birader ve hemşirelerle birlikte sofra başında idik saat altı idi. Öğle yemeğini yiyorduk. Valide pederin yanında idi. Hemen bize haber gönderdiler. Koştuk hepsi pederin arkasına geçti. Biz ayakta bekliyorduk. Peder 'Allah' diye dua edince 'Zavallı biz mahvolduk.' diye bağırdım ve odadan dışarı çıktım. Gülerek 'Valide babam öldü.' diyordum. Valide benim bu halimi görünce şiddetli bir tokat attı. Kendime geldim. Halin vahametini anladım. Ağlamaya başladım. Pederin vefatı şai olunca Vali Abrak Paşa hemen bir bölük asker gönderdi. Bunlar silahlarıyla beraber cenazede hazır bulunuyorlardı. Ahali dükkânlarını kapatmış dört-beş bin kişi cenazeye girmiş idi. Saat onda defnedildi*[26]*."*

Rauf Bey, babasının ölüm anını ve o anda yaşadığı duygularıanlatmıştır. Rauf Bey'in babası oğlunun iyi bir eğitim alması için çalışmıştır. Rauf Bey'in Mektebi Mülkiye'ye gitmesini çok istemiştir. Rauf Bey'in babası son günlerinde oğlu Adem Efendi'den Rauf Bey'i Mülkiye'ye göndermesini vasiyet etmiştir.

Rauf Bey'in 16 Mayıs 1312 (1896) tarihinde yazdığı bir günlükte hayatı ile ilgili şunları yazmıştır:

> "*Artık Ergiri'de uğraşacak bir iş arıyordum. Mektepteki efrat ve emsalimi kendimden aşağı görüyordum.O vakit henüz Ergiri'ye gelmiş olan Draçlı bir müderris camide ders veriyordu. Ben de derse başladım fakat ne söyleyeyim bu dersler hiç de hoşuma gitmiyordu. İşkodra'da iken pedere gelen gazeteleri okumaya dadanmış Arnavutça ve İtalyanca okumaya başlamıştım hatta İtalyanca'da oldukça terfi gösteriyordum,*

[25]Fico, *a.g.e.*,s.22
[26]*a.g.e.*, s. 23.

Ergiri'ye geldikten sonra dolapları karıştırmaya başladım. Pederin kitaplarını buldum. Artık hiç dışarı çıkmıyor mütemadiyen bunlarla uğraşıyordum. Peder öldükten iki gün sonra idi. Eşyayı toplamakla meşgul idik. Valide para sandığının açılması için Adem Efendi'yi çağırdı. Sandığı açtılar. Babamın 80 mecidiyesi çıkmıştı[27]."

Rauf Bey İşkodra'da iken babasısın gazetelerini okuyarak İtalyanca öğrenmiştir. Çocukluğunda kendi başına bir dil öğrenebilmesi öğrenmeye açık bir çocuk olduğunu göstermiştir. Ayrıca camide aldığı derslerin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

"Ben bir taraftan medreseye devam ediyor diğer taraftan mektebe gitmek arzusunda bulunduğumu beyan ederek validemin desteğini buyurdum. O esnada mektebin tatil münasebetiyle bütün Ergililer İstanbul'dan Ergiri'ye gelmeye başlamıştı. Ben fırsat düştükçe Arnavutça kitaplar mütalaa ederek kitaplar arasında bulduğum tarihi müteallik bazı eserleri okumakla vakit geçiriyordum. Sokağa çıkıp da mekteplilere bakınca üzerlerindeki Mektebi Mülki İdadisi yazıları beni her şeyden ziyade üzüyordu. Hele bunun çalışkanlığından tahsilinin mükemmelliğinden bahis olundukça bana fenalık ediyorlarmış gibi kızıyor ve meclisten bir mücrim gibi kaçıyordum[28]."

"Nihayet valide benim mektebe gitmek arzusunda olduğumu biraderlere anlatmış, biraderler de beni İstanbul'a göndermeye karar vermiş idiler zannederim. Bir Cuma günü idi her hazırlığım yapılmış, İstanbul'a gitmeye amade olmuştum. Pederin Tebrizzadesi zevattan Musa Efendi bu sırada İstanbul'a gidiyormuş. Beni kendisine emanet ettiler. Son gece biraderlerden her biri bana bir şey söylüyor, bir nasihat veriyorlardı. Abim Adem Efendi de 'Bak İstanbul'a gideceksin. Orada kahveler var. Hemşeriler toplanırlar. Oyun oynar, rakı içerler. Sakın ha, o kahvelere gitmeyesin. Sonra haberlenirsek hakkında fena olur. Seni mektepten alırız.'demişti. Ben de bu nasihatlerini cebimdeki deftere aynen yazmış saklamıştım."[29]

"Validem yanıma geldi. Beni kucakladı. Başımı okşayarak 'Oğlum işte İstanbul'a gidiyorsun. Benim görür gözüm işitir kulağım sensin. Sen çalışırsan biz de burada rahat ederiz. İyi geçiniriz. Yaramazlık, çapkınlık edersen bizi hizmetçi gibi kullanırlar. Seni de mektepten alırlar. Sonra kardeşlerine hizmetçi olursun. Haydi,benim iki gözüm. Hayırlı oğlum. Hayır duam her vakit seninledir.' demiş ve bana bir çok nasihat vermişti[30]."

[27] *a.g.e.*,s.24
[28] *a.g.y.*
[29] *a.g.y.*
[30] *a.g.e*, s. 25.

Bunun üzerine Adem Efendi, Rauf Bey'i İstanbul'a idadi sınavlarına girmesi için göndermiştir. Rauf Bey bu zamanları şu şekilde anlatmıştır:

> "*Henüz Temmuzun 25 idi. Mektebi İdadi'ye girmek için icap eden dersleri çalışıyordum. Farsça bilmiyordum. Bir iki gün Farça'ya çalıştım. Hâlbuki Fransızca'dan da imtihan ediyorlarmış*[31]*."*

Rauf Bey Mektebi Mülki İdadisi'ne girmek için geçmesi gereken sınavdan korkmuştur. Sınava girdikten sonra ise Farsça'nın umduğundan iyi geçmesi içini rahatlamıştır[32].

Rauf Bey İstanbul'a geldikten sonra bir hemşerisinin yanında kaldığı birkaç günlük sürede hemşerisinin evinde "Mizan" gazetesini görmüş ve çok ilgisini çekmiştir. Bulduğu gazetenin yedi sekiz nüshasını sabaha kadar bitirmiş sabah kendisini gazetelerle gören hemşerisi "*Aman birader bunları kimseye söyleme sonra bize fenalık ederler*." diye tembihte bulunmuştur[33].Mizan Gazetesi Mizancı Murat tarafından 1896 yılında önce Paris'te yayınlamaya başlamış 19. sayıdan itibaren de Cenevre'de yayımına devam etmiştir. Gazetenin bu yayın döneminde esas özelliğini, sert ve şiddetli bir tonda II. Abdülhamit yönetiminin eleştirilmesi oluşturmuştur. Mizancı Murat zaman zaman hilâfet ve saltanat merkezi İstanbul'u ikinci bir Bastil, II. Abdülhamit'i de hilâfet makamını gasp etmiş "s*oyu belirsiz bir şahıs*" diye nitelemiştir[34].Mizan Gazetesi o dönemde Sultan II. Abdülhamit'i eleştirdiği için yasaklanmış bir gazete olduğu için hemşerisi Rauf Bey'i uyarmıştır[35].

Rauf Bey'in uyumayıp Mizan Gazetesi'ni okuduğu gecenin sabahında Ermenilerin İstanbul'da bir istila yapmaya çalışmışlardır. Öğle üzeri sokağa çıktığında bu halin devam ettiğini görmüştür.

---

[31]*a.g.e.*,s. 30.
[32]*a.g.y.*
[33]*a.g.e.*,s.31
[34]Abdullah Uçman, "Mizan",*TDV İslam Ansiklopedisi,30.Cilt,* Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991,s.213.
[35]Fico,*a.g.e.*,s.32

> "*Sokaklar dünkünden daha fena durumda idi. Banka-i Osmaniye'ye Ermeniler hücum etmişler ve oradaki İslam memurlarını bacaklarından bağlayıp pencerelerden sarkıtmışlar ve bankalarını soymuşlardır*[36]."

1896 yılında Ermeni eylemleri devam etmiş ve nerden nasıl geldikleri belli olmayan Ermeni komitecileri İstanbul'da 26 Ağustos 1896 tarihinde Osmanlı Bankası'nı basıp işgal etmiştir[37].Rauf Bey hatırasının bu bölümünde herhangi bir tarih vermemiştir. Ancak Ermeni komitecilerin İstanbul'da Osmanlı Bankası'nı basıp işgal ettikleri gün 26 Ağustos 1896 olduğu için hatırasının tarihi de anlaşılmaktadır.

Rauf Bey 1316-1317 (1900-1901) tarihli yazdığı hatıralarında İstanbul'da Mektebi Mülkiye'nin yüksek kısmında okurken nişanlandığından bahsetmiştir[38].1903 yılında Yanya Vali Kâtipliği görevine atandığı zaman eşi Saniye Hanımı da yanında Yanya'ya götürmüştür[39].Rauf Bey'in karısı üç kez üst üstüne ölü doğum yapmıştır[40]. Üçüncü ölü doğumundan sonra 1907'de bir erkek çocukları dünyaya gelmiştir[41].4 Kasım 1936 tarihinde Rauf Bey'e gönderilen bir mektupta Rauf Bey'in eşinin isminin Saniye olduğu ve Bardhylı ve Havvalila adında iki çocuğunun olduğu anlaşılmaktadır.[42]Yukarıdaki bilgilere başka bir hatıra defterinin ön sayfasında Arnavutça yazan tarihler destek vermektedir. Bu tarihler Falborosa adında bir çocuğunun 18 Mart 1922'de Tiran'da doğduğunu, Bardhylı'nın 13 Kasım 1932'de Belgrad'da saat 04.30'da doğduğunu, Havvalila'nın 16 Safer 1934'de Tiran'da öğle vakti 11.00'de doğduğunu yazmaktadır[43].Ancak Arnavutça bir gazetenin yazısında Rauf Bey'in kızı Havvalila ile yapılan röportajda Bardhylı Fico'dan bahsedilmektedir. Ancak ikisinden de büyük olan Falbarosa'dan hiç bahsedilmemektedir.[44]

---

[36]*a.g.e.*, s.31.
[37] Sina Akşin, *Türkiye Tarihi III. Osmanlı Devleti 1600-1908*, Cem Yayınevi,İstanbul 2011, s. 173.
[38]Fico,*İstanbul'da Geçen Hayatım,* s. 75.
[39]Fico, *İstanbul'da Geçen Hayatım*, s. 107.
[40]Fico, *Koniçe*, s.8.
[41]Fico,*a.g.e.*,s.9.
[42]Fico, *Yazdıklarım 2*, s. 99
[43]Fico,*Hatıralar (Arnavutça Kısmı),* s.1.
[44]*Rauf Fico'nun Diplomaları Ulusal Müze'ye Bağışlandı*,30 Ekim 2014, Erişim Tarihi: 07.03.2018 www.panorama.com.al,

1.2.Mekteb-i Mülkiye Yılları (1896-1903)

Mekteb-i Mülkiye için 5 Ocak 1892'de yeni bir nizamnamenin kabulü ile yüksek kısmı öğretim süresi iki yıldan üç yıla çıkarılmış, üç yıllık idadi kısma da bir sene eklenmesi ile mektebin sınıf sayısı yediye yükselmiştir[45]. Rauf Bey önce 1896 yılından 1900 yılına kadar dört yıllık idadi kısmı tamamlamış, ardından yeniden sınava girip kazanması üzerine üç yıllık yüksek kısmı tamamlayarak 1903 yılında mezun olmuştur. Rauf Bey Mekteb-i Mülkiye'deki yıllarını anlattığı hatıralarına "*İstanbul'da Geçen Hayatım*" başlığını vermiştir. Şu cümlelerle hatırasına başlamıştır:

> *"Yıl 1896,Eylül'ün birinci günü mektebe gittim. Müdür muavini Ali Niyazi Bey'i odasında gördüm. Bana numaramın 204 olduğunu söyledi ve hangi lisanı tercih edeceğimi sordu. Mektepte Rumca, Bulgarca, Ermenice, Arapça lisanları yer almış ve fakat içlerinden birisi tercih edilmişti. Ben Arapça'ya olan hevesim ve dersleri bitiremeyeceğim konusundaki endişem dolayısıyla Arapça'yı tercih ettim*[46].

Rauf Bey Mülkiyede Hesap, Tarih, Alemi Dünya, Farsi, Arabi, Resim, Ermenice, Fransızca gibi derslerden bahsetmiştir. İkinci sınıfta Kimya dersinin kaldırıldığını idadi dersi olarak sadece Cebir'in olduğunu belirtmiştir[47].

Rauf Bey idadi sınavına girmeden öncede hep Fransızca bilmediği için sınavı kazanamayacağından korkmuştur. Sınavı geçip kazandıktan sonra da "*Beni her şeyden ziyade ürküten Fransızca idi*[48]."diyerek Fransızcayı fazla bilmediği için sınavı geçemeyeceğine dair endişelerini dile getirmiştir[49].

Rauf Bey 1897-1898 (1313-1314) senesi imtihanların bitmesi üzerine Taşköprü'de görev yapan abisinin yanına gitmiştir.Rauf Bey Mektebi Mülkiye'nin dördüncü sınıfında kabakulak hastalığına yakalanmış on gün mektepten uzaklaştırılmıştır.

---

[45]Baskıcı,*a.g.m.*,(Düstur, Birinci Tertip, Cilt 6 Ankara, 1939, s. 1145-1148,),s.5.
[46]Fico, *İstanbul'da Geçen Hayatım*, s.46.
[47]*a.g.e.*,s.52.
[48]*a.g.e.*, s.50.
[49]*a.g.e.*,s.51.

Dördüncü sınıfın sonunda imtihanların bitmesiyle ve şahadetname almaya hak kazanmıştır[50].Rauf Bey'in şahadetname almaya hak kazandığı idadi kısımdır.

Rauf Bey Mülkiyede okuduğu dört yıl boyunca her sene sonunda bir ödül almıştır. İlk sene aldığı saati büyük abisi Adem'e vermiş, ikinci sene kol düğmeleri verilmiştir. Üçüncü sene aldığı saati abisi Abidin Efendi'ye hediye etmiştir. Mektepten mükâfat olarak verilen kitapları da kardeşi almıştır. Dördüncü sınıfta verilen saati de kendisi takmıştır[51].Ayrıca 28 Şaban 1295 (27 Ağustos 1878) tarihinde ilk defa sınıflarını geçen efendiler için mektep binasında "Tevzi-i Mükafat (ödül dağıtımı) Merasimi" yapılmış ve sınıfı geçen her öğrenciye ödül verilmeye başlanmıştır[52]. Rauf Bey'in her yıl aldığı ödüller Mekteb-i Mülkiye'nin geleneği olduğu anlaşılmaktadır.

10 Nisan 1877 tarihinde Mektebi Mülkiye'ye öğrenci alımı için Takvim-i Vekayi'de ilan yayımlanmaya başlanmıştır[53].Rauf Bey dört yıllık idadi kısmı tamamladıktan sonra yükseköğrenim kısmı için de bir imtihana daha girmiştir. Bu imtihanın sonuçları da gazetede yayımlanmıştır.Rauf Bey Mekteb-i Mülkiye'nin yüksek kısmını kazandığını gazeteden öğrenmiştir[54].

Rauf Bey, 1902-1903 (1318-1319) yılları başlığıyla yazdığı hatıralarında Mülkiye'nin altıncı ve yedinci sınıflarını anlatmıştır. Son sınavların bitmesi üzerine Mülkiye Şahadetnamesinde "aliyy-üla'la[55]" derecesiyle mezun olmuştur[56].Mülkiye mezunları listesinde Rauf Bey'in 1903 yılı mezunları arasında Abdürrauf

[50]*a.g.e.*, s. 73.
[51]*a.g.e.*, s. 72.
[52]M. Murat Baskıcı, "Mekteb-i Mülkiye'den Siyasal Bilgiler Fakültesine 150 yılın Kronolojisi",(Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler-I. Cilt,* s. 144.) s.4.
[53] Baskıcı,*a.g.m.*,s.3.
[54]Fico, *a.g.e.*, s. 74
[55]Aliyy-üla'la**:** Pek iyi
[56]*a.g.e.*, s.78.

ismiyleyerini aldığı görülmektedir[57]. Bu bilgi Rauf Bey'in mezun olduğunu belirttiği yıl ile aynıdır.

1.3.Memuriyet Yılları

1.3.1.Yanya Vali Katipliği(1903-1906)

Rauf Bey yedi yıl ailesinden ayrı kaldığı için ilk görev yerinin Ergiri'ye yakın bir yer olması için Yanya sancağına tayinini istemiştir[58]. 1903 yılının Temmuz ayı ortalarında İstanbul'dan Ergiri'ye geçmiştir. Yanya'ya, Ergiri'deki annesini, kız kardeşlerini ve eşini götüren Rauf Bey'in Yanya'da görev yaptığı dönemde evli olduğu anlaşılmaktadır. Mustafa Balcı, Rauf Bey'in 1903'te Yanya valisi nezaretine tayin olunup vali kâtibi görevine başladığını bu görevini 1906 yılı Nisanı'na kadar sürdürdüğünü belirtmiştir[59].Rauf Bey hatıratının başka bir sayfasında ise Yanya'dan Koniçe'ye 26 Nisan günü hareket ettiğini yazmıştır. Yanya'dan hareket edeceği akşam Yanya Valisi Koniçe Kaymakamı'nın azli ile Rauf Bey'in Koniçe'ye tayinini yazarak kendisine vermiştir[60]. Rauf Bey'in tayini Koniçe'ye çıktığı için Koniçe Kaymakamı'nın azli istenmiştir.

1.3.2.Koniçe Kaymakamlığı(1906-1908)

Koniçe 1867 yılında kaza merkezi olarak Yanya Vilayeti'ne bağlıydı.[61]Rauf Bey "8 Haziran 1322 Koniçe[62]" (1906) başlıklı hatırasında Koniçe'de yaşadıkları iyi kötü anıları, hayatının Koniçe'de geçen bölümünü yazmıştır. Rauf Bey'in hatıralarında Koniçe'de 8 Haziran 1322 (1906)tarihinden Temmuz 1324 (1908) tarihine kadar iki yıl görev yaptığı görülmektedir.

---

[57] Mülkiye Akademi Hafıza Projesi: Sayılarla Mektebi Mülkiye'den Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne, 1859-2015, Proje Yürütücüleri Gamze Atabaş ve Altuğ Yalçıntaş, Erişim Tarihi: 04.12.2017 http://politics.ankara.edu.tr,

[58]Fico, *İstanbul'da Geçen Hayatım*, s. 107.
[59] Balcı, *a.g.e.*, s. 852.
[60]*a.g.e.*, s. 159.
[61] Tahir Sezer, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu:21, Ankara 2006, s.319
[62]Koniçe şu anda Yunanistan sınırları içinde bulunan bir kaza merkezidir.

Rauf Bey'in sonuna 1322 (1906) yılını yazarak anlattığı hatırasında:

> "*Bayramdan henüz on beş gün geçmişti. Bir akşam son telgrafta çekildikten sorma ne vakit geldiğini bilmediğim hizmetçimin karşımda bir şeyler sıralamakta olduğunu gördüm. Hiçbir şey anlamadığım halde yerimden kalkarak doğruca eve gittim. Refikamın garip bir telaşın içinde hazin hazin yüzüme baktığını, bir şeyler söylemek istediğini zannettim. 'Evet…benim.'dedi gözlerini yere indirerek. Hemen tekrar sokağa fırlayarak ebeyi çağırmaya gittim. Her biri bir asır kadar uzun olan o dakikaları bin türlü ıstırap ile geçirdikten sonra ebe ile eve geldim. İşte bir türlü ilerlemeyen saat sekiz buçuk oldu. Ah bir odadan için için bazı seslerle hakiki bir takım ayak patırtıları geliyor. Oh mümkün olsa kapıyı parçalayacağım. Sonunda birisi çıktı. Ayak sesleri oturduğum odanın kapısına doğru geliyor. İşte kapıda ebenin buruşuk yüzü göründü. 'Aç zavallı başın sağ olsun.' Nasıl başım mı sağ olsun. Hayır üçüncü bir felaket Allah'ım bilmem kusurlarım senin merhametinden büyük mü? İşte üçüncü evladımı da bir defa okşamak, bir kere yüzünü görmek nasip olmadan yılanların çıyanların bağrına koymaya mecbur oluyorum.''*[63]
>
> "*Nihayet cenazeyi defin ettikten sonra tekrar eve döndüm. Mindere serildim. Yorganı başına örtmüş biçare refikamın derinden gelen hıçkırıkları ikaz etti. Düşünüyorum. Onun ıstırabına, elemine söyleyecek bir söz yok. Nihayet meşhur bir şairin yazdığı gibi;*
>
> *Sükut edilse bir gök başları bir kenar olur,*
> *Eğer düştüyse bir meyve derhatı yap tar olur,*
>
> *Kıtasını tekrardan başka bir çare bulamadım. Zavallı bizler… (322*)"

bu cümleleri yazmıştır[64]. Rauf Bey'in anlatımlarından ilk üç çocuğunun da doğar doğmaz öldüğü anlaşılmaktadır. Rauf Bey, Koniçe başlıklı hatıralarında ilerleyen sayfalarda ise Rauf Bey'in ölü doğan üç çocuğundan sonra 26 Eylül 1323 (1907) Çarşamba günü dünyaya gelen[65]oğlunun doğumunu şu cümlelerle anlatmıştır:

> "*Refikam çok ağırlaşmıştı. Ne yapacağını şaşırdı. Valideye beni de yanına çağırmasını rica etmiş. Odaya girdiğimde çocuğu bir tarafı kanlı olduğu halde bir çarşaf üzerinde serilmiş buldum. Hemen ağlayacak bir raddeye geldim. Zavallı refikam şiddetli bir ağrı ile sarsılmakta bulunmuştu*[66]*."*

Rauf Bey Koniçe başlıklı hatırasının devamında tayinin çıkışını anlatmıştır.1908 Temmuz ayının (324 yılının Temmuz ayı) birinci günü Anadolu'ya gönderileceği söylentisini duyan Rauf Bey bu sözlere pek inanmamıştı. Daha sonra telgraf gelince Gümüşhacıköy Kazası'na atandığını öğrenmiştir. Bunu öğrenir öğrenmez

[63]Fico, *Koniçe*, s.7.
[64]*a.g.e*., s.8.
[65]*a.g.e*., s. 197.
[66]*a.g.y*.

"Telgrafhaneye koşarak hiç ismini işitmediğim bu kazanın mevkiini aradım." sözleriyle anlatmıştır. Bunun üzerine eve giderek ailesine "*Burada kısmetimiz bu kadarmış. Anadolu'ya nakil olundum*[67]." demiştir.

Rauf Bey Koniçe'den Ergiri'ye 324 (1908) yılının Temmuz ayında geldiğinden bahsetmiştir.Koniçe'den Ergiri'ye gitmiş burada bir süre ailesiyle kaldıktan sonra Gümüşhacıköy'e gitmek için yola çıkmıştır. Son olarak da "*Koniçe'de bulunduğum sırada bu devlete ciddi hizmetlerde bulunmak istemiştim. Fakat hükümet takdir edemedi.*[68]"sözleriyle Koniçe'deki hatıralarını anlatmayı bitirmiştir.

1.3.3.Gümüşhacıköy Kaymakamlığı (Temmuz 1908- Eylül 1098)

Amasya'ya bağlı Gümüşhacıköy 1865 yılında kaza olmuş, önce "*Maden-i sim*" adıyla kaza ve merkezi şimdiki Gümüş bucağı idi. 1883 yılında Hacıköy'e taşınmıştır. Gümüşhacıköy olarak adlandırılmıştır[69].

Rauf Bey Mekteb-i Mülkiye'den 'aliyy-üla'la'[70] şahadetname aldıktan sonra Yanya vilayetinde çalışıp Koniçe kazası kaymakamlığına tayin edilmiştir. İki buçuk yıl hizmetten sonra Arnavut Komitesi'ne münasebeti dolayısıyla yapılan bir ihbar üzerine Koniçe'den yirmi gün mesafede Sivas Vilayeti dâhilinde Gümüşhacıköy kazası'na tayin olunmuş otuz birinci günü ise işe başlamıştır[71].

Rauf Bey Koniçe'den Gümüşhacıköy'e gelmesini ve orada yaşadıklarını şu şekilde anlatmıştır:

> "*21 Temmuz Pazartesi Ergiri'den İstanbul'a geldik. 27 Temmuz Pazartesi sabahı vapurla Samsun'a geldik. 29 Temmuz Salı sabahı arabalara binerek Samsun'dan hareket ettik. Öğle üstü Çakallı Hanı'nda[72] ve akşamı Kavak'ta[73] temizce bir handa geçirerek ertesi gün*

[67]Fico,*Koniçe,* s. 221-222.
[68]*a.g.e.*, s. 233.
[69] Tahir Sezer, *Osmanlı Yer Adları*,Devlet ArşivleriGenel Müdürlüğü Yayın Nu:21, Ankara 2006, s.208.
[70]Aliyyül ala: en iyi, mükemmel,
[71]Fico, *Riyaset-i Celileye Adlı yazı*.
[72] Samsun Amasya Kervan Yolunda, günümüze gelebilen ilk han özelliğindeki Çakallı Han Orta Karadeniz bölgesinde Anadolu Selçuklu döneminin önemli yapıtlarından birisi olmasına karşın

erkenden yola çıktık. Havza'da öğle vakti bir hana girdik. Akşam üstü Merzifon'a geldik. Yollarda birçok arabalara rast geldik. Memleketlerine dönüyorlarmış. Kim bilir bizi de Rusya'dan avdet eden Ermenilerden zannedenler de bulunuyordu. Abası Ergiri'de 'Benevrek'[74] tabir olunan bacak şalvarıyla herkesin gözüne batıyordu. İkindi vakti Vezirköprü'ye girdik. 31 Temmuz saat bir buçukta Gümüşhacıköy'üne geldik[75]."

Rauf Bey'in Gümüşhacıköy'üne gittiği tarihlerde II. Meşrutiyet yeni ilan edildiği için hatıralarında bununla ilgili bilgiler de vermiştir. O dönemde ne gibi uygulamalar yapıldığını şu şekilde anlatmıştır.

"Memurlara Meşrutiyet ve Kanun-i Esasiye sadakate dair hep bir ağızdan yemin ettirdim. Selanik taraflarındaki vukuata muttali olduğum için muvafakat ettim. Amasya'da birçok vukuat olmuş ve Vezirköprü'de nihayet memuriyeti bir bir Kuran'a el bastırarak tayin ettirdik. Meclis belediye reisini hakime hakaretten hükümetten çıkarmak istiyorlardı. Fakat ben sağ olduğum müddetçe öyle bir muameleye müsaade edemeyeceğimi meclise anlattım. Jandarma levazımı her ihtimale karşı efradı hazır bulundurmasını tebliğ ettim. Meclis ve kazadakiler benim bu kati hareketimi görünce tabii ses çıkarmaya cüret edemediler[76]."

Rauf Bey bundan başka karışıklıkları önlemek için Müderris İsmail Efendi'ye 24 Ağustos Pazar günü Köprülü Cami[77]minberinde bir vaaz verdirmiştir. Müderris vaazında;

"İslamla Hristiyanlar arasında beş noktai ittihat buldum. Birincisi Aminlik Meselesi. İkincisi bir vatanda doğmak, üç aynı padişaha tabi olmak, dört muhafazaya mecbur olmak, beş nice insanlık sevmişiz ki[78]*…"*

konularına değinmiş, vaazın ikinci kısmına 26 Ağustos Salı günü Ermeni kilisesinde devam edeceğini belirtmiştir. Rauf Bey'in müderrise verdirdiği vaazda Müslümanlar ve Hıristiyanlar arasındaki ortak noktaların ortaya çıkmasına çalışmış özellikle halkın saygı duyduğu bir kişiye bu vaazı verdirmesi sorunları çözme noktasında önem arz

---

günümüzde oldukça bakımsız durumdadır. (Mustafa Kemal Şahin, Anadolu Selçuklu Döneminin Önemli Yapıtlarında Çakallı Han üzerine Bazı Düşünceler)

[73] Samsun iline bağlı bir ilçedir.

[74]Benevrek: Yün dokumadan veya kalın bezden yapılmış şalvar. (TDK *Türkiye Türkçesi Ağızlar Sözlüğü*)

[75]Fico, *Gümüşhacıköy Hatıraları*, s. 21-22.

[76]Fico, *a.g.e*, s. 30.

[77] Köprülü Cami olarak geçen cami,1660 yılında Osmanlı Devleti döneminde yaptırılan Köprülü Mehmet Paşa Camisi'dir.

[78]Fico, *Gümüşhacıköy Hatıraları*,s. 31.

etmiştir. Bu icraatlardan Rauf Bey'in II. Meşrutiyet'in ilanından dolayı ortaya çıkan karışıklığı gidermeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Rauf Bey, Gümüşhacıköy'de otuz gün çalıştıktan sonra Sivas Vilayeti Kangal kazasına tayinin çıkmasıyla ilgili şu bilgileri vermiştir:

> *"30 gün sonra Sivas Vilayeti valisi Kangal'a tayin edildiğimi bildirmesiyle istifa etmek istemem üzerine vilayet Kangal vazifesinden vazgeçildiğini tebliğ etmiş iken aradan iki ay geçtikten sonra Kangal'a tekrar tayinim olduğundan istifa ısrarıyla Dersaadet'e geldim[79]."*

Mustafa BALCI, Rauf Bey hakkında "*Bazı Arnavutça kaynaklarda Sivas Kangal'a sürgün edildiğine dair bilgiler verilse de görebildiğimiz kişisel arşivinde Sivas'a veya Kangal'a dair bir bilgiye rastlayamadık.[80]"*ifadelerini kullanmıştır. Hâlbuki Rauf Bey'in kişisel arşivinde Kangal'a iki kez tayin edildiğini ancak gitmek istemediği için vazgeçildiği yer almaktadır.

Rauf Bey'in üç ay içinde üç kez yeri değiştirilmek istenmiştir ve Rauf Bey bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur.Rauf Bey Gümüşhacıköy'ünde göreve başladıktan iki hafta sonra tayinin memlekete yakın bir kazaya çıkarılmasını istemiştir. Bu isteği dikkate alınmadığı gibi tayinin Anadolu'da daha uzak bir kaza olan Kangal'a çıkarılması onu oldukça etkilemiştir. Kendisinin gitmek istediği kazaya, bir komisere söz verildiği için tayin edilmediğini belirtmiştir[81]. Bu konuyla ilgili hatıralarında şu bilgilere yer vermiştir:

> *"Mektepten aldığımız şahadetnamelerle kazandığımız takdirlerin mükafatını bu zamanda da göremezsek adaletten ne zaman ümit var olabiliriz. Ahval vasıta ve Mecelle'ye vakıf bulunmak hasebiyle herkesten daha iyi hizmet edebileceğime emin bulunduğum için mezkur kaymakamlığa tayinimin olmasını adalet devletinden istirham ederim[82]."*

Rauf Bey'in istediği kazaya kendisinin değil de bir komiserin tayin edilmek istenmesini adaletle bağdaşmadığını, kaymakamlık görevini kendisinin en iyi şekilde

---

[79]Fico, *a.g.e*,s.88.
[80] Balcı, *a.g.m.*, s. 852.
[81]Fico. *a.g.e*., s.89.
[82] *a.g.e.*, s. 90.

yapacağından emin olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Bu olayda yapılmak istenen haksızlığa dikkat çekmiştir.

Rauf Bey yazdığı hatıralarda günlük olayların dışında Arnavutlar'ın Meşrutiyet'e bakış açısını ve bağımsızlık isteyip istemedikleri gibi önemli konulara da değinmiştir. Rauf Bey'in "*Arnavutlar*" başlıklı yazısında şu ifadeleri kullanmıştır.

> "*Arnavutların istiklal istedikleri ve meşrutiyet idareden hoşnut olmadıkları yolunda söylentiler vardır. Arnavut olduğum için bu bapta oldukça malumatım vardır.*
> *Malumdur ki 93 Vakası'ndan sonra Rumeli'nin Osmanlı haritasından çıkartılacağı anlaşılıyor ve hepsi birer fasıla fasıla ile elimizden alınan yerlere vatandan koparılan kıtalar hakim sabıkına ne kadar elim bir hakikat olduğunu tamamen ifa edip duruyordu. Memleket müdafaası ahali vatanın selameti için hükümetçe bir tedbire tevsile edilmediğinden başka başlarının çaresine bakmalarının mani yolunda ikmali fikir etmelerine bile müsaade olunmazdı. Bulgarlar, Sırplar, Rumlar kendileri için bir hami buldular fakat İslamlar her şeyden mahrum kaldılar. Bu halleri görüp netice eden bazı Arnavutların kendi selametlerini düşünmeye başladılar. Maalesef hiçbir şey yapılamayacağını bildikleri için en evvel Arnavut lisanının konuşulmasına imkâna çalıştılar. İstanbul hükümetinin müsaadesiyle bir cemiyet teşkil ederek (Drita Cemiyeti)*[83] *neşriyata başladılar. Maalesef bu cemiyet de pek az bir zaman devam ettikten sonra dağıldı. Birinde Arnavutça yazılmış bir kitap veya mektup bulunanların mahkemelerce bile hapis mahkûmları derecesinde şiddet gösterildi.*
> *Evvel emirde bir Arnavut ve daha sonra bir Osmanlı fikriyle düşünüyorum. Ufak Arnavutluk selameti için lisanı milli ile ilim ve marifette ilerlemek ondan sonrada Türklerle birlikte yaşamak ve elden geldiği kadar her tarafa yayılarak Rumlar gibi ticareti ile iktisadi bir mevkie sahibi olmakta buluyorum*[84]*."*

[83]Drita Cemiyeti, Romanya'daki Arnavutlar tarafından kurulmuştur. 1897 yılında Şahin Kolonya'nın gelişiyle birlikte yayınlanmaya başlanan Drita gazetesi, II. Meşrutiyetin ilanına kadar Arnavut milliyetçileri tarafından en fazla okunan süreli yayın olmuştur. İlk sayısı Kasım 1901'de yayımlanan "ziya (ışık)" anlamındaki Drita adıyla yayın hayatına başlayan gazete, her sayısı dört sayfa olmak üzere iki haftada bir yayınlanmıştır. Kısa süre içerisinde başta Güney Arnavutluk, Tiran ve Dıraç olmak üzere büyük bir kitle tarafından takip edilmeye başlanan Drita, yayınlandığı dönem boyunca en popüler Arnavutça süreli yayın olmuştur. Drita'yı bu kadar popüler yapan en önemli unsur, mahallî konuları ele alması ve bunları okuyucusuna Tosk lehçesiyle aktarması olmuştur. Geniş okuyucu kitlesi arasında Arnavut asıllı subay ve üst düzey memurların bulunduğu gazete, çoğu zaman ülkeye gizli yollarla sokulmuştur. Sait Olgun,"Bir Arnavut Milliyetçisi: Şahin Kolonya (1867-1917)"*Osmanlı Mirası Araştırmaları Dergisi (OMAD), Cilt 5, Sayı 12*, *Temmuz 2018*, s.192

[84]*a.g.e.*, s. 107-110.

Rauf Bey Osmanlı Devleti'ndeki karışıklıkların Arnavutluk için iyi olamayacağını belirtmiştir. Bu karışıklıklar içinde Arnavutlar kendi gelecekleri için Arnavutça konuşulmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Kendi dilleriyle konuşmanın yanında Türklerle yaşamanın da gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Rauf Bey sözlerine şu cümlelerle devam etmiştir:

> *"Ufak bir millet Avrupa'nın koynunda yalnız yaşamaz. Bulgaristan gibi arkamızda birkaç milletlik Slav âlemi yok. Yunanlılar gibi yedi sekiz milletlik bir haritaya malik değiliz. Tarihi mazimiz bize büyük ilimler verecek şekilde değil*[85]*."*

Rauf Bey Arnavutluk'un Osmanlı Devleti'nden ayrılmasıyla bağımsızlığını devam ettiremeyeceğini düşünmüştür. Arnavutluk için Osmanlı Devleti'nin gerekliliğini şu cümlelerle anlatmaya devam etmiştir:

> *"600 senedir Türklerle beraber yaşıyoruz. Türkler bizi hiçbir haktan mahrum bırakmadılar. Mevki-i iktidarı içinde Türk'ten ziyade Arnavut var. Biz de Türklere daha doğrusu İslamiyet'e herkesten ziyade hizmet ettik. Canımızı kanımızı korumadık. Bu son zamanlarda gördüklerimiz bir terciye (karışıklık?) devresi diye bilirim. Çünkü meşrutiyetin ilanı üzerinden henüz bir yıl geçmedi. Ne kadar süreceğini bilmediğim bir terciyeden sonra Türkler Ermenilere ve bize ve hatta ümit ederim ki Slav istilasından ürken Rumlara ve Yunanlılara merhametle muamele edeceklerdir. Hele bizimle araları pek çabuk düzelecektir. Allah vere de çabuk ola. Uzun sürmeye*[86]*."*

Arnavutça kaynaklarda Rauf Bey'in Arnavut milliyetçisi olduğu üzerinde durulmaya çalışılmışsa da yukarıdaki kendi yazdığı cümleler de bunun tersi görülmektedir. Osmanlı Devleti'nden ayrılmanın Arnavutluk için kötü sonuçlar doğuracağını yazmıştır. Yukarıdaki cümleler Rauf Bey'in ileri görüşlülüğünü de ortaya koymaktadır. Öyle ki Arnavutluk, 1912 senesinde bağımsızlığını kazandıktan sonra kendi iç birliğini ve istikrarını sağlayamadığı için işgallere maruz kalmış ve diğer Balkan devletleriyle savaşmaya devam etmiştir[87].

1.3.4.Himare Kaymakamlığı (24 Kasım 1908- Eylül 1909)

Rauf Bey'in Gümüşhacıköy'den sonra yeni görev yeri Himare olmuştur. Himare, 1867 yılında Yanya vilayetinin Ergiri sancağının Koroleş kazasına bağlı bir

[85] *a.g.e.*, s. 139.
[86] *a.g.e.*, s. 123-124.
[87] Özcan, *a.g.e.*, s.30.

nahiyedir. Koroleş kazasının merkezi Himare[88] olduğu için Rauf Bey hatıralarında Himare'ye atandığını belirtmiştir.Himare1923 yılında Arnavutluk'a bağlı bir nahiye olmaya devam etmiştir[89]. Yanya Vilayet Salnamesi (1309)'nde ise Himare Ergiri Sancağı'na bağlı kaza olarak belirtilmiştir[90].

Rauf Bey tayinin yakın bir yere çıkması için yazdığı yazı üzerine Kasım ayında tayini Himare'ye çıkmıştır. Tayinin çıkması ve sonrasını şu şekilde ifade etmiştir:

> *"Kanunusani'nin (Kasım) on ikinci günü Himare'ye tayinime dair olan iradeyi takdimi vakayı ilan etti.[91]"*"*Kanunusani'nin yirmi dördüncü günü saat dokuzda Himare'ye vardım. Doğruca hükümet dairesine gittim. Oradan kaymakamlık odasına çıktım. Selefimi orada buldum. İsmi İbrahim Ethem Bey imiş. Niyazi Bey'in eniştesi imiş. İlk gece Himare'de kalınacak bir han veya hane olmadığı için kaymakama misafir oldum*."[92]

Rauf Bey Himare'de geçen günlerini ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Himare'de iken ailesi Ergiri'de olduğu için üç dört ayda bir Ergiri'ye gidip gelmiştir. Yine Ergiri'ye gittiği zaman başından geçen bir olayı şu şekilde anlatmıştır:

> "*Şubatın dördüncü günü Ergiri'ye gitmek için hareket ettim. Himare'den harekette hava o kadar açık iken biraz gittikten sonra şiddetli bir yağmur başlamıştı. Ergiri'ye geldim. Birkaç aydır görmediğim çoluk çocuğuma kavuştum. Ergiri'ye gittiğimin beşinci gününde idiki Himare Kaymakamlığı'ndan vilayete verilen telgrafla buralarda ihtilal var diye işarette bulunulmuştu. Acilen hareketle Himare'ye geldim. İhtilal dediği şeyin Himarelilerin hükümet civarında birkaç el silah atmalarından ibaret olduğunu anladım."*[93]

Rauf Bey 1907 yılında Yanya Valiliği yapmış olan Seyfullah Paşa'nın[94] öldüğünü duyduğu andaki duygularını şu cümlelerle anlatmıştır:

> *"Gelen gazetelerin Şubatın yirmi dördüncü günü zavallı Seyfullah Paşa'nın intiharını öğrendim ki bu hal beni etkiledi. Bir müddet başım döndü."*[95]

---

[88]http://tarihvemedeniyet.org Erişim Tarihi:09/01/2019
[89] Sezer, *a.g.e.*,s.235.
[90]*Yanya Vilayet Salnameleri 1319*, s.141
[91]Fico,*a.g.e.*, s. 130.
[92]Fico, *Yazdıklarım III Himare*, s. 1-2.
[93]*a.g.e.*, s. 25.
[94] Sinan Kuneralp, *Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali(1839-1922)*, İsis Yayınları, İstanbul 1999, s.42.
[95]*Fico,a.g.e.*, s. 26.

31 Mart Ayaklanması, 12 Nisan 1909 (30 Mart 1325) gecesi Taşkışla'da bulunan 4. Avcı Taburunun askerleri ayaklandılar, subaylarını bağladıktan sonra sabahleyin 2.45'de kışlalarından silahlı olarak çıkarak 3.45'de Sultanahmet'e geldiler[96]13 Nisan 1909 (31 Mart 1325) sabahı, kendilerine katılanlarla birlikte Ayasofya Meydanı'ndaki Meclis binası önünde toplanan isyancılar, isteklerini "*Şeriatın geri getirilmesi, mektepli subayların başlarından alınması, Sadrazam, Harbiye ve Bahriye Nazırlarının istifa etmesi, Meclis Başkanı Ahmet Rıza'nın istifa etmesi, bazı ileri gelen İttihatçıların İstanbul dışına sürülmesi ve isyan eden askerler için af çıkarılması*" şeklinde sıralamışlardır. Hazırlıksız yakalanan İttihatçılar, ancak iki gün sonra, 15 Nisan günü, Selanik'ten Mahmut Şevket Paşa komutasındaki Hareket Ordusu'nu yola çıkararak isyanı bastırmak için harekete geçebilmişlerdir.Hareket Ordusu, 24 Nisan günü İstanbul'a girmiş ve fazla bir direnişle karşılaşmadan isyanı bastırmıştır. Bir karşı devrim olarak görülen bu hareket sonucunda, isyanı desteklediği bahanesiyle, Sultan II. Abdülhamit tahttan indirilerek yerine İttihatçılarla daha uyumlu çalışacağı düşünülen Sultan V. Mehmet Reşat getirilmiştir[97].

Rauf Bey 31 Mart Ayaklanması'na(12 Nisan 1909)da hatıralarında yer vermiştir. Rauf Bey ailesini görmek için Himare'den Ergiri'ye gittiği bir dönemde Cafer adında birinin söylediği sözlere de hatırasında şu şekilde yer vermiştir:

> *"Martın yirmi ikinci (3 Nisan 1909)günü 'CaferEfendi İstanbul'da büyük bir adem vurulacak. Karışıklık görünüyor. Hem de Meşrutiyetin ilanı zamanından daha karışık görünüyor', diyordu. Kendisi ile biraz alay ettik. Aynı gün Himare'ye avdet ettim[98]."*

31 Mart Ayaklanmasının çıktığından henüz haberdar olmayan Rauf Bey Hariciye Nazırlığı görevini yürüten Ahmet Tevfik Paşa'nın 14 Nisan 1909 tarihinde Hüseyin

[96] Sina Akşin, *31 Mart Olayı,* Sevinç Matbaası, Ankara 1970, s.31
[97] Selim Ahmetoğlu, "31 Mart İsyanının Trabzon'da Yankıları", *Türkiyat Mecmuası, C. 21/Güz, 2011*. s.5
[98]Fico, *Yazdıklarım 3, Himare*, s. 25.

Hilmi Paşa'nın yerine Sultan II. Abdülhamit tarafından Sadrazamlığa atanması olayını[99]şu şekilde anlatmıştır.

> "*Nisanın ikinci günü (14 Nisan 1909) hükümet civarında zeytinin dibinde oturuyorduk. Bir telgraf aldık. Sadaretin Hariciye Nazırı Tevfik Paşa'ya tevcih[100]olunduğunu bildiriyordu. Bunu görür görmez İstanbul'da bir karışıklık olduğuna hükmettim. Öğleden sonra gelen diğer bir telgrafta yine askerin Selanik'ten toplanarak bazı vakaide bulunduğu ve havaya birkaç el silah atarak duayı Padişah tertil ile köşelere avdet ettiğini bildiriyordu. Her iki telgrafta şeriatı imkanı yaratmaya riayet olunacağını padişah hakkında tekrar olunan bazı dualar beyan olunuyordu. Artık hiç şüphe kalmamış idi, İstanbul'da bir karışıklık var idi*[101]."
>
> "*Nisanın üçüncü günü Selanik Arnavut komitesinden gelen telgraf İstanbul'da irtica olduğunu bildiriyor ve ordu ile hareket ediliyordu. Ondan sonra Himare Cemiyeti'ne gelen bir telgrafta aynı işarette bulunuyordu. Ben derhal gelen telgrafları tebliğ ettim. Türkçe, Rumca, Arnavutça olarak her köye ilan ettirdim ve orduyu Osmaniye'ye gitmek için hazır olmalarını bildirdim*.[102]"
>
> "*Hadise-i İrtica sıralarında Himare'de türlü türlü havadisler edilmiş idi. Yunan eşkıyasından veya askerinden sekiz on bin kişinin Himare sahiline çıkacağını İtalyanların Avrupa devletlerince verilmiş kararca buraları istila edeceği yolunda pek çok haberler geldi. Rumlar pek mesut idiler. Yunan gazetelerini aldıkları gibi yanımıza gelir ve okurlardı. Ah o melun gazeteler. Bizi ne kadar üzmüş ağlatmış idi. Hele çok şükür halloldu.[103]"*

31 Mart İsyanı'nı bastıran Hareket Ordusu'nun duruma hâkim olduğunu gören ayaklanmacıların birer ikişer İstanbul'dan ve Osmanlı ülkesinden kaçabilmenin yollarını aradıkları görülmektedir. Kaçanların başında ise Volkan Gazetesi ve İttihâd-ı Muhammedi Cemiyeti kurucusu Derviş Vahdeti, Kâmil Paşazade Sait Paşa, Abdullah Zühtü, Âli Kemal, Berât Milletvekili İsmail Kemal, Serbesti Gazetesi Baş Yazarı Rıfat Bey, Ergiri Milletvekili Müfit, Ahrar Partisi Genel Sekreteri Nurettin

[99]Nurten Çetin,"Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa" Erişim Tarihi:17/07/2018, http://hdl.handle.net,
[100] Tevcih: kelimenin 3. Anlam olarak kullanılmış rütbe veya mansıp verme anlamlarına gelmektedir. (Kamus-i Türki s.1222)
[101]Fico, *Yazdıklarım 3, Himare*, s. 26.
[102]Fico, *a.g.e.*, s. 27-28.
[103]*a.g.e.*,s.30.

Ferruh Beyler bulunmaktadır[104]. Rauf Bey'in firar eden milletvekilleriyle ilgili yazdıkları ise şu şekildedir:

> *"Hadise-i irtica üzerine İsmail Kemal Bey[105] ile ?(ismi okunamayan biri kişi) ordunun İstanbul'a girdiği gün firar etmişlerdi. Çünkü Ergiri'deki bazı kimseler bunlar hakkında pek fena sözler söylüyorlardı ki bu sözler ahalide fena tesirler bırakıyordu. Rivayet-i nazaran Abdullah Efendi hadise-i irticadan evvel Hüseyin Hilmi Paşa'nın[106] bir resmini almış ve çarşıda cemiyeti olan yüzüne tükürsün diye yazmış. Sami Karagöz'de Hareket Ordusu'na alınmak için kuvvet arandığı sırada 'Kahrolsun Ordu' diye bağırmış. Bu iki rivayeti tasdik ettim. Birincisi doğru iken ikincisi meçhul[107]."*
>
> "*Bir gün hükümet dairesinin önünde oturuyorduk. Bir zat Arnavutlar ve firari mebuslar hakkında pek fena söylüyordu. Dayanamadım:*
> *-Efendi, Arnavutlar da bu vatanın evlatlarıdır. Hareket ordusunun Kasım Ağazare Arnavut'tur. Saniyen mebusların henüz hepsi tahkik etmemiştir. Onlar bizim vekillerimizdir. Hareket Ordusu'nun zamanı hareketinden Ergiri'den Mahmut Şevket Paşa'ya 'Eğer ortada irtica varsa hepimiz hazırız. Yok eğer fırka münakaşası ise vatanın selameti namına iştirak etmeyiz.' diye yazmışlar[108]."*
>
> *"Avlonya'da yazılan telgrafta durumun fırka münakaşası muhafaza ile olduğu anlaşıldı. Teessüf ederiz demişler[109]."*

Rauf Bey 31 Mart Ayaklanması'nın Arnavutlar tarafından bir fırka münakaşası olarak algılandığını, bunun için halkın karışmadığını anlatmıştır. Ancak ortada bir irtica olması durumunda ise halkın her zaman hazır olduğunu belirtmiştir.

Rauf Bey Ergiri'ye geldiğinde de 31 Mart Ayaklanması ile ilgili halkı bilgilendirmek adına bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmada ise şu ifadeleri kullanmıştır.

---

[104] Necdet Aysal, "Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı: 37-38, Mayıs-Kasım 2006*, s. 45

[105]Dönemin devlet adamlarını ve sultanlarını yakından tanıyan ve Batılı ülkelerin temsilcileriyle sürekli temasta olan İsmail Kemal'in siyasi faaliyetleri hem Arnavutluk tarihi hem de Osmanlı tarihinin Abdülaziz, II.Abdülhamit ve Meşrutiyet dönemleri için oldukça önemlidir.31 Mart Ayaklanması' nda ayaklanmayı çıkaranlar tarafından İsmail Kemal'in Mebusan Meclisi Reisi olması istenmiştir. Ayaklanma başarısız olunca yurt dışına çıkmak zorunda kalmıştır.(İhsan Burak Birecikli, "Avlonyalı İsmail Kemal Bey'in Siyasi Faaliyetleri (1870-1908)",*Akademik Bakış Cilt 3, Sayı 5 Kış 2009*,s.114.)

[106] Rumeli Müfettişi Hüseyin Hilmi Paşa, 14 Şubat-13 Nisan 1909 tarihleri arasında kurulan Hüseyin Hilmi Paşa Hükümetinde sadrazam oldu. 31 Mart İsyanı üzerine Hüseyin Hilmi Paşa hükümeti 13 Nisan 1909'da istifa etmiştir., Bayram Kodaman, *I. Meşrutiyet Dönemi Türkler, Cilt:13*, s. 165-182.

[107] Fico,*a.g.e.*,s.32.

[108]Fico, *a.g.y*

[109]Fico, *Yazdıklarım 3, Himare*, s. 32-33.

"Nisanın yirmi dördünde(6 Mayıs 1909) Ergiri'ye geldim. Ergiri'ye ilk gittiğim zaman bir konferans vererek lüzum ihat ve itilaftan bahsettim. Bu konferansım ahali üzerinde iyi bir tesir göstermiş idi. Konferans gününde Arnavut 200 kişi vardı. Bir kere de hadise-i irticayı anlatan bir konferans verdim. İnkılabatta bu gibi hallerin pek tabii olduğunu bunların sonra memlekette kati bir surette hasıl olabileceği ve fakat herhalde elbirliği ile selamet-i vatan uğruna fikir birliği edilmesi lazım geleceğini anlattım."[110]

Rauf Bey Himare'de kaymakamlık görevini icra ettiği dönemde halkın yaşadığı sıkıntıları da anlatmış, Dulne Kaymakamı'nın yaşadığı bir olayı da şu ifadelerle belirtmiştir.

"*Dulne'den de kaymakam neferin çabası sayesinde aynı halleri zuhur etti. Buradan da kırk kişi kadar firari oldu. Gelen müfreze kumandanı ahalinin parasını ganimet diye taksim ettiriyor istediği kadar davarı kesip yediriyor. Artık ahali askerin kendilerine düşman olduğunu söylemeye başlıyordu. Hali mülazımın kaymakamlık odasına arkasında iki mesai nefer ve ellerinde silahları olduğu halde gitmesi ve eşrafı hükümetin arzusuna rağmen hanedanı hayat etmiş, ortadan kanunun kalktığını bir hükümran olduğu hallerini uyandırıyordu*."[111]

"... gelmiş idim. Yolumda köylüler askerin zulmünden şikayet ediyor ve köylerine gelirse vuracaklarını anlatıyorlardı. Dilim döndüğü kadar kendilerini kandırmaya çalıştım. Heriflere gelenlerin de bizim gibi bu vatanın evladı olduğunu ve hakikatı yavaş yavaş anlayacak olurlarsa hayır görmeyeceklerini söyledim. Mayısta tekrar Himare'ye döndüm.[112]"

Rauf Bey, askerlerin 31 Mart Ayaklanması'nda kaçan firarileri ararken köylülerin mallarına zarar verdiklerini ve bu yapılan kötülükler yüzünden halkın askerlere düşman olduğunu anlatmıştır. Rauf Bey halkın yaşanan küçük bir meseleyi dahi çok büyük bir sorun olarak algıladıklarını belirtmiştir. Yaşanan karışıklıkları şu şekilde anlatmıştır.

"*Bu defa da Dhermi*[113]*taraflarına dönmüştüm. Bir geceyi Borş*[114]*'da geçirdim. Ertesi gün Palarmu*[115]*'ya yaklaştığım sırada uzaktan birkaç el silah atıldığını duydum. Liman reisi Yunus Efendi Kudiz*[116] *ve Himare*

[110] *a.g.e.*,s.31.
[111] *a.g.e.*, s. 34-35.
[112] *a.g.e.*, s. 35.
[113] Himare'ye bağlı bir köy
[114] Himare'ye bağlı bir köy.
[115] Palermo, Himare ile sınırı olan ilçe.
[116] Himare'ye bağlı bir köy.

ahalileri bir hudut meselesinden dolayı bir saat kadar husumet ettiklerini ve birkaç yüz silah attıklarını söyledi. Yanıma üç topçu ve iki jandarma neferi alarak Himare'ye hareket ettim. Yolunda rast geldiğim bir jandarma meselenin ehemmiyetsiz olduğunu anlattı. Topçuları geri çevirdim. Bütün telaş Yunus Efendi'nin vahametinden ileri gelmiş idi."[117]

Himare Başlıklı hatırasında 112. sayfada Himare'nin haritasını çizmiş, haritanın sonuna 10 Kanunu evvel 1325 (23 Aralık 1909) Perşembe tarihini düşmüştür. Rauf Bey Himare hatıralarını burada bitirmiş ve Margılıç'a atanması üzerine Margılıç'ta yaşadıklarını anlatmaya başlamıştır.

1.3.5.Margılıç Kaymakamlığı(15 Eylül 1909 - 1 Ağustos 1910)

Margılıç,1867' de Preveze sancağı, Yanya vilayetine bağlı bir kaza iken, 1913 yılında Preveze'ye Yunanistan'a bağlı bir kaza konumundadır.[118] Rauf Bey Himare Başlıklı hatırasın bitirirken Margılıç'a atandığını da belirtmiştir.

"*Eylülün ikinci gününde Yanya'dan gelen bir zat benim Margılıç Kaymakamlığı'na tayin olunduğumu söyledi. O vakit Dulne vekaletinin olmadığını yenice anlamaya başladım. Dulne'ye Perveri Kaymakamı Hazım Bey tayin olmuş ve benim de Margılıç'a ve Margılıç Kaymakamı Nuri Bey'in Perveri'ye tayini olan emir geldi."*[119]

Rauf Bey bundan sonra Margılıç'daki anılarını yazmaya başlamıştır:

"*1909 Eylülün 12. Günü sabahı hareket ettim. Ayın 15'inde Margılıç'a girdik. Ailemi doğruca benim için tutulmuş haneye götürdüm. Kendim de hükümete gittim. Parga'da iken Müdür Abdülkerim Efendi, Hamdi Bey'in beni kayınpederimin hatırı için Margılıç'a gönderdiği söylenilmiş olduğunu anlatmıştı, daha birçokları aynı rivayete biat ediyordu. Halbuki28 Haziran 1909 (15 Haziran 325) tarihinde Yanya telgraf ve postasından aldığım bir mektupta 15 Haziran 1909 (2 Haziran 325) tarihinde vilayetten Himare meselesine dair vuku bulan işaret esnasında bizim de avdetimiz tahsil edilmiş."*[120]

Rauf Bey kayınpederinin hatırı için Margılıç'a atandığı söylentilerinin doğru olmadığını 15 Eylül 1909 tarihinde Margılıç'a gittiğini kendi hatırasında ifade

[117] *a.g.e.*, s. 36.
[118] Sezen, *a.g.e.*, s.365.
[119] Fico, *Yazdıklarım 3, Himare*, s. 63.
[120] *a.g.e.*, s. 64.

etmiştir. Mustafa Balcı'nın makalesinde ise 15 Ekim'de Margılıç Kaymakamlığına tayin olunduğunu[121] belirtmiş yılını ise belirtmemiştir.

> "*Akşam namazından sonra tekrar hükümete geldim. Umum memuru ve ahali orada idi. Teravih namazına gidecekler idi. Namaza kadar hemen umumiyle görüştük. Namazdan sonra da eve döndüm."*[122]

Rauf Bey Margılıç'ta ilk göreve başladığı günü anlatmıştır. Bu anlattıklarına göre ramazan ayı içinde Margılıç'ta göreve başlamıştır. 1909 yılının Ramazan Ayı'nın ilk günü 16 Eylül'e gelmektedir. Rauf Bey'in Margılıç'a 15 Eylül'de gelmiştir. Ramazan Ayı'nın ilk teravih namazını Margılıç'ta kılmıştır.Rauf Bey yaklaşık 1 yıl gibi bir süre Margılıç'ta görev yaptıktan sonra Reşadiye'ye tayini çıkmıştır.

1.3.6. Reşadiye Kaymakamlığı(1 Ağustos 1910 - 6 Eylül 1910)

Reşadiye o bölgede iki farklı yerleşim olarak bulunmaktadır. Birisi Yanya vilayetine bağlı 1909 yılında sancak merkezi, diğeri ise nahiye olan Reşadiye Yanya vilayetinin Preveze iline ve Margılıç kazasına bağlıdır[123]. Rauf Bey'in görev yaptığı yerin Margılıç'a bağlı nahiye olan Reşadiye olduğu, Rauf Bey Yabanabad'a tayininin çıktığı zaman söylediği "*Margılıçlıların memleketleri için nasıl bir hususi ile çalıştığını lazım olduğu gibi takdir edemediklerini teessüf ettim.*[124]" sözlerinden anlaşılmaktadır. Reşadiye'de 1 Ağustos 1910'dan 6 Eylül 1910'ya (19 Temmuz-24 Ağustos 1326) kadar kaldığı anlaşılmaktadır[125].

Rauf Bey Margılıç görevinden sonra Reşadiye'ye tayin olmuştur. Rauf Bey valinin Türkçe bir nutuk vermesinden sonra kendisinin de Reşadiye'de halka bir nutuk verdiğini yazmıştır.

> "*Nihayet ben de Arnavutça bir nutuk ibraz ettim. Ahali evvelki nutuklardan bir şey anlamamış idi. Çünkü Türkçe söylüyorlardı. Benim nutkumdan oldukça şeyler öğrendiler. İşte ben bir memur olduğum halde vilayetin en büyük memuru huzurunda fikrimi lisanı milli ile ibraz ediyorum. Binaen aleyh herkesin kanuni ve meşru bir surette hakkını*

[121] Balcı, *a.g.e.*, s. 852.
[122]Fico, *a.g.e.*, s. 65.
[123] Sezen, *a.g.e.*,s.419.
[124]*a.g.e.*, s. 8.
[125]Fico, *Reşadiye*, s. 16.

arayıp takip etmesi icap edeceği hususlarını ifade ettim. Ahali her söylediğimi anladıkları için ayakta alkışladılar[126]*."*

Rauf Bey halkın anlaması için Arnavutça bir nutuk vermiştir. Nutkunu verirken Vali'nin orada bulunduğunu nutkunu Arnavutça anlatmasının yanlış olmadığı için korkulacak bir durum olmadığını düşünmüştür. Nutuk bittikten sonra Vali ile kahve içmek için Kaymakamlık odasına gittiklerinde Vali ile yaptığı sohbeti şu şekilde ifade etmiştir.

"Vali, Arnavutların istiklâl kastında bulunduklarını söyledi. Ben de Arnavutların katiyen istiklâl fikrinde olmadıklarını ve bu fikri pek virane bir şey olduğunu ve Arnavutlar için Osmanlı'dan çıkmaktan büyük bir felaket olamayacağını lakin hükümetin ve cemiyetin Arnavutların hukukuna ve lisanına saygılı olmasını söyledim[127]*."*

Rauf Bey, Arnavutların istiklal istemediklerini lisanına saygılı olunmasını istediklerini, kendisinin de aynı fikirde olduğunu, Arnavutların bağımsız olması onların için çok büyük felaket demek olduğunu ifade etmiştir.

"*Resmi bir telgrafta Yabanabad Kazası'na tayinimi bildiriyordu. Bunun böyle olacağını zaten tahmin ediyordum. Uşağım Abbas'ı bir buçuk ay evvel kumar oynadığı için kovduydum. Hareketten iki gün evvel bana Margılıç'tan ayrılmamda bir müdahale yapıldığını söylemiş idi. Telgrafçı 'Margılıç Kaymakamı Türkün ailesindendir. Çünkü sarığını istiyor.' demiş*[128]."

Rauf Bey'in yukarıdaki anlatımlarını destekleyen 21 Temmuz 1910(8 Temmuz 326) tarihli resmi yazıda ise bu husus şu şekilde anlatılmıştır:"*Margılıç ve Yabanabad kaymakamlarının tahvili memuriyetleri hakkında, Sicil Memuriyet Kalemi'nin yazmış olduğu resmi yazıda, Yanya Vilayeti dahilindeki Margılıç kazası Kaymakamı Rauf Bey'in görülen lüzum üzerine tedbiri lazım gelmesi ve Ankara Vilayeti dahilindeki Yabanabad Kazası Kaymakamı Zeki Bey'in verilen karar üzerine tahvili memuriyetleri yapılmasına karar verilmiştir*[129]."

[126]Fico, *Reşadiye*, s. 4.
[127]*a.g.e.*, s. 5-6.
[128]*a.g.e.*, s. 7.
[129] BOA.*,İ.DH.01482*

Rauf Bey'in yukarıdaki anlatımına göre Rauf Bey Margılıçlıların şikayeti üzerine Yabanabad'a tayininin çıktığı anlaşılmaktadır. Mustafa Balcı ise "*Arnavut kaynakları Amasya ve Ankara'ya atanmasında Arnavut milliyetçisi olmasından dolayı İttihatçılarla düştüğü fikir ayrılıkları olduğu hususu üzerinde durur*[130]*."*şeklinde yazmıştır. Rauf Bey'in hatıralarına bakılacak olursa Arnavutluk'un bağımsız olmasını istemediği anlaşılmaktadır. Bu düşüncesini hatıralarının birçok farklı yerinde yazmıştır.

1.3.7.Yabanabad Kaymakamlığı (9 Eylül 1910 – 31 Temmuz 1912)

Yabanabad, 1841 yılında Ankara vilayetine bağlı bir kazadır. Yabanabad kaza merkezi 1880'e kadar Demirciören,1880-1915 yıları arasında Pazar,1915'ten sonra da Kızılcahamam olmuştur[131].Rauf Bey, 27 Ağustos 326 tarihinde (9 Eylül 1910 Cuma) Yabanabad'a geldiğini yazmıştır. Yabanabad'a geldiği ilk günü şu şekilde anlatmaktadır:

> "*27 Ağustos 326 (9 Eylül 1910) Cuma günü saat sekizde merkez kaza olan Pazar Köyü'ne –namı diğer Şorba'ya- geldim. Doğruca hükümete indim. Hükümet kapısında polisi buldum. Kaymakamlık odasına girdiğimde bir yüzbaşının kaymakamlık koltuğunda oturduğunu gördüm. İsmi Şinasi olan bu zatın pek kadirşinasane hareket etmedi. Kaymakam olduğumu anladığı halde makamdan kalkmak zahmetini ihtiyat bulunmadı. Bir saat kadar o vaziyette kaldık*[132]."

Kaymakamların her altı ayda bir valiliklere kazanın genel durumu ile ilgili gönderdiği raporların olduğu "*327 (1911) senesi zarfında beş ay müddetle vekaleti Kırşehir'de ve Kayseri'de emri vakit eylediğim için ilk altı aylık muamelat ve vakayı hakkında rapor takdim edememiş olduğum için iş bu raporum bir senenin hadisatı mahsulü olacaktır."*[133]cümlesinden anlaşılmaktadır. Mustafa Balcı Hoca'nın "Arnavutluk'un İlk Türkiye Elçisi Rauf Bey" adlı makalesinde 1912 Nisanında atandığı Kayseri Valiliği'nden istifa edip birkaç Arnavut vatanseverle beraber 1913

[130]Balcı, *a.g.m.*,s.852.
[131] Sezen, *a.g.e.*, s.515.
[132]Fico, *Reşadiye-Yabanabad*, s. 19.
[133]Fico,*Yabanabad*.s.4.

yılının başlarında Avlonya (Vlora)'ya gittiği yazmaktadır[134]. Rauf Bey'in hatıralarında ise yukarıda belirtildiği gibi 327 (1911) senesinde beş ay boyunca Kayseri'de Valilik yaptığı anlaşılmaktadır. Bu bilgilerde çelişen nokta Rauf Bey'in Kayseri Valiliği yaptığı süreden sonra tekrar Yabanabad Kaymakamlığı yaptığı mı yoksa Kayseri Valiliği'nden istifa edip direk Avlonya'ya mı gittiğidir. Rauf Bey'in "Yabanabad'ta Ankara Divan-ı Harbi Hain Tahkik iyesi Riyasetine Yazılan 19 Mart 328 Tarih 9/41 Numaralı Tahririn Sureti" başlığıyla yazılmış yazıda ise: "*327 senesi teşrin-i evvelinde Kayseri'den avdetim olmuş idi. Vilayete takdim ettiği raporda derece istedim."*şeklindeki cümlelerinden ise 327 senesi Ekim ayında Kayseri'den ayrıldığı ve valilik vekâleti yaptığı süre dikkate alınarak derece istediği anlaşılmaktadır. Bu cümlelere bakılacak olursa Kayseri Valiliği'ne 327 (1911) senesinde bir süre vekâlet etmiş daha sonra Yabanabad'a tekrar dönmüş olduğunun daha doğru olduğu kabul edilebilir.

Rauf Bey Yabanabad'ta görev yaparken beş ay gibi bir süre Kayseri valiliği yapmış, daha sonra tekrar Yabanabad'a gelmiştir. Kayseri'de 327 senesinde tertip edilmiş at koşusunun şartlarını, hakem heyetini, ödülleri hepsini tek tek yazmıştır. Yabanabad'ta iken "*Haziran 1912 (328)tarihinde Avlonya'da Hükümet Mevkii Reisi İsmail Kemal Bey'e Verilip Hariciye Nazırı Müfid Bey Tarafından İtalya ve Avusturya Konsolosluklarına Tebliğ Edilen Lahiya"*[135] başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Mustafa Balcı'nın İsmail Kemal'e yazıldığını söylediği mektup olarak belirttiği yazının Rauf Bey tarafından yazılıp yazılmadığı anlaşılmamaktadır. Çünkü başlıkta mektup değil lahiya geçmektedir ve Rauf Bey kendi yazdığı yazıların sonuna her zaman ismini ve imzasını atmış olduğu halde bu yazıda sadece tarih bulunmaktadır. Yazının içeriğinde ise azledilen kaymakamların durumundan bahsetmiştir. Bunun dışında İsmail Kemal Bey'in isminin bulunduğu herhangi bir mektuba rastlanmamıştır. 1913(329) yılındaki yazılarında Tiran Mutasarrıflığına

[134] Balcı, *a.g.m.*, s. 852
[135]Fico,*Yabanabad*, s. 55.

başlıklarını kullandığı için bu yılda Tiran'a bağlı bir kazada görev yaptığı anlaşılmaktadır[136].

1.4. Arnavutluk Hükümeti'ndeki Görevleri

Rauf Bey 28 Kasım 1912' Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan ettiği zaman kendi kişisel arşivindeki bilgilere göre Yabanabad'ta kaymakamlık görevine devam etmektedir[137].Balkan savaşlarından sonra Arnavutluk'a dönerek Arnavutluk İçişleri Bakanlığı Müsteşarlığı görevini üstlenmiştir[138].1913'ün yazında, "*milli hakları neye olursa olsun savunmak üzere*" Roma ve Viyana'ya giden Vlora Hükümeti heyetinde yer almıştır. Bu kurulun başkanı Ekrem Libohova, üyeleri ise Ayet Bey Libohova, Rauf Fico, Thoma Papapano ve Llambi Prifti olmuştur[139]. 1913 Kasımından, Ocak 1914'ün sonuna kadar Berat Valiliği yapmıştır[140]. 1917 yılında Alman Prensi Vied başkanlığında kurulan yeni Arnavut Hükümeti'nde görev almış, 1920'deki Tiran Kaymakamlığı görevine kadar bu makamda kalmıştır. Sonraki yıllarda çok farklı meseleler sebebiyle birçok değişik görevde bulunmuş, sorunlu bölgelere gitmek zorunda kalmıştır.1922 yılında, yeni oluşturulan Vakıflar Genel Kurulu üyeliği, şehirde yaşanan karışıklıklar sebebiyle Dıraç Valiliği, İç İşleri Bakanlığı Müsteşarlığı ve İşkodra Valiliği görevlerini üstlenmiştir.1923 yılında Dıraç milletvekilliğine seçilmiştir[141].Dıraç mebusu seçilen Rauf Bey, Arnavutluk'a gitmesinden sonra Türkiye-Arnavutluk anlaşmalarının teatisi için 1925 senesi Mayısında ilk defa Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye Elçiliği'ne Arnavutluk Milletvekili Rauf Bey'in atanacağı haberi Türk basınında 1925 yılının Temmuz ayından itibaren yer almaya başlamıştır. Ancak aradan yaklaşık altı ay kadar bir zaman geçtikten sonra atama yapılabilmiştir. Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ahmet Zogu da 17 Ocak 1926 günü Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya yazdığı mektupta Rauf Fico'yu Arnavutluk Cumhuriyeti'nin Fevkalâde Murahhas ve Orta Elçisi olarak

---

[136]*a.g.e,* s. 67.
[137]Fico, *Yabanabad,* s.4
[138] Halil Özcan, *Atatürk Dönemi Türkiye Arnavutluk İlişkileri*, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2011, s.152
[139]Balcı ,*a.g.y.*
[140]*a.g.y.*
[141] Balcı,*a.g.m.*,s.853

tayin ettiğini bildirmiştir. Arnavutluk Cumhurbaşkanı Ahmet Zogu gönderdiği bu mektupta Rauf Bey için "*Müşarileyhin mezaya ve tecrübesi, gayret ve kendisine tevdi edilen yüksek vazifeyi itimadı fehimanelerine iktisabı liyakat edecek surette ifaya itina edeceği hususunda benim için zamini kafidir*[142]."sözlerini kullanmıştır. Arnavutluk Cumhuriyeti'nin ilk Türkiye elçisi Rauf Bey, 14 Şubat 1926 günü İstanbul'a gelmiş ve birkaç gün sonra da Ankara'ya ulaşmıştır[143].

Mustafa Kemal Paşa, 13 Mart 1926 günü saat 14.30'da Çankaya Köşkü'nde Rauf Bey'i kabul etmiştir. Rauf Bey, güven mektubunu takdimi sırasında:

> "*Reis Hazretleri, Arnavutluk Cumhuriyeti Reis Hazretlerinin beni fevkalade murahhas ve orta elçi sıfatıyla nezdi fehimanelerine tayin etmek lütfunda bulunduklarını müşir itimatnameyi takdim ile kesbi şeref eylerim.*
> *Muhterem Reisim bana bu yüksek ve nazik vazifeyi tevdi ederken vakayi tarihi yeni nesnai cereyanından müşterek mukadderata malik bulunmuş olan iki millet arasında asırlardan beri teyemmümen mevcut olan dostluk revabıtını teşyid için bütün kuvvetimle sarfı mesai etmekliğimi tavsiye eyledi.*
> *Reis Hazretleri, Nezdi devletlerinde Arnavutluk'un ilk mümessili olarak bulunmakla fevkalade bahtiyarım. İki memleketin menfaatine ve iki dost millet arasında sıkı bir teşriki mesai devresinin küşadına hizmet etmek şerefi bendenize teveccüh etmiştir.*
> *Asil Türk milletinin rahat ve ikbali ve zatı şahanelerinin saadeti için hararetli münasebet dermiyan ederken (ortaya koyarken) zatı şahaneleri ve muhterem Hükûmeti tarafından memur etmek müntiç olmasına (muvaffakiyet sebebi olan) muktezi kıymetli (kıymet gerektiren) ve müessir(tesir eden, iz bırakan) muzaheret (görünen) kanaatinde bulunduğunu beyan ederim*[144]."

şeklinde bir konuşma yapmıştır. Arnavutluk Cumhurbaşkanı'nın kendisine bu yüksek ve nazik görevi verirken geçmişte müşterek mukadderata sahip olmuş iki millet arasında asırladır var olan dostluk ve güveni tasdik için bütün kuvvetiyle çalışmasını tavsiye ettiğini ifade etmiştir. Rauf Bey, konuşmasına devamla Arnavutluk'un ilk elçisi olması sebebiyle mutluluğunu dile getirmiş, iki ülkenin menfaatine ve iki dost millet arasındaki sıkı ilişkinin devamına çalışacağını beyan etmiştir.

---

[142] Tayfun Atmaca, *Krallıktan Cumhuriyet'e Tarihte İz Bırakan Dostluğun Mimarları Zogu ve Atatürk*, Lazer Ofset, Ankara 2007, , s.185
[143] Özcan. *a.g.e.*,s.153
[144] Atmaca, *a.g.e.*,s.189-190

Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Paşa da Arnavutluk Sefiri Rauf Bey'in konuşmasına cevap olarak özetle şu nutku söylemiştir:

> "*…Tarihin hayli uzun devirlerinde birçok sahalarda teşrik-i mukadderat eylemiş olan iki millet arasındaki dostluk reva bâtını (bağlar, münasebetler, bağlılıklar) teşdit suretiyle iki memleket menfaatine hizmet ve iki dost millet arasında hakiki bir teşrik-i mesai devresi küşat etmek hususunda vaki olacak mesainizin benim ve Hükümeti cumhuriyetin muavenetine mazhar olacağına emin olabilirsiniz. Arnavutluk'un ilk mümessili olarak zatı âlilerinin tayinini memnuniyetle telakki ederim…*[145]*"*.

Rauf Bey Türkiye Büyük Elçiliği görevinden sonra 1926'dan 1928'e kadar Sofya'da görev yapmıştır. 1928'den 1929'a kadar da Belgrad'ta bakan olarak görev yapmıştır. 1930'da Dışişleri Bakanı olarak atanmıştır. Bu olay için, bilgin Kopi Kyçyku'nun teklifine göre, gazetesi Poster Llojd şunları yazmıştır: *"…Arnavutluk'un en kültürlü adamı Rauf Fico. Arnavut devletinin yönetiminin kurulması gerektiğinde, bugünün Arnavutluk'unu düzenleyen grup onun etrafında toplandı. Avrupa'da bile, Arnavut Bakanı tanınmış bir kültür adamı, altı yabancı dile sahip ve en önde gelen Balkan diplomatlarından biridir*[146]*."*

Rauf Bey hakkında Adolf Hitler şunları söylemiştir: "*Bugün iki diplomatla tanıştım, biri küçük devletin büyük bir diplomatı ve diğeri de büyük bir devletin küçük diplomatıydı.*" Bunlardan ilki Rauf Fico ve ikincisi Japon büyük elçisidir[147].

Rauf Bey 1939 yılında İtalyanların ülkeyi işgal ettiğinde vatansever tutumu sebebiyle Ağustos 1939'dan Eylül 1943'e kadar kalacağı İtalya'ya sürülmüştür. Dönemin belgelerinden, İtalyanların Rauf Fico'ya İtalya'nın himayesi altında kurulan yeni hükümette çalışmayı önerdikleri, fakat Fico'nun bunu kabul etmediğini ve Mehdi Fraşeri, Lef Nosi ile beraber sürüldüğü anlaşılmaktadır. Ayrıca İtalyanlar onun 7

---

[145]*a.g.e.* s.154-155, Ayrıca ayrıntılı bilgi için bkz. Bilal Şimşir, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları C.1*,Ankara 2001 s.290-292

[146]Skender SKOPJE, *Rauf Fico- Albanya'ya Demiryolu*, Erişim Tarihi:06/04/2018 https://www.ballikombetar.info/2017/03/20/rauf-fico,

[147] SKOPJE, *a.g.y*

Nisan 1939'da Almanya'da Reichtag'ın yanında İtalya'nın Arnavutluk'u işgali sebebiyle yaptığı protestoyu ve Arnavutluk'un yurt dışındaki tüm diplomatik temsilciliklerine gönderdiği "*Bayrağı indirmeyin! Mümkün olduğu kadar uzun yukarıda tutmaya çalışın!"* yazan telgraflarını affetmedikleri anlaşılmaktadır[148].

1939 yılında İtalyanların işgale son vermesinin ardından ülke Almanlar tarafında işgal edilmiştir. Rauf Bey'e Almanların gözetiminde kurulan yeni hükümette görev alması teklif edilmiş fakat o bu teklifi Almanların İtalyanlardan farkı olmadığını belirterek şiddetle reddetmiştir[149]. Ülkenin işgali sonucunda ulusal felaketten sonra gelen umutsuzluk ve hastalık Rauf Fico'nun sonun hazırlamıştır. Fico,23 Ocak 1944'te Tiran'da vefat etmiştir. Tiran'ın Ocak 1944 gazetelerinin manşetlerinde "*Rauf Fico, Devlet ve Seçkin diplomat*", "*Rauf Fico Değerli Vatansever*", "*Seçkin Vatansever'in Ölümü*", "Olağanüstü Vatanseverlerin Cenaze", "*Onurlu Rauf Fico*", "*Büyük Patriot, Rauf Fico, Vefat Etti*", "*Bir Ulusal Kayıp*" başlıklar atılmıştır[150].

[148] Balcı, *a.g.m.*, s.853
[149] *a.g.y*
[150] SKOPJE, *a.g.y*

2. HATIRALARINDA RAUF BEY: KONİÇE

(Haziran1906-Temmuz 1908)

Rauf Bey Haziran 1906'dan Temmuz 1908'e kadar geçen sürede Yanya vilayetinin Koniçe kazasında kaymakamlık yapmıştır. Rauf Bey görev yaptığı kazalar hakkında bilgilerin olduğu raporları valiliklere göndermiştir. Bu raporların bir nüshasını ise kendine ayırmıştır. Bu raporlardan Koniçe kazası hakkındaki yazdığı rapor da birçok alt başlıktan oluşmaktadır. Kazanın genel durumunu ortaya koyan rapor:

> *"1323 senesi Teşrin-i evvelinde (1907 yılının Ekim ayında) Yanya Valisi Seyfullah Paşa'ya takdim edilmiştir.Koniçe kazası 34 karyeden ibarettir[151]."*

cümleleriyle başlamaktadır. Rapordaki başlıklar ise sırasıyla aşağıda verilmiştir.

2.1. Koniçe'nin Bayındırlık İşleri (Umumi Nafia)

Bayındırlık işlerinde dönemin şartlarına göre en çok üzerinde durulan yollar ve köprüler olmuştur. Yanya'nın Filat dışındaki kazalarının birbirine ve Yanya'ya; on beş, yirmi ve otuz saat mesafede olmalarından dolayı pek çok yol ve köprüye ihtiyaç duyulmaktaydı. Özellikle kış mevsimlerinde yollar kapanmakta ve ticaret tamamen kesintiye uğramaktaydı[152]. O dönemde durum böyle iken Rauf Bey'in Koniçe kazasının yolları hakkındaki anlatımları ise:

> *"Umumi Nafia denilince hatıra evvel yolları Koniçe kazasının her tarafı dağlık ve kayalık olduğundan yollar hemen hemen geçiş yollarından mahrum kalmış denilebilir. Yanya'dan Koniçe kazasına 13 kilometrelik ufak bir başka yol inşa edilmektedir[153]."*

şeklindedir. Rauf Bey'in anlatımlarında ise yolların durumlarının iyi olmadığı, Koniçe coğrafi konum olarak dağlık bir bölgede olduğu için yolların gelişmemiş olduğu ifade edilmektedir.

---

[151]Fico, *Koniçe*,s.10

[152] Yüksel Nizamoğlu, "Yanya Vilayetinin Durumuna Dair Hazırlanan Lahiyalar ve Sonuçları", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), 33/Bahar 2013*, s.208

[153]Fico, *a.g.e.*, s.19.

2.2. Koniçe'de Eğitim (Umumi Maarif)

1906-1907 öğretim yılında Yanya'da 9 erkek rüştiyesi, 2 kız rüştiyesi olmak üzere 11 rüştiye bulunmaktaydı. Aynı dönemde Anadolu'daki 310 rüştiyeye karşılık Rumeli'de 159 rüştiye vardı. Rüştiyelerin toplam sayısı da 619'du[154]. Mustafa Suphi 1909 yılı Tanin Gazetesi'nde Yanya' daki tespitlerini dile getirmiştir. Vilayetteki iptidai mekteplerinin seviyesi çok iyi değildir. Çünkü buradaki öğrenciler Türkçe bilmemektedir ve bu mekteplerde Türkçe okuyup yazmayı pek bilmeyen hocalar görev yapmaktadır. Yanya'da hassa-i maarifi herkes ödediği halde mektepler sadece Müslümanların yaşadıkları yerlerde açılmıştır. Buna rağmen Yanya'da mükemmel Rum mektepleri bulunmaktadır. Zaten Rum mekteplerinin bütçesi devlete ait mekteplerin bütçesinin iki katına ulaşmaktadır. Yanya'da Hükümete ait kız ve erkeklere yönelik 122 iptidai, 13 rüştiye ve 4 idadi bulunmaktadır ve 1325 senesi hassa maarifi ianesi de ancak 867.623 kuruştur. Buna karşılık vilayette Rumlara ait 620 iptidai, 43 rüştiye ve 1 idadi bulunmakta; bütçesi de 1.700.000 kuruşa ulaşmaktadır[155]. 1901 yılında Koniçe'de bir tane 19 öğrencisi olan iptidai mektebi bulunmaktaydı[156].Rauf Bey Koniçe'nin 1906-1907 yılı eğitimi hakkında önemli bilgiler vermiştir.

> *" Maarifi İslamiye ve Hıristiyaniye'yi ayrı ayrı nazarı dikkate almak icap eder. Maarifi İslamiye olarak Koniçe'de bir mektebi İnas iptidai ve bir mektebi Zükur iptidai mevcuttur. Merkez vilayetteki iptidai mektebi bir tek muallimin idaresindedir. Bu muallim ise kırk sene evvel gördüğü ile okutmakta değil okuduğu adi bir ibareyi bile anlamaya muktedir olamayan bu biçareden istifade edilebilmek mümkün olmadığı mevcut iptidai muallimlerinin hiç birisi okutamamakta ve mekteplerinde Hatim-i Kur'an Saadeti bile noksandır.*
>
> *Merkez kazada bir inas mektebi bulunduğunu kemal-i teesürle zikir etmek müstakbel anaların da şimdikiler gibi cahil kalacaklarını ve terbiye etmenin daha bir çok seneler ihmal edileceği teamüldür."*[157]

Eğitimin yetersizliğinden bahseden Rauf Bey bu anlatımlarının yanında Hıristiyan mekteplerinin eğitiminin İslam mekteplerine göre çok daha iyi olduğunu belirmiştir.

---

[154]Nizamoğlu,*a.g.m*,s.210.
[155]*a.g.m.*,s.222.
[156]*Yanya Vilayet Salnamesi 1319*, s.202.
[157]Fico, *Koniçe*, s.22-23.

Üstelik Hıristiyan mektepleri devletten eğitim için herhangi bir para almamış masrafları ve öğretmenlerin maaşını halktan temin ettiğini belirtmiştir[158].

Mustafa Suphi'nin 1909 yılında Yanya'nın eğitimiyle yaptığı tespitler Rauf Bey'in 1907 yılı raporundaki anlatımlarını desteklemektedir. İkisi de yabancı mekteplerin Müslüman mekteplerine göre daha iyi bir eğitim verdiğinden ve bunu yaparken de devletten parasal destek almadıklarından bahsetmektedir. Verilen bilgilere göre o dönemde Yanya Vilayeti geneli ve Koniçe kazasındaki eğitimin birçok eksiğinin olduğu görülmektedir.

2.3. Koniçe'de Ziraat

Yanya genelinde 1901 yılında vilayet dâhilinde buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, tütün, biraz pamuk, keten zirai olunmaktadır. Sahil ve sahile yakın yerlerde zeytin hâsıl olunur. Preveze sancağı dâhilinde portakal, elma, mandalina, Parga'da ağaç kavunu ve vilayetin ekserisinde her türlü yemiş ağaçları yetişmektedir[159].

Rauf Bey ise Koniçe'nin ziraatını şu şekilde açıklamaktadır.

> *"Koniçe Kazası dâhilindeki ziraatta oldukça bağlar vardır. Bunlardan başka arpa, yulaf ve burçak ve fasulye ve patates dahi üretilmekte ise de kaza mahsulâtı ihtiyacı millîyenin dahi kâfi olmadığından her sene 1000 liralık ecnebi unu ile 300 liralık lif almaktadır. Kaza dâhilinde umum arazi dağlık ve kıraçtır. Tabiat şarap bağları için müsaittir. Tam tefrika bir makine bulunmaması ve üzüm mahsulünü bir dereceye indirmiştir. Fasulyeler umum Rumeli fasulyesi gibi lezizdir. Elma, ceviz ve badem, incir, armutlar dahi mahsulâtı yolunda bir mevkii işgal ederler.*
> *Ahalinin ziraattan ziyade sanayiye malik olması ziraatın matlup derecede terfi edememesine ve birçok arazinin atıl kalmasına sebebiyet vermiştir.*[160]"

Mustafa Suphi Yanya'nın iktisadi hayatından bahsederken halkın kendisini güvende hissetmemesinin iktisadı ve ziraatı harap ettiğinden, tarlaların çayırlara çevrildiğinden ve asayişsizlik yüzünden köylerin etrafındaki verimli arazi boş kaldığından bahsetmiştir. Rauf Bey de Mustafa Suphi gibi ziraatın fazla

---

[158] *a.g.e.*, s.23-24.
[159] *Yanya Vilayet Salnamesi 1319*, s.200.
[160] Fico, *a.g.e.*, s.41.

gelişmediğinden bahsetmiş ancak bunun sebebini sanayinin gelişmesine bağlamıştır. Mustafa Suphi ise ziraatın gelişememesinin sebebi olarak asayişsizliği göstermiştir. Rauf Bey Koniçe ile ilgili yazdığı raporda ekilen arazi, ekilen mahsul ve çıkarılan mahsulat miktarına kadar tablolar yaparak ziraatın durumunu açıklamıştır.

Tablo 2.1:Koniçe Kazası 321 Senesi Mahsulü (1905)[161]

Mahsulat	Ekilen Arazi Miktarı(dönüm)	Ekilen Tahıl Miktarı (kilo)	Alınan Mahsulat Miktarı(kilo)	Alınan Mahsulat Miktarı (para)
Buğday	9000	3700	19300	22
Arpa	3300	2200	4400	15
Yulaf	240	80	410	11
Mısır	2550	560	6720	20
Burçak	50	12	125	-
Fasulye	500	-	426	-
Patates	Sık sık surette ekilmektedir.	250	-	-
Soğan	Sık sık surette ekilmektedir.	1300	-	-
Sarımsak	Sık sık surette ekilmektedir.	40	-	-

Tabloya göre Koniçe'nin ürettiği mahsullere bakıldığında iklimin karasal olduğu anlaşılmaktadır. Soğuğa dayanıklı su istemeyen ürünlerin yetiştirildiği görülmektedir. Mahsul verimliğinde buğday ilk sırayı almıştır.

Tablo 2.2:Baş Meyve Mahsulatı[162]

Meyve	Alınan Mahsulat Miktarı	Kaynak Tahsisi (para miktarı)
İncir	5200	20
Elma	18000	110
Armut	1500	1
Erik	3000	20
Badem	5000	130
Ceviz	15000	120

[161]*a.g.e.*,s.42-43,
[162]*a.g.e.*,s.43.

Baş meyve mahsulatı tablosu ise Koniçe'nin meyve çeşitliği olan bir kaza olduğunu göstermektedir. Yine soğuğa dayanıklı meyvelerin bol olduğu görülmektedir.

Tablo 2.3:Bağlar Hasılatı[163]

Bağlık Arazinin Miktarı	600 dönüm	Alınan Para
Bir Senede Alınan Üzüm	265000 kilo	35
İmal Olunan Şarap	124000 kilo	20
Rakı	12350 kilo	-

Bağlar Hasılatı tablosunda ise bağların kazanın ziraatında azımsanmayacak bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

2. 4.Koniçe'de Hayvanat

Rauf Bey Koniçe kazasındaki hayvanların durumunu da ayrıntılı bir şekilde açıklamıştır.

> **"***Koniçe Kazası dahilinde başlıca zikri şayan olunan küçükbaş koyun ve keçileri yoktur. Bunlardan başka ithal koyun teşkil ettik. Eşeklerle katırın ve boğaları civar kazalardan götürülmekte olduklarından bu türler ikinci derecededir.*
> *Kaza dahilinde bir yerli malı olarak 42 koyun ve keçi mevcut olup yazın yaylaklara bir o kadar da ağnam kalır.*
> *Vilayetin en dağlık kısmı olan mevkii başlıca çobanlığıyla meşhur olduğundan ağnam sığırlığının tamamen önü alınmak mümkün olmasa da meralarla yaylaklarda tedbiri fenniyeye tahsil edilmiştir."*[164]

Rauf Bey hayvancılığı açıklamış ve hayvanların türü, sayısı ve eder değerini gösteren tabloya da raporunda yer vermiştir. Tabloya göre büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yaygın olduğu anlaşılmaktadır. O dönemde Yanya halkı Müslüman, Rum, Ulah ve Arnavut Ortodoks Hıristiyan ile az sayıda Yahudilerden meydana gelmektedir ve Müslümanların tamamına yakınını Arnavutlar oluşturmaktadır. Yanya'nın şehir merkezi, Macova ve Koniçe kazalarının ahalisi Müslüman, Ulah ve Rum, diğer kazaların halkı ise Arnavut ve çoğunluğu Müslüman'dır[165]. Tabloda ise

[163]*a.g.y.*
[164]*a.g.e.*,s.45.
[165] Nizamoğlu, *a.g.m.*, s.202

Canavar olarak belirtilen domuzun da iktisatta bir payı olduğu görülmektedir. Müslümanların domuz etini tüketmemesi, Koniçe'de gayrimüslimlerin azımsanmayacak derecede olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.4:Koniçe Kazasındaki Hayvanat[166]

Hayvanatın Adları	Adedi	Her birinin Kıymeti
Öküz	250	500
Boğa	220	350
İnek	830	300
Dana	450	100
Koç	550	60
Dişi Koyun	9500	50
Kuzu	6500	15
Teke	560	20
Dişi Keçi	1700	40
Oğlak	8500	150
Merkep	850	150
Canavar	100	80

Tablo 2.5:Bir Sene Zarfında Hayvanat Ahalinden İstihsal Olunan Sütün Miktarı[167]

Süt	Kilo	Bir kilonun kıymeti mahsusu (para)	Bir kilonun kıymeti mahsusu
Koyun Sütü	120000	-	1
Keçi Sütü	450000	35	-
İnek Sütü	13500	35	-
Tereyağı	5650	-	9
Peynir	120000	-	3

2.5. Koniçe'de Maden

Rauf Bey Koniçe kazasının madeni hakkında şu bilgileri vermektedir.

[166] Fico, *a.g.e.*,s.45
[167] *a.g.e.*,s.46.

"Konice Kazası dâhilinde ehemmiyetli bir istifade temin edebilecek maden olup olmadığı malumumuz değilse de Kargı Karyesi civarında maden kömürü ve benzer bir maden mevcut olduğu geçen sene celp ettiği ve bu muayene ettirdiğim numuneden anlaşılmış ise de mevkii hakkında malumat mevcut değildir[168]*."*

1857 ile 1916 yılları arasında madenlerin vilayetlere göre dağılışına bakıldığında Yanya Vilayeti'nde, bakır, gümüş ve zırnık[169] madenlerinin çıkarıldığı görülmektedir[170]. Yanya eyaleti Tırhala sancağı Gulos (?) nahiyesinde zırnık ile bakırın üretildiği maden ocağı bulunmaktadır.[171]Ancak Koniçe kazasında bir madenin çıkıp çıkmadığı konusunda bilgi verilmemiştir. Rauf Bey'in anlatımlarına göre ise 1906-1908 yılları arasında Koniçe'de herhangi bir maden çıkarılmadığı anlaşılmaktadır.

2.6.Koniçe'de Orman ve Yaylaklar

Rauf Bey 1907 yılının Ekim ayında (323 Senesi Teşrinievvel) Yanya Valisi Seyfullah Paşa'ya sunulan raporunda ormanlar ve yaylaklar hakkında da bilgi vermiştir:

"*Kaza dâhilinde katlı ormanlar mevcuttur. Kabza civarındaki orman muhafaza edilmiş olduğundan Koniçe için pek kıymetlidir. Maçova civarındaki ormanda bu suretle muhafaza edilmiş olduğundan orası da pek muhafaza edilmektedir. Kastanyani Karyesi önündeki DelisnaOrmanı derelere malik olduğundan kurumasına katiyen icra olunmamakta ve bu vesile ile orman halen dahi ehemmiyetle muhafaza edilmektedir.*

Ormanların ahvali havaya ve ziraata çok faydası olduğundan muhafazaları hakkında pek ziyade dikkat ve itina edilmesi ve cidden ilkin bu maksatla teşkil edilmiş olan Orman İdaresi'nin takip eylemesi maalesef kafi gelememektedir[172]*."*

"Yaylaklar barınmaya hizmet etmekte olup bu yaylaklar ahali efradı tarafından icar edilmekte ve Osmanlı koyununun sermesine sarf edilmektedir[173]*."*

---

[168]*a.g.e.*,s.47.

[169] Zırnık: sodyum sülfür

[170] Mehmet BAYARTAN, "XIX. Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı", Erişim Tarihi: 05/12/2018) http://dergipark.gov.tr

[171]Fahrettin TIZLAK, XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları, Erişim Tarihi:05/12/2018 docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari

[172]Fico,*a.g.e.*,s.50-51.

[173]*a.g.y.*

2.7.Koniçe'de Panayır

Rauf Bey'in raporunda Panayır kısmına"*Huzur-u Alicenap Vilayeti'ne*" şeklinde hitap ederek başlamıştır. Panayır senede iki veya üç defa bir mahalle yerinde kurulup birkaç gün devam eden büyük pazardır[174]. İnsanoğlunun ihtiyaçlarını karşılamak için değiş tokuş sistemini kullanmış daha sonra bu anlayış gelişip ihtiyaçların çoğalmasıyla pazarlar oluşmuştur. Panayırlar da kalabalık toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla oluşturulan büyük pazarlardır. Osmanlı Devleti'nde panayırlar önemli bir yere sahip olmuştur. Çoğu vilayette senede birkaç kez panayır kurulmuştur. Rauf Bey'in bahsettiği panayır da Koniçe kazasında 1907 yılının Eylül ayında kurulmuştur. Rauf Bey bu panayırı ayrıntılı olarak anlatmıştır:

> **"***Koniçe Kazası'nda her sene Eylül ayının 25'inde kurularak Teşrinievvelin 3'üne kadar bir hafta müddetle devam eden Koniçe nam-ı diğer Pazarvapur Panayırı hakkında bazı muamelat izahı faydalıdır[175]***.**

Vilayetlerin çoğunda senede iki ve ya üç kez kurulan panayır Koniçe kazasında senede bir kez bir hafta kadar sürmektedir. Panayır kurulması için uygun olan arazilerin sahiplerinden araziler kiralanılarak panayırlar kurulmuştur. Rauf Bey bununla ilgili bilgileri aşağıda vermiştir.

> *"Konice Panayırı kaza dâhilinde Koniçeli Pertev ve İsmail Mahir Beyler' in arazisinde bulunan otuz kırk dönüm mesafedeki çayır üzerinde kurulmaktadır. Panayır mevkii her türlü istirahata müsaittir.*
> *Panayırın devamı müddetince sekiz ila on iki mecidiyeye kadar kira alınmakta ve haricide çayır önünde kalmaya mecbur olan diğer panayırcılardan ise her yüklü civan başına çayır sahipleri Pertev ve İsmail Mahir Beyler namına ikişer kuruş arazisine istifade edilmektedir.*
> *İş bu panayır hakkında bir ferman mevcuttur ki rivayet olunmakta ise de burada mezkûr fermanın sureti bulunmamış ve kira için alınan ücretin tahribat mahsusu dâhilinde olup olmadığı anlaşılmayarak teamül kaydıyla riayet edilmekte ve arazi sahiplerinin vekillerinin istifade eylemelerine müsaade edilmektedir[176]."*

Panayırlarda çok çeşitli eşyalar sergilenmektedir. Panayıra çevre köylerden kasabalardan hatta diğer kaza ve vilayetlerden binlerce insan gelmektedir. Bu

[174] Sami, *Kamus-ı Türki*, s.956.
[175] Fico, *a.g.e.*,s.85.
[176] Fico, *a.g.y*

insanların her türlü ihtiyaçlarını gidermek için tek yer panayırlar olduğu için panayırdaki malların çeşitliliği oldukça fazladır.

> *"Panayırda sergilenen eşya başlıca dört kısma ayrılıyor.*
> *Birinci Yüklü Muamelat Kısmıdır.*
> *Pazarın esasını yüklü muamelat teşkil eder. Bu kısımda teşhir olunan eşya aba, çorap, fanila ve yapağı[177]dır. İş bu mamulât ahalisi kamilen Ulah lisanıyla konuşan karyelerle, Arnavut lisanıyla konuşan Ulahlar tarafından götürülmektedir.*
> *Bu seneki panayıra götürülen yünlü eşyanın miktarı 400'den 500 yüne kadar çıkmıştır. Her yünün kıymeti 25 lira ile 60 lira arasında bulunduğundan umumun kıymeti 1300.000 kuruş arasında tahmin olunmuştur. Bu sene götürülen eşya miktarca evvel senelere nazaran yüzde yüz daha kıymetli idi[178]."*
> *"İkincisi İmalat Yağı Kısmıdır.*
> *Panayırda satılan mamulât yağının miktarı le hudutlarda arz olunan miktardan ibaret olunup umumun kıymeti 35.000 kuruş raddesindedir[179]."*

Tablo 2.6: Panayırda Satılan Yağ Miktarı[180]

	Adet/ Kilo	Kuruş
Vasıta	500 adet	9-8
Tulum Peyniri	1000 kilo	5-4
Adi Peynir	500 kilo	4-3
Sade Yağ	500 kilo	11/3 -11

> *"İmalat yağı kısmen Ulah ve kısmen de Rum köylerinden götürülmektedir. İmalat yağına dahi %30 ila %35 raddesinde bir kıymeti haiz idi[181]."*

Panayırda sergilenen üçüncü grup eşyanın ne olduğu elimizde bulunan kaynakların okunamadığı için tespit edilememiştir.[182]

> *"Dördüncü Hayvanat Pazarıdır.*
> *Panayırda sabahleyin hayvanat safında 700 kuruş kafilesiyle 5400 kuruşa satılmış ve mültezim tarafından 6500 kuruş raddesinde bir*

[177] Yapağı: Kırkılmış koyun yünüdür.(*TDK Sözlüğü*)
[178] Fico, *a.g.e*,s.85-86.
[179] *a.g.y.*
[180] *a.g.e.*, s.86.
[181] *a.g.y*
[182] *a.g.e.*,s.88-89.

fiyattan istihsal edilmiştir. Bu sene dolaşan Bulgar ve Yunan casuslarının tesiri neticesinde hiç hayvan kalmamıştır. Mamafih arz olunduğu hayvanat şaibesinde bir tezat görülmüştür[183]*."*

Panayırdaki hayvanların hemen tükenmesi olayında Yunan ve Bulgar casusların etkisi olduğunu belirten Rauf Bey bu casus olarak nitelendirdiği insanların hayvanların tükenmesinde ne gibi bir etkisinin olduğunu ise açıklamamıştır. Rauf Bey Panayır hakkında bilgiler vermeye devam etmiştir ve şu ifadeleri kullanmıştır.

"Arz olunan eşyadan sade panayır münasebetiyle gelen ayakkabılar ve hazır elbiselerle çarşı ortasındaki dükkânları ve hancılar dahi vasıta olarak 300.000 kuruş bir ticaret eylemişlerdir.
Panayır esnasında Yanya, Preveze, Ergiri, Tiran, Dlune vb. taraflarda bir hayli ticaret geldiği gibi on saat mesafedeki köylerin zikir, inas hemen her umum sakinesi pazarda eşya vücuda getirmişlerdir. Binaen aleyh 15.000'den ziyade bir halk içtima olduğu halde adi bir yan kesicilik bile olmamıştır.
Bundan on beş yirmi sene evveline gelinceye kadar Koniçe Panayırı'nda beş altı medyun kuruş raddesinde bir muamele cereyan ettiği halde seneden seneye azalarak bu raddeye geldiği panayır, ihtiyarlardan icra olunan ifadattan anlaşılmıştır. Panayırlar pek o kadar da mühim görülmeyip mamafih küçülmesi ve azalması ihtiyaç olunan eşyanın tedarikinin çarşıdan pazardan sağlanması ve her yerde muntazam ve daim çarşılar vücuda gelmesi dolayısıyla böyle zahmetli panayırlara mahal kalmamıştır."[184]

Rauf Bey Yanya Valiliği'ne gönderdiği raporda Koniçe Panayırı'nı ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Evliya Çelebi 17. Yüzyılda Yanya'daki bir panayır hakkında şu bilgileri vermektedir.

"*Rumeli'de panayır kurulan yerlerden biri de Yanya"dır. Maşkolar panayırı kadar büyük olmasa da yine her taraftan tüccarlar gelip mallarını satar. Gazi Ali Paşa çevresi üç bin adım olan bir panayır yeri yaptırmıştır. Panayır yerinde iki büyük cadde ve yirmi sokaktan oluşmaktadır. 366 adet kiremit örtülü dükkân ve nice tahtani ve fevkani bâzergân odaları bulunan panayır yerinde her sene Rum, Acem ve Arap"tan nice bin âdem gelip on gün on gece ticaret yapılır*[185]*."*

[183] *a.g.y.*
[184] *a.g.e.*, s.94-95.
[185] Mehmet Ali Ünal,"Evliya Çelebi'ye Göre Balkanlar'da Kurulan Pazarlar ve Panayırlar -17. yüzyılda Balkanlar'da Ticaret." *Balkan Tarihi I.Cilt,* Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları 1, 2016. s.28.

Evliya Çelebi'nin 17. Yüzyılda anlattığı Yanya Panayırından bahsetmiş, Rauf Bey ise 1907 yılında Koniçe Panayırı'nı anlatmıştır. Bu bilgilere göre 17. Yüzyılında Yanya'daki panayırın daha küçük olduğu anlaşılmaktadır. Koniçe Panayırı'nın da Yanya Panayırı gibi birçok yabancının geldiği 15.000 kişinin katıldığı bir panayır olduğu anlaşılmaktadır. 17.yüzyılda kurulan Yanya Panayırı'nda 366 tane dükkan, iki büyük cadde ve yirmi sokak bulunmakta iken 1907 yılında Koniçe kazasındaki panayır ise otuz kırk dönümlük bir çayır üzerine kurulmuştur.

2.8.Koniçe'de İktisat

Kaza dâhilinde çok büyük bir ticaret yoktur. Mamafih bazı mahsulâtı ihracat oldukça celbi nazar bir sahil başlıca ihracatı teşkil eder.[186] Rauf Bey Koniçe'nin ticaretinin gelişmemiş olduğunu belirtmiştir. Koniçe kazasının iktisadı konusunda fazla bir açıklamada bulunmamıştır.

2.9.Koniçe'de Posta

Rauf Bey Koniçe kazasının postası hakkında da bilgi vermiştir.

> **"***Merkez kazaya haftada bir defa posta verilmekte ve bu da süvari ile nakil edilmektedir. Postaların süvari vasıtasıyla nakil ve sevki pek yolunda olmadığından her halde bir süvarilik ihdası lazımdır. Buna postanenin emanet kabul etmemesi yüzünden umum ahali ve memurun büyük bir sıkıntı çekmekte ve bir yere para göndermek icap ettiği takdirde yolculuğa gidecek başka bir tacire takdim etmek zorunda bulunmaktadırlar.*[187]*"*

Rauf Bey Koniçe kazasındaki postanın gelişmediğini anlatmıştır. Rauf Bey'in 1910-1912 yılları arasında Yabanabad'ta görev yaptığı dönemde Ankara Valiliği'ne yazdığı raporda Yabanabad'ın posta durumundan da bahsetmiştir. Yabanabad raporunda açıklamıştır.

> *"326 (1910) senesi başına kadar Yabanabad postasında sürücü yoktu. Posta kiracılarla nakil edilirdi. Çabaları sonucunda 326(1910) senesi Şubatında sürücü alınmış ve 300 kuruş halktan toplanılan maaş ile haftada iki defa gidip gelmek şartıyla sürücü bulunmuştur. 327*

[186] *Fico,Koniçe,*s.117.
[187] *a.g.e.*, s.116.

(1911)senesinde yeniden yapılan anlaşma ile 300 kuruşa haftada bir defa gidip gelmek şartıyla tutulmuştur.[188]''

Rauf Bey ayrıca Yabanabad'ta kiracılığın sürücülükten daha maliyetli bir sistem olduğunu da açıklamış 327 yılında 6700 kuruş tasarruf edildiğini belirtmiştir. Ayrıca postanın haftada bir olmasının halkı sıkıntıya soktuğunu, halkın bir aralık postası istediğini ancak bu teklife posta idaresinin geri çevirdiğini ifade etmiştir[189]. Rauf Bey'in Koniçe postası ile Yabanabad postası hakkında yazdığı iki bilgide de aynı sıkıntıların yaşandığı görülmektedir. Birisi Ankara Vilayeti'nin kazası diğeri ise Yanya Vilayeti'nin kazası olması genel olarak kazaların çoğunda aynı sıkıntıların yaşandığını ortaya koymaktadır.

[188]Fico, *Yanbanabad,* s. 39.
[189]*a.g.e.*, s. 40.

3. HATIRALARINDA RAUF BEY: YABANABAD
(9 Eylül 1910 – 31 Temmuz 1912)

Yaban kelimesi Farsça bir kelime olup "*ıssız ve gayri ma'mur yer,ber, berriye*"[190] anlamlarına gelmektedir. "*abad*" kelimesi ise Farsça kökenli bir kelime olup bakımlı, bayındır, mamur, meskun[191] anlamlarına gelmektedir. "*Yabanabad*" sözcüğü ise bu iki kelimenin anlamları bir araya getirilecek olursa seslendirilmiş, bayındır ve mamur edilmiş ıssız yerler anlamı ortaya çıkmaktadır.

Yabanabad ilk olarak Miladi 1463 (867) tarihli Ankara Tahrir Defterleri'nde "*Yabanova*" olarak geçer ve idari birimine bağlı 81 karye ve mezra bulunur[192]. 1530 tarihli Ankara Tahrir Defterlerine göre Ankara sancağı; Merkez, Murtazabad, Çubuk, Ayaş, Bacı ve Yabanabad kazalarından meydana gelmektedir. Ankara Tahrir Defterleri'nde "*Kaza-i Yaban-abad*" Ankara sancağına bağlı idari bir birimdir. "*kadı*" ve "*subaşı*" tarafından yönetilir. 104 adet karye (köy) ve 30 adet mezra vardır[193].

16. yüzyılda Yabanabad bugünkü Kızılcahamam ile aynı sınırlara sahip olmadığı muhakkaktır. Yerleşim yerleri insanlığın gelişimine paralel olarak değişim ve gelişim içindedir. 16. yüzyılda Yabanabad'ın doğu sınırını Gerede istikametinden kuzey-güney yönlü akan ve günümüzde Kızılcahamam'ın önünden geçen Kara (Öz-hamam) Çayı belirlemiştir. Bu çayın doğu yanı Güvem tarafında kalan kısmı "Binari İli" olarak isimlendirilmiştir. Koca Çayı'nın çizdiği sınır, Karasekmez mevkiine gelene kadar devam etmiştir. Buradan itibaren Kara (Özhaman) Çayı, bir kavis çizerek batıya doğru yönelmekte ve Kışlak köyünden itibaren "*Kirmir*" adını alıp, Sakarya Nehri'ne doğru akmaktadır. Yabanabad'ın bu bölgedeki sınırı Kara Çay'ın Kışlak köyünden itibaren adını aldığı Kirmir Vadisi'nden, günümüzde Güdül'e bağlı olan Akçakese (Akçakilise) ve Güzel köylerine hatta 17. yüzyıldan sonra kayıtlarda yer

[190] Şemsettin Sami, *Kamus-ı Türki*, Kapı Yayınları, Ankara 2010, s.1300.
[191] *Büyük Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu
[192] Abdülkerim Erdoğan, *Geçmişten Günümüze Kızılcahamam Çamlıdere*, ESYAV Yayınları, Ankara 2010, s.208.
[193] Erdoğan, *a.g.e.*,s.209.

almaya başlayan Sorgun köyüne doğru uzanmaktadır. Yabanabad Kazası'nın batı ve kuzeybatı istikameti günümüzde Çamlıdere sınırı içinde kalan köylerle, Güdül'ü aşan dağlara kadar uzanmaktadır. İlk kayıtlarda dağlık olan bu bölge için Mudrıb (Muzrub) denilmektedir[194].

Şemsettin Sami Bey, Kamus'u Alam adlı eserinin Yabanabad maddesinde aynen şöyle yazmaktadır.

> *"Yabanabad, Ankara Vilayeti sancağının kuzeyinde bir ilçe merkezi olup doğudan ve kuzeyden Kastamonu Vilayeti, batıdan Peypazarı ve Ayaş, güneyden Zir ve güneydoğudan Çubuk kazalarıyla çevrilidir. İlçe merkezi 660 nüfuslu Çorba Karyesi (Köyü) olup, kaza 175 köyden ibarettir. Hepsi Müslüman olmak üzere 48250 kişi mevcuttur. Arazisinin bir kısmı ekili olup, başlıca mahsulleri buğday, arpa, çavdar, yulaf, pirinç, mısır, mercimek, nohut, afyon ve çeşitli meyve ve sebzelerden ibarettir. Hayvanlardan en çok bulunan tiftik keçisidir. Ormanları çok olup keresteye elverişli ağaçları vardır. Sakarya nehrine karışan birkaç çayı, üç gölü ve birkaç ılıcası vardır. İlçenin birkaç yerinde pazar kurulur. İlçe hudutları içinde 130 cami, 15 mescit 8 medrese bir iptidaiye (ilkokul) 15 sübyan mektebi (mahalle mektebi) 72 dükkan, 3 köprü ve 190 değirmen vardır. 3 bucağıyla beraber 106 köyü vardır. Merkez içinde 3 ve dolaylarındaki köylerle beraber 5 mahallesi bulunmaktadır.[195]"*

17. yüzyılda temel kaynak olan Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde de Ankara'nın Çubukovası, Yabanovası ve Çorba/Şorba kazasını dolaşarak verdiği bilgiler çok önem arz eder. Mehmet Zilli oğlu Evliya Çelebi bu kazalarla ilgili şu cümleleri kurar.

> "*Andan kalkup lokmacılık iderek yemin-ü yesarda kuraları muharrir-var deveran ve seyeran ve tahrir ederek netice-i kelam on gün Çubukovası kazasında gezdik. Azimbazarı durur yüz elli akçe kazadır ve yedi nahiye ve yetmiş pare köydür ve subaşılıktır.Ve on gün Yabanova kazasında gezdik. Bu dahi Engürü[196] sancağı hükmünde yüz pare ma'mur büleydelerdi ve subaşılıkdır. Ve hafta bazarı durur. Ve on gün Çorba Kazası'nda deveran ettik. Seksen altı pare şamdanlı kurallardı ve yüz elli akçe kaza ve subaşılıkdır. Bu dahi Engürü Sancağı hakindedir[197]."*

[194]Hüseyin Çınar, " Yabanabad ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim", *Yabanabad'tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2016, s.74.
[195] Selahattin Koçyiğit, *Her Yönüyle Kızılcahamam*, Üçdal Yayınları, Ankara 1970, s.8.
[196]Engürü: Farsça da üzüm anlamındadır. Ankara 'nın adı.
[197] Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Üçdal Neşriyat, İstanbul-1966, s.309.

Evliya Çelebi, Yabanabad'ı "*Yabanova*" şeklinde ifade ederek 100 tane köy olduğunu, Çorba Kazası'nda ise 86 köy olduğunu belirtmektedir. 20. yüzyılda ise Yabanabad Çorba'yı içine alarak 186 köye ulaşmıştır[198] ki bu Evliya Çelebi'nin bahsettiği köy sayısına eşit iken, Şemsettin Sami'nin bahsettiği köy sayısından 11 tane fazladır. 9 Eylül 1910'dan 31 Temmuz 1912 tarihine kadar Yabanabad Kaymakamlığı yapan Rauf Bey ise" *Yeni sene maliye-i maarif bütçesi müsait olursa 180 karyeden ibaret olan Yabanabad kazasında 25 mektebi iptidaiye inşa için mecburiyetin sıkı bağını istirham ederim*[199]." şeklinde açıklamıştır. Rauf Bey'in belirttiği 180 sayısı aşağı yukarı diğer verilen bilgilerle örtüşmektedir. Salnamelerde daha önce sadece Yabanabad hakkında genel bilgiler verilirken, kaza merkezinin Pazar köyüne taşınması sonrasında Çorba kazası hakkında da ayrıntılı bilgiler verilmeye başlanmıştır. Bunun nedenini, kaza merkezinin buraya taşınmış olmasına bağlanabilir[200].

1871 yılında Yabanabad'ın kaza olarak kalması ve Şorba'nın nahiye olarak Yabanabad'a bağlanması Pazar'ın da kaza merkezi olarak devam etmesi kararlaştırılmıştır. Ancak civar köylerin kaza merkezine yakın olduğu için vergi tahsili, askerlik işleri ve inzibati konularda zorluk yaşamaları sebebiyle nahiye merkezinin Şorba'dan Ali Dede Şeyhler karyesine taşınması istenmiştir[201].

Dahiliye Nezareti'nden Ankara vilayetine gönderilen 8 Haziran 1899 tarihli yazıyla Şorba nahiye merkezinin Şeyhler köyüne nakline karar verildiği belirtilmiştir[202]. Rauf Bey de yukarıdaki bilgiyi şu şekilde desteklemiştir. "*Nahiye merkezi olan Ali Dede Şeyhler karyesinin iştirakı üzerine eski azası tarafından merkez mevkiinin hamam mevkiine nakil edilmiş idi*[203]." Rauf Bey bu cümlesiyle nahiye merkezinin Ali Dede Şeyhler karyesi olduğunu belirtmiş ayrıca merkez mevkiinin hamam mevkiine

[198] Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Döneminde Kızılcahamam*, Bion Matbaacılık, İstanbul 2016. S.155.
[199] Fico, *Yabanabad*, s.15.
[200] Çınar, *a.g.m.*, s.85.
[201] *a.g.m.*, s.91.
[202] Çınar, *a.g.e.*, s.92,
[203] Fico, *a.g.e.*,s.30,

nakil edildiğini söylemiştir. Rauf Bey'in burada bahsettiği kaza merkezi mi yoksa nahiye merkezi mi çok net anlaşılamamaktadır. Ancak kayıtlara göre nahiye merkezi Şeyhler karyesi olduktan sonra Kızılcahamam olmamıştır. Kayıtlara göre Yabanabad'ın kaza merkezi 1880'e kadar Demirciören, 1880-1915 yılları arasında Pazar ve 1915 sonrasında da Kızılcahamam olmuştur.[204] Rauf Bey'in anlatımlarından ise kaza merkezinin Kızılcahamam'a 1910 yılında nakil edilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Öte yandan Ankara Valisi'nden Dahiliye Nezareti'ne 2 Şubat 1325/15 Şubat 1910 tarihinde gönderilen yazıda, Yabanabad kazası merkezinin bir taraftan halen bulunduğu, Kızılcahamam mevkiinde kalması, diğer taraftan da eski merkez olan Pazar köyüne nakli hakkında vilayete dahi müracaat olunduğu, bu hususun Vilayet Meclis-i Umumi'sine havale edildiği belirtilmiştir. Burada yer alan kayıt, sanki kaza merkezinin Kızılcahamam mevkiine taşındığı izlenimi vermektedir[205].

Rauf Bey raporunun devamında ise hamam mevkiinin sakineden arazi olması ve nahiyenin bir kenarında bulunması hasebiyle merkezi bir mevki olan Buğralar Karyesi'ne nakline mecbur olduğunu ve orada bir de jandarma karakolu tesis edildiğinden merkezin naklinde ahali ve hükümetçe istifade edilmekte olduğunu belirtmiştir. Buğralar Karyesi'nden diğer kaynakların hiçbirinde söz edilmemiştir. Rauf Bey ise Kızılcahamam mevkiinin arazisinin boş olması sebebiyle buradaki kaza merkezinin Buğralar karyesine taşındığını burada jandarma karakolunun tesis edildiğini ve de halkın ve hükümetin bu durumdan hoşnut olduğunu anlatmıştır. Ankara Vilayet Salnamesi 1325 (1907)'de ise Ankara Fırka-i Askeriyesi'ne mülhak Şorba Redif Taburu merkezinin kasabada olduğu bildirilmektedir[206]. 1907-1908 (1325) tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'nde Çorba kazası hakkında şu bilgilere yer verilmiştir.

> *"Kazanın merkezi de Şorba Kazası müstakimin(doğrudan kuş uçuşu gidildiğinde) vilayete 34 kilometre uzaklıkta ve kuzey taraftadır. Kasaba*

[204] Çınar, *a.g.e.*, s.88,
[205] Safiye Simge Sucu, "100. Yılında Bir Taşınma Öyküsü(Yabanabad'tan Kızılcahamam'a)", *Yabanabad'tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Kızılcahamam Belediyesi kültür Yayınları, Ankara 2016, s.187
[206] *AVS 1325*, s. 155.

günden güne gelişmektedir. Ankara Fırka-i Askeriyye'sine mülhak (bağlı) Şorba Redif taburunun merkezi bu kasabadır. Hükümet ve belediye daireleri dışında, kasabada rüştiye ve iptidaiye mektepleri ve muntazam çeşmeler vardır."[207]

1907-1908 yıllarında kaza merkezinin Şorba olduğu salnamelerde anlaşılmakla beraber 9 Eylül 1910'dan 31 Temmuz 1912 tarihine kadar Yabanabad Kaymakamlığı yapmış olan Rauf Bey'in yazılarından da anlaşılmaktadır. Rauf Bey "*Yabanabad*" başlıklı yazısında:

" 9 Eylül 1910 (27 Ağustos 326) Cuma günü saat sekizde merkez kaza olan Pazar Köyü'ne - namı diğer Çorba- geldim. Doğruca hükümete gittim. Hükümet kapısında polisi buldum. Kaymakamlık odasına girdiğimde bir yüzbaşının kaymakamlık koltuğunda oturduğunu gördüm. İsmi Şinasi olan bu zat pek kadirşinas hareket etmedi. Kaymakam olduğumu anladığı halde makamdan kalkmak zahmetine ihtiyaz buyurmadı."[208]

bu sözleri dile getirmiştir. Rauf Bey'in de yazılarından anlaşıldığına göre 1910 yılında Yabanabad'ın merkezi Pazar (Çorba) köyüdür. Yabanabad 1929'dan sonra Kızılcahamam, Şeyhler (Ali Dede Şeyhler), 1935'te Çamlıdere olarak yer almaya başlamıştır. Çamlıdere'nin 1953 yılı sonunda resmen ayrı bir ilçe yapılması üzerine Kızılcahamam günümüzdeki idari yapısına bir takım küçük değişiklikler sonrası kavuşmuştur. Günümüzde mülki olarak Ankara iline bağlı olan Kızılcahamam, 30 Mart 2014 tarihinden itibaren de Ankara Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde 109 mahalleye sahip bir ilçe olmuştur[209].

Yabanabad'ın tarih içerisindeki seyrine kısaca yukarıda değinilmiştir. Yabanabad'ın bu günkü adı ile Kızılcahamam kazasının günümüzden 100 yıl öncesine giderek o dönemde (1910-1912) Yabanabad Kaymakamlığı yapmış olan Rauf Bey'in hatıralarıyla kıyaslamalar yapılarak, değişim, gelişim süreci incelenmiştir.

[207] *DAGM*, a.g.y.
[208] Fico, *Reşadiye-Yabanabad*, s. 19.
[209] Çınar,*a.g.m.*,s.110.

Rumi 1326-1327 (1910-1912) yılları arasında Yabanabad Kaymakamlığı yapmış[210] olan Rauf Bey'in hatıralarında Yabanabad hakkında çok kapsamlı bilgiler verilmektedir. Yabanabad'ı eğitimi, asayişi, ziraatı, maden, asar-ı atika, yollar ve köprüler, sağlık, efkar-ı umumiye, devair-i hükümet, bina, jandarma, orman idaresi, tapu idaresi, belediye, ziraat bankası, evkaf, adliye, posta, maliye, askeriye gibi bölümlere ayırarak görev yaptığı süre zarfında bu kısımların vaziyetlerini bildiren raporlar yazmıştır. Ayrıca 1910-1912 yılları arasında Ankara Valiliği'ne gönderilen ve valilikten gelen raporları da yazmıştır. Yabanabad'ın genel durumunu anlatan raporun başında "*327 senesi zarfındaki vakaya ait olup vilayete gönderilen raporun sureti*[211]*"* yazmaktadır. Bu sözlerden de anlaşılmaktadır ki Rauf Bey Kaymakamlık döneminde kendisine gelen ve gönderdiği raporların suretini kendi yazılarında bulundurmuştur. Rauf Bey kaymakamlık yaptığı süre boyunca Yabanabad'ın her türlü ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda Valiliği bilgilendirme, ihtiyaçların karşılanması için talepte bulunma yazıları da göndermiştir.

3.1.Yabanabad'ta Eğitim (Maarif)

Maarif; irfandan türemiş Arapça bir kelime olup "*irfan sahibi, bilgi, beceri*[212]" anlamlarına gelmektedir. Modern Türkçe anlamı 1938'de kurulan maarif-i umumiye (genel bilgi/beceri) mektepleri ve nezaretinden türemiştir.

Eğitim kelimesi günümüzde maarif kelimesine karşılık olarak kullanılmaktadır. Eğitim genel anlamda, istendik davranış değiştirme ya da oluşturma sürecidir. Eğitim olabilmesi için istendik davranışların bireyin kendi yaşantısı yoluyla davranış haline dönüştürülmesi gerekir. Birey toplumun temelidir. Toplumların ilerleyebilmesi için bireyin iyi bir eğitimden geçmesi ön koşuldur. Türk toplumlarında eğitim ailede başlamıştır. "*Hayat içinde, hayat için eğitim*." felsefesiyle hareket edilmiştir. Şu atasözü "*Baba gören ok yontar, ana gören elbise biçer*."[213] Türklerin eğitim anlayışını en iyi şekilde açıklamaktadır. Türklerde ilk gerçek anlamda Selçuklularda

[210], *a.g.m.*,s.115.
[211]Fico, *a.g.e*, s.3.
[212]*Büyük Türkçe Sözlük*.TDK,,*a.g.e*. s.112
[213] Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegema Yayıncılık, Ankara 2014, s.15.

Alpaslan döneminde 1067'de Bağdat'ta Nizamiye Medreseleri[214] adıyla önemli kuruluşlar açılmasıyla eğitim kurumları önem kazanmaya başlamıştır. Osmanlı Devleti döneminde de birçok medrese açılmış, Darülfünun adında yüksekokullar da açılmıştır. Osmanlı Devleti'nin eğitimde Tanzimat Dönemi'ne gelindiğinde yenileşme hareketlerine başlanmış, ilköğretim zorunluluğu getirilmiştir. İlerlemenin ancak eğitimin yenilenmesiyle olacağı düşüncesi ortaya çıkmıştır. Öncelikle askeri okullar açılmış daha sonra diğer okullara açılmaya başlanmıştır.

II. Mahmut 1838'de siviller için ilk ve orta öğretim konusunu ele almış ve (ergenlik anlamındaki rüşd kelimesinden gelen) "*rüşdiye*" adını verdiği okulları tasarlamıştır. II. Mahmut döneminde eğitim pek gelişmemiştir. Ancak Sultan Ahmet Külliyesi ve Süleymaniye Külliyesinde Mekteb-i Maarif-i Adliye[215] ve Mekteb-i Ulum-u Edebiye[216] adıyla iki yeni hazırlık okulu açılmıştır.[217]

Maarif merkezi örgütü oluşturulmasıyla eğitimin düzenlenmesi, denetlenmesi amaçlanmıştır.1 Eylül 1869 tarihli "*Maarif-i Umumiye Nizamnamesi*" ile eğitim işlerinde önemli düzenlemeler yapılarak yeni kurulan mektepler üç kademe halinde belirlenmiştir. Nizamname'de ilköğretim; sıbyan mektepleri, iptidailer ve rüştiyeler şeklinde, orta öğretim kurumları; idadiler ve sultaniler olarak düzenlenmiş; yükseköğretim de Darülfünun ve çeşitli mesleki yüksekokullar şeklinde düşünülmüştür.[218]Köylerde ve mahallelerde sıbyan, 500 evli kasabalarda rüştiye, 1000 evli kasabalarda idadiye ve il merkezlerinde sultaniye, yüksekokul şeklinde gruplandırılmıştır.[219]Cumhuriyet yıllarına kadar ilk, orta ve lise tahsili veren

[214] Akyüz, *a.g.e*., s.43.
[215] Devlet memuru yetiştirmek amacıyla açılmıştır. Adli'ye ait bilgi okulu şeklinde bilinmiştir. Adli II. Mahmut'un mahlasıdır.
[216] Orta dereceli okullar açılmıştır.
[217] Bernard Lewıs, *Modern Türkiye 'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2011, s.119.
[218]Gülsüm Pehlivan Ağırsakça, *Mekteplerde Ahlak, Eğitim ve Öğretimi (1839-1923)*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013, s.23.
[219] İsmail Aydın, *Ankara İlinin Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimi*, Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara 1998, s.63.

mektepler ile yüksek tahsil, meslek ve ihtisas mektepleri eğitim hayatında varlığını devam ettirmiştir[220]

Tablo 3.1:1907 Tarihli Vilayet Salnamesi'ne Göre Ankara ve Çevresindeki Örgün ve Yaygın Eğitim Kurumlarını Gösteren Çizelge[221]

1325(1907) Tarihli Vilayet Salnamesi'ne göre Ankara ve çevresindeki örgün ve yaygın eğitim kurumlarını gösterir çizelge

Yerleşim Yeri	Nüfusu	Cami ve Mescid sayısı	Kilise Sayısı	Tekke Sayısı	Medrese Sayısı	Darül Muallimin Sayısı	İdadi Sayısı	Rüşdiye		İptidai		Sıbyan Mektebi Sayısı
								İnas	Zükür	İnas	Zükür	
Ankara	75.366	44	12	11	27	1	1	1	-	2	2	65
Ayaş	23.634	60	-	-	11	-	-	-	1	3	55	-
Beypazarı	16.682	60	-	-	7	-	-	1	1	-	1	37
Nalluhan	16.912	70	-	-	2	-	-	-	1	-	-	67
Mihalıççık	21.748	102	-	-	8	-	-	-	-	-	-	68
Sivrihisar	36.635	128	1	32	20	-	-	-	-	-	-	109
Haymana	30.824	84	-	-	-	-	-	-	-	-	-	150
Balâ	31.460	81	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Kalecik	46.250	147	1	-	4	-	-	-	-	-	-	157
Yabanabad	28.159	148	-	-	-	-	-	-	1	-	-	137
Kayseri	165.412	320	48	-	44	-	-	-	-	-	-	-
Develü	40.829	101	18	-	3	-	-	-	-	-	74	-
Yozgat	31.917	17	3	-	8	-	1	-	-	-	15	-
Boğazlıyan	80.088	317	5	-	-	-	-	-	-	-	-	72
Akdağmadeni	47.047	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	3
Kırşehir	72.577	23	1	-	-	-	1	-	-	-	15	-
Keskin	48.258	2	2	-	2	-	-	-	1	-	1	-
Avanos	22.973	10	-	-	2	-	-	-	1	-	5	-
Mecidiye	19.257	1	-	-	1	-	-	-	-	-	1	-
Çorum	59.606	37	1	4	10	-	1	1	-	-	1	10
İskilip	48.782	37	-	6	9	-	-	-	-	-	-	-
Sungurlu	37.084	6	4	1	7	-	-	-	-	-	-	-
Osmancık	29.082	14	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	**1.030.582**	**1811**	**100**	**55**	**166**	**1**	**4**	**3**	**6**	**5**	**170**	**897**

Yukarıdaki tabloda 1907 yılına kadar Ankara ve çevresindeki yerleşim yerlerindeki eğitim-öğretim kurumları görülmektedir. Yabanabad'ta bulunan okul sayısına bakıldığında ise sıbyan mekteplerinin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Sıbyan Mekteplerinin dışında ise eğitim kurumu olarak bir tek Zükur Rüştiyesi'nin olduğu görülmektedir.

Rauf Bey'in Yabanabad ve köylerindeki okullar hakkında 1911 yılında verdiği bilgiler ise bu tabloyla örtüşmemektedir. Rauf Bey "*Yabanabad*" başlıklı hatırasında yer alan Valiliğe gönderilen raporun "*Maarif*" başlıklı yazısında köylerdeki mekteplerin durumundan açıklamıştır.

[220]Ağırsakça, *a.g.e.,* s.24.
[221]*AVS 1325*, s.255

"Kaza dahilinde 327 senesinde hiçbir mektep açılmamıştır. Mevcut 4 Zükur İptidaiden sadece merkez kazadakinden hakkıyla istifade edilmektedir. Muallim Celil Efendi'nin intizamı makamı vazife hususundaki marifeti cidden şayan-ı takdirdir. Levazım kadirşinastır. Merkez kazadaki inas iptidaisi ise evvelki muallim zamanındaki halinden iyidir. Fakat daha iyi bir muallim tedarikinde mümkün olamayacağından binaya da lüzum görmem.

Kazadaki diğer üç mektep muallimleri Şeyhler Karyesi halkından olduklarından ve biadiyet mesafi celileye her vakit hükümetinin nazar teftişine maruz kalmadıklarından arada sırada köylerine savuşmakta olduklarından zaten muallimlerin vücutlarından istifade edilememektedir[222]."

Rauf Bey'in anlatımlarından 1911 yılında hiçbir mektebin açılmadığını, 3 zükur (erkek) iptidaisinin olduğunu merkez kazada bulunandan hakkıyla istifade edildiğini ve bu mektebin muallimi Celil Efendi'nin çok çalışkan ve takdire değer birisi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca merkezdeki inas (Kız) iptidaisinin mualliminin iyi olmadığını, daha iyisini bulmanın ise mümkün olamayacağı için mektebi kapattığını belirtmiştir. Dönemin imkânları göz önünde bulundurulacak olursa Darül Muallim yüksek okullarının çok yetersiz olması neticesiyle muallim yetersiz olması doğal görülmektedir. Muallim olmamasından sebep mektebin kapatılması ise yetersizliğin boyutunu gözler önüne sermektedir.

"Sorgun Karyesi ahalisi çocuklarını okutmaya heves dar olmadıklarından karye merkezindeki iptidaiyi Çeltikçi Karyesi'ne nakil ettirdim."[223]

Rauf Bey Sorgun köyü halkının çocuklarının eğitimine sıcak bakmadıklarını belirtmiştir. Ahmet Şerif'in 1909 yılında:

"Ankara'dan bahsediyorum. Her şeyiyle bir hastane manzarası gösteren bu bahtsız vilayet merkezi, ilim ve maarife, sağlık kurallarına kapılarını kapamış gibidir. Hele, İslamlar, evlerine kapanarak, dışarısını görmemeye, çocuklarını, rahatlarını bozmamak ve bir geleneğe uymuş olmak için okula göndermemeye, sanki yemin etmişler ve söz vermişler[224]."

[222]Fico, *Yabanabad,* s.9.
[223]Fico, *a.g.e,* s.10.
[224] Ahmet Şerif, *Anadoluda Tanin* ,Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara 1999, s.73

sözleri Rauf Bey'in anlatmak istedikleriyle aynı doğrultudadır. Ahmet Şerif'in bu sözleri 1909 yılında söylemiş olması Rauf Bey ile aynı dönemde olmasından dolayı Rauf Bey'in anlatımını destekler niteliktedir.

> *"Ankara'nın İslam halkı! Size hitap ediyorum: Böyle derin bir gaflet uykusunda geçirdiğiniz günün, söylemekten korktuğum yarınını, sizde tam anlamıyla var olduğundan emin olduğum, Osmanlılık hamiyetiyle düşününüz. Sonra, yavrularınıza karşı işlemekte olduğunuz cinayetin derecesini gözlerinizin önüne getiriniz. Yazık değil mi ki, yavrularımız da bize benzesinler? Eğer uyanmaz, bizi ancak okulların kurtaracağını hâlâ anlamaz, çocuklarını, gerek kendilerini, gerek vatanlarını mutlu edecek, silahlarla donatmazsanız, gelecek karanlıktır."*[225]

Bu sözler dönemin eğitime ilgisinin çok zayıf olduğunu göstermektedir. Çoğu toplum eğitimin önemini çoktan kavramış olmasına rağmen Türk halkının bu durumu idrak edememiş olmasının verdiği üzüntüyle Ahmet Şerif Bey ağır hitamlarda bulunmuş olsa da yüzyılın eğitim seviyesine bakılacak olunursa haksız olmadığı anlaşılmaktadır.

> "*Çeltikçi ahalisi iptida-i emirde tarzı ciddiyet üzere tahkikin muvaffak olup olmayacağına tereddüt ettikleri için ifadat almadan müderrisi Cezmi Vasfi Efendi'ye müracaat ederler. Fasıl müşaralılar dahi hükümetin bu hizmetine karşı Kemal-i Şükran ile mukabilin çocuklarını mektebe göndermelerini ve göndermedikleri takdirde suçlu olacaklarını beyan itmesi üzerine derhal mektebe kırkı mücavir etfal gönderilmiştir. Mektebi rüştiye muallimi cedidinin gayretine infikak iden memuriyetten katiyen tedrisatta bu zan bazı zevatın hamisiyle geçen seneye göre pek faik bir mevkidedir*[226]*."*

Çeltikçi halkı Sorgun karyesindeki iptida-i mektebinin taşınacak olmasının kesin olup olmadığını öğrenmek için Öğretmen Cezmi Vasfi Bey'e başvurarak araştırmışlardır. Bilinen kişiler dahi hükümetin bu hizmetine karşı şükran duyarak iptidaiye mektebine çocuklarını göndermesi gerektiği göndermedikleri taktirde suçlu olacaklarının bildirilmesi üzerine civardan 40 çocuk gönderilmiştir. Yeni mektebi rüştiye mualliminin gayretiyle eğitim geçen seneye göre yüksek bir mevkidedir. O dönemde halkın eğitime verdiği önem çok az olduğu için çocuklarını okula gönderme konusunda pek istekli davranmadıkları anlaşılmaktadır. Bunun sebebi

[225] Şerif, *a.g.y.*
[226] Fico, *a.g.e.*,s.10

halkın büyük çoğunluğunun okuma yazma bilmemesi, çocukların da ailelerine bağda bahçede yardım etmeleri ve buna benzer birçok neden olmuştur.Bu ifadelerden Rauf Bey'in gözünde eğitimin hangi seviyede olduğunu anlaşılmaktadır.

Rauf Bey Yabanabad'taki eğitimi açıklarken Ali Dede Şeyhler karyesinden de bahsetmiştir. Ali Dede Şeyhler karyesi, 1840 yılında Yabanabad kazasının nüfusu en yoğun yerleşmesi olup 123 vergi hanesi ikamet etmektedir[227]. 1907 yılından sonra Şeyhler Köyü Yabanabad Kazası Şorba nahiyesinin merkezi olmuştur. Daha sonra bölgede Şeyhler adında isim çok olduğu için Ali Dede Şeyhler adını almıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında da Yabanabad kazası Şorba nahiyesinin idari merkezi olan Ali Dede Şeyhler kasabası bölgede en önemli yerleşme birimidir 1930 mülkü teşkilatlanmada yeni değişiklikler yapılmıştır. Yabanabad kazasının adı "*Kızılcahamam*" olarak değiştirilir. Kızılcahamam'a bağlı köyler Çankırı- Orta kazası ile Çubuk ve Ayaş kazalarına bağlanmıştır. Pazar, Güvem ve Çeltikçi köyleriyle daha önce nahiye merkezi olan Şeyhler (Şorba) bucak idari merkezi yapılmıştır. 1935 yılında Çamlıdere adını almıştır.[228] Rauf Bey'in bahsettiği Ali Dede Şeyler karyesi aslında bu günkü Ankara'nın Çamlıdere ilçesi olduğu anlaşılmaktadır.

Yabanabad ve Şorba kazalarında bulunan medreseler hakkında geniş bilgiye 1900 yılı "*Salname-i Maarif-i Umumiye*" sinden rastlanmaktadır. Buna göre, Yabanabad kazasında resmi olarak dokuz medrese eğitim vermektedir. Bu medreselerden ikisi hayırsever kişilerden, yedisi ise ahalinin yardımıyla yapılmıştır[229].

Rauf Bey ise medreseler hakkında şu bilgileri vermiştir.

> *"Kaza dahilindeki medreselerden Ali Dede Şeyhler Karyesi'ndeki[230] medreselerle, Çatak, Bardakçılar, Bayır, Höyük, Elviran, Tağfuviran, karyelerinde ve merkez kazadaki medresede mesai imkan tedrisat icra edilmektedir."*[231]

---

[227]Erdoğan, *a.g.e.* s.365
[228]*a.g.e.* s.366.
[229]*A.g.e.*, s.825.
[230] Ali Dede Şeyhler kariyesi: Şorba nahiyesine 54 köy bağlı olup, idari merkezi Ali Dede Şeyhler köyü, günümüzdeki Çamlıdere ilçe merkezidir (Erdoğan, *a.g.e.* s.353).
[231]Fico, *a.g.e.*,s.14.

Rauf Bey'in raporunda Ali Dede Şeyhler Karyesi'ndeki medreseler diye ifade ettiği için en az iki tane olduğu anlaşılmaktadır. Çatak, Bardakçılar, Bayır, Höyük, Elviran, Tağfuviran ve merkezdeki medreseyle birlikte Salname-i Maarif-i Umumiye'deki gibi en az dokuz medrese olduğu anlaşılmaktadır.

Salname-i Maarif-i Umumiyesi'nde bu dokuz medresenin adları; Pazar Medresesi, Bayır Medresesi, Elviran Medresesi, Semer Medresesi, Kise-i Bala Medresesi, Çatak Medresesi, Şeyhler Medresesi, Dağkuzviran Medresesi, Musa Efendi Medresesi'dir[232].

Rauf Bey'in merkez kazadaki medrese şeklinde bahsettiği medresenin Pazar Medresesi olduğu anlaşılmaktadır. Raporda, Bayır Karyesi'ndeki medresenin Bayır Medresesi olduğu, Elviran karyesindeki medresenin Elviran Medresesi olduğu, Ali Dede Şeyhler karyesinde birden çok medresenin olduğu Rauf Bey'in anlatımlarından anlaşıldığına göre birisinin Şeyhler Medresesi olduğu anlaşılmıştır.

Höyük karyesinde de medrese olduğunu belirten Rauf Bey Höyük'ün Yukarı Höyük mü yoksa Aşağı Höyük mü olduğu konusunda bir bilgi vermemiştir. O dönemde Höyük'ün aşağı, yukarı şeklinde iki farklı karye bulunmaktadır.1840 yılında Aşağı Höyük "*Şeyhler Höyük"* adıyla zikredilmektedir.1840 yılında Yabanabad Kazası'na bağlı olan Yukarı Höyük Köyü 14 hanedir[233]. 1840 yılında iki mahallenin farklı isimlerle belirtilmesi iki farklı karye olduğunu göstermektedir. Höyük, Dahiliye Vekaleti'nce 1928 yılında Osmanlıca, Fransızca yayınlanan Ankara Vilayeti Yabanabad Kazası ve bağlı köylerin bulunduğu listede Höyük Bala (Yukarı Höyük) ve Höyük Zir (Aşağı Höyük) diye iki tane geçmektedir[234].

Çatak karyesindeki Medrese 1900 yılında ahali tarafından yaptırılmış ve 190 öğrenci eğitim görmektedir.[235] Salname-i Maarif-i Umumiyesi'nde belirtilen Kise-Bala

[232]*a.g.y.*
[233]*a.g.e.* s.393.
[234]*a.g.e.* s.354.
[235]*a.g.e.* s.425.

Medresesi, Semer Medresesi, Musa Efendi Medresesi, Rauf Bey'in raporunda belirtilmemiş, ayrıca raporda bu medreselerin dışında Höyük, Bardakçılar Karyelerinde medreselerin olduğu belirtilmiştir. Salname-i Maarif-i Umumiyesi 1900 yılını kapsaması, Rauf Bey'in raporunun ise 1911 yılını anlatması arada geçen 11 yılda medreselerin bazılarının kapanıp, yeni medreselerin açılmış olma ihtimali bulunmaktadır. İki kaynaktan medreselerden örtüşmeyen üç farklı medrese olması bu bakımdan doğal görülebilir.

Rauf Bey; "*1911 yılında hükümetin gönderdiği 500'ü mecaviz alfabe (okuma-yazma) kitabı bilinen kişilere dağıtılmış ve köyün önde gelenleri tarafından dini medrese, rüştiye ve Kız, Erkek, iptidai mektepleri talebelerine 200 mütecaviz kitap hediye edilmiştir.*"[236]şeklinde anlatmıştır.

1910-1911 öğretim yılında iptidailerde eğitim süresi üç yıldır. Bu üç yılın dışında hazırlık sınıfı vardır. Bu Elifba-yı Osmaniye, İmla Vazifesi, Hesab, Kuran-ı Kerim, Amme Cüzü, Tebareke Cüzü, Kıraat, Hüsn-i Hat dersleri verilmekte idi[237].

Rauf Bey'in bahsettiği Elifba kitabı dönemin iptidaiye mektebinin hazırlık sınıfında olan bir ders olduğu için, iptidai mekteplerinde okuyan öğrenciler için temin edildiği anlaşılmaktadır.

> "*Selef-i arz raporum üzerine makam-ı samilerinden1911(327) senesinde 2000 Elifba ile 2000 kıraat kitabı gönderileceği vaat buyrulmuş ise de maarif bütçesinde karşılık olmadığı için bu sene kazadaki etfale kitap dağıtılamamıştır. Sekiz ithad ve terfi köylü dini medrese, rüştiye ve iptidailerdeki kazada etfale lazım gelen kitapları dağıtmıştır[238]."*

Rauf Bey'in önceki raporunda da Elifba ve kıraat kitabı istemesine rağmen Maarif bütçesinde karşılık olmadığı için gönderilemediğinden bahsetmiştir.

> *"1911 senesi Maarif Nezareti Bütçesi; sabıkından 2.639.804 kuruş noksan ile 92.000.000 kuruş olmak üzere kabul edilmiştir. Encümeninin, Memalik-i Osmaniye'nin hemen bilcümle akşamında maariften eser olmadığı ve ahali her tarafta mektep açalım, feryadında bulunduğu bir sırada ve bütçemizin hali malumuna karşı bazı maişet ve maarifi*

[236]Fico. *a.g.e.*, s.12.
[237]Ağırakça, *a.g.e.*, s.69.
[238] Fico.*a.g.e.*,s.12.

binnisbe zait ve müsrif adiyle bunlardan tenkisat icra etmiş ve tenkisatı tamamıyla mekabili iptidaiye tesisine hasrı ve tahsis etmiştir[239]*."*

Bu açıklamayla Maarif bütçesine karşılık memleketin her yerinden mektep açma taleplerinin gelmesiyle, kısıtlı bulunan bütçeye rağmen bütün olanakların iptidaiyenin emrine tahsis edildiğini belirtilmiştir[240]. Burada çelişen iki nokta vardır ki Rauf Bey Maarif'te karşılığı olmadığı için kitapların gönderilmediğinden bahsederken, Hasan Ali Yücel kısıtlı imkanlara rağmen bütün olanakların iptidaiyelerin emrine tahsis edildiğinden bahsetmektedir.

"Köylüye gelen gazeteler dahi kapıcı tarafından köylülere dağıtılmakta bulunduğundan kapıcıyı bu suretle de neşri emri fenni hizmet edilmekte olduğu görülmektedir[241]*."*

Rauf Bey o dönemde köylere gazetelerin geldiğini köylüye dağıtma işini kapıcı dedikleri görevlilerin yaptığını söylemiştir. Rauf Bey'in bahsettiği kapıcı posta dağıtımından sorumlu bir görevli olup olmadığı anlaşılmamaktadır. Köylüye gazetelerin dağıtılmasıyla köylünün güncel havadislerden haberdar olmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

"*Fakat ziyadesiyle şayan-ı tesirdir ki parası beş bin verildiği halde bile Ankara'da Mutatib İptidaiye'ye lazım olacak kitapları hatta Elifba risalelerini tedarik mümkün olamıyor. Bu hususta vuku-u bulan verecekleri neşrin üzerine kitapları köylüye gösteremeyen maarif idaresi sarih-ikaimdir*[242]*."Hükümet kazaya muhataba kitap dağıtamaz ve parasıyla kitap almak isteyenlere kitap temin ettiremez ise memleketimizde ne suretle teamül edebilir, burası anlaşılamaz*[243]*."*

Rauf Bey dönemin olanaksızlıklarını dile getirmeye çalışmış bu olanaksızlıklar içinde eğitimin ne derece yeterli olduğunu eleştirmiş ve de eğitimin geleceğinden endişe duyduğunu anlatmıştır.

---

[239] Hasan- Ali Yücel, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994, s.233.
[240]*a.g.e.*,s.233.
[241]Fico, *a.g.y.*
[242]Şarih-i kaim: kitabı yazan, kitabın yazmasından sorumlu olan,
[243]*a.g.e.* s.13.

Rauf Bey,1912 senesi için 2000 elifba ile 2000 kıraat kitabının mecburen dağıtılmak üzere hazırlanıp gönderilme işleminin tamamlanması gerektiğini de rapora eklemiştir[244]. Bir sonraki yıl bu yılki gibi aksaklıkların oluşmasını önlemek amacıyla raporlarına bu tür öneriler eklemiştir.

> *"Yeni sene maliye-i maarif bütçesi müsait olursa 108 karyeden ibaret olan Yabanabad Kazası'nda 25 mektebi iptidaiye inşa için mecburiyetini istirham ediyorum[245]."*

Mevcut olan 4 iptidaiye sayısını 25'e çıkarmak istemesi oldukça dikkat çekicidir. Rauf Bey eğitimin hep bir yetersizlik içinde olduğunu maarif bütçesinin yetersiz olduğundan, eğitim masraflarının karşılanamadığından yakınırken okul sayısının nasıl 25'e çıkarılacağı konusunda bir açıklamada bulunmamıştır. Rauf Bey yalnızca yeni sene için 25 mekteb-i iptidaiye açmak istediğini belirtmiştir.

> *"Bu hususi kıraat yerine "Tarih-i Osmanlıyı Öğreniyorum." tam risalesinin gönderilmesi daha münasip olur. Çünkü bu risale mahfuz bir surette muasır-ı milliyemizi nakil isteğinden kışın gecelerinde köy odalarında Aşık Garip, Seyit Battal Gazi, Ebu Müslim Horasani, gibi efsaneler okuyan ahalimiz gayret safi milliyemizi okuyacak mutalata sevk edilebilir."*[246]

Anadolu'da aile eğitiminden sonra en önemli eğitim ve kültür merkezi odalardır. Bu odalar bazen köyün imece usulü ile yaptığı binalar bazen de o köye hakim sülalelerin ileri gelenlerinin yaptırdığı yapılardır. Bu yapılar misafirhane amaçlı kullanıldığı gibi "sohbet" amaçlı da kullanılmıştır. Odalarda genellikle her yaşa hitabeden "*Siyer-i Nebi*", "*Mevlid-i Nebi*", " *Kesikbaş Hikayesi*", "*Ahmediye*", "*Muhammediye*", "*Envar-ul Aşıkın*", "*Hz. Ali Cenkleri*" ve "*Battal Gazi Cenkleri (Destanları)"* gibi eserler okunmaktadır. Seyahatlerde kazanılan bilgiler anlatılmaktadır[247].

Köy odaları geleneği çok eskiye dayanan bir gelenek olduğu için Rauf Bey'in anlatımlarında köy odalarından bahsetmesi olağandır. Rauf Bey, Köy odalarında Aşık Garip, Seyit Battal Gazi, Ebu Müslim Horasani efsanelerinin okunduğunu, bu

---

[244]Fico,*a.g.e.,* s.14.
[245]*a.g.e.*,s.15.
[246]*a.g.y.*
[247] Erdoğan, *a.g.e.,* s.823.

yüzyıllardır bilinen efsanelerin yerine halkı bilinçlendirmek, okuma sevk etmek amacıyla "*Tarih Osmanlıyı Öğreniyorum."* kitabının gönderilmesini istemiştir. Halkın bilinçlenmesi adına o dönemde köy odalarının önemli bir konumda olduğu dikkate alınacak olursa, çok yerinde bir istekte bulunmuştur.

Dönemin şartları, Osmanlıdaki karışıklıklar, yıkılma sürecine giren bir devletin vatandaşları olarak o dönemde güncel bilgilerden haberdar olmaları için gazetelerin köylüler tarafından alınıp okunmasının çok gerekli olduğu bir gerçektir. Rauf Bey'in bir kaymakam olarak halkı bilinçlendirmek adına yapılması gereken ne varsa yaptığı kullandığı ifadelerden anlaşılmaktadır. Ayrıca Rauf Bey kazaya gelen köylülerin gazete ve kitap alarak köylerine götürmesini istemiş köylülerin okuyup bilinçlenmelerini istemiştir[248].

> *"Tarafsız bir bakışla bakılınca dahiliye, maliye, nafia, adliye nezaretlerinin az çok çalışmakta oldukları memleketin noksanlarını gidermek için uğraştıkları görülür. Bu bir haktır ki teslim olunmalıdır. Fakat Maarif Nezareti'ne gelince orada derin bir uykudan, gafletten başka bir şey sezilmiyor. Bu daire, öyle mantıksızlıklar içinde çalkalanıyor ki bunların deliliklerini görmek için taşraya şöyle bir bakmak yeterlidir."*[249]

Ahmet Şerif'in 13 Kasım 1909 Ankara başlıklı Tanin Gazetesi'nde yayınlanan mektuplarında yazdığı bu cümleler de eğitimin o dönemdeki içler acısı durumunu gözler önüne sermektedir. Rauf Bey Ankara'nın bir ilçesi olan Yabanabad'ın eğitimini anlatırken de Ahmet Şerif'in belirttiği gibi durumun kötü olduğunu ifade etmiştir. İkisinin yazıldığı tarihler arasında en fazla iki yıl bulunmaktadır. İkisi de aynı dönemde Ankara ve ilçesindeki eğitimden bahsetmektedir. O dönemdeki maarifin durumunu gözler önüne seren bu cümleler Ahmet Şerif Bey'in abartılarını da içine alsa da yetersizliğin ileri boyutlu olduğu anlaşılmaktadır.

[248]Fico,*a.g.y.*
[249]Şerif,*a.g.e.*, s.70.

3.2.Yabanabad'ta Güvenlik(Asayiş)

"*Asayiş*" Farsça bir sözcük olup "*Asude*" (Rahatlanmış, müsterih) fiilinden türemiştir. Rahat ve huzur[250] anlamlarına gelmektedir. Asayiş toplumda yaşayan bireylerin hayatlarını idame ettirmek için olmazsa olmazlardandır. Devletlerin görevleri ise öncelikle vatandaşların can ve mal güvenliğini sağlamak, onlara huzurlu bir ortam hazırlamaktır. Osmanlı Devleti'nde de bu görev yerine getirilmeye çalışılmıştır. Zaman zaman asayişsizliklerin önü alınamamıştır. Bunun başlıca sebebi ise devletin her zaman bir savaş halinde olması olmuştur. Osmanlı'nın son dönemlerinde savaşların çok uzun sürmesi sonucu devletin iç güvenliğinde boşluklar oluşmuş, zaman zaman devlete karşı isyanlar çıkmış, özellikle kırsal kesimde eşkıyalık denilen halkın zorla mallarına el konulan asayişsizlikler yaşanmıştır. Devletin askerlerinin savaşla meşgul olması sonucunda iç güvenliğin sağlanması noktasında büyük sıkıntılar baş göstermiştir.

Rauf Bey'in 1911 yılında Yabanabad kaymakamlığı yaparken Ankara Valiliği'ne gönderdiği raporda asayiş başlığında yazdığı cümleler ise şu şekildedir.

> *"1911 (327) senesinde kaza dahilinde mahalli asayiş hiçbir hadise vaki olmamıştır.1910 (326) senesinde kaza dahilindeki müşarala salan küşadın asayişini havi bir defa takdim ettirmiş ve bazılarının cezanın müsarebesi üzerine takibatta bulunularak cezaya çarptırılmalarını teşebbüs eylemiş idim. Derhal tesirathanesi köylerin vakası azalmış ve bu hal Kayseri Valiliği vekaletine zaman-ı azimetim olan 1911 (327) senesi mayısına kadar devam etmiştir[251]."*

1910-1911 senesinde kazadaki güvenlik konusu ile ilgili belirtilen kişileri bir defa gerekli mercilere bildirilmesi sonucunda, bu suç işleyen kişilerin bazıların cezaya çarptırılması girişiminde bulunulması üzerine hemen suç işlenen köylerdeki suçlar azalmış ve bu durum 1911 senesinin mayısına kadar devam etmiştir. Rauf Bey bu cümlelerle asayişsizliğin önüne ne gibi bir yöntem uygulayarak geçtiğini açıklamıştır. O dönemde bu gibi suç oranlarının yüksek olmasının bir sebebi de işlenen suça uygun cezanın yetkili kişiler tarafından uygulanmaması olduğundan

[250] Sami, *a.g.e*. s.69.
[251]Fico, *a.g.e*.,s.15.

Rauf Bey'in uyguladığı yöntem sadece kanunları yerine getirmek olmuştur. Bu yöntem suç işleyen diğer kişiler tarafından da caydırıcı bir uygulama olmuştur. Daha sonra Rauf Bey 1911 yılının mayısında Kayseri Valiliği vekâleti görevine getirilmesi üzerine Kayseri'ye gitmiştir.

> *"Fakat ayrılışımdan sonra bazı ettiğim usul takip edilmediğinden birkaç vakayı çoğalmış ve hatta Ağustosta Ali Dede Şeyhler Dağı'nda mesai dört beş kişinin bir müddet ihtiva ettikleri şai olmuştum*[252]*."*

Yukarıdaki sözlerden de anlaşılmaktadır ki Rauf Bey'in bir müddet Yabanabad'tan ayrılması üzerine bıraktığı düzen devam etmemiş ve eşkıyalardan dört beş kişi Ali Dede Şeyhler Dağı'na çıkarak gizlenip eşkıyalık yapmaya kalkışmışlar.

> *"Avdetime müteakip teşrini evvel ve teşrini sânî zarfında kaza dahilinde icra ettiğim iki (...) esnasında cebir ve tehditle ve adi suretiyle bir kıta daire kırk dört maddede alınan dört terfi hakkında icra ettiğim tahkikat evrakını cezai adliyeye tevdi-ieyledim*[253]*."*
> *"Geri dönüşümün ardından ekim ve kasım ayları süresine kadar kazadaki zorlamayla yapılan dört terfi hakkında yaptığım araştırma belgelerini adliye ceza mahkemesine teslim ettim*[254]*."*

Rauf Bey yapılan haksız terfileri araştırıp elde edilen bilgileri mahkemeye teslim etmiştir[255]. Kazadaki düzenin sağlanması açısından yapılan usulsüzlüklerin ortaya çıkartılması önemli bir adımdır. Ayrıca: "*Bu halleri eşer üzerinde lüzum gelen tesiri husule getirdiğinden çok şükür son iki ay zarfında vukuatın önü alınmaya başlanmıştır*[256]." Bu durum çok kötülükler üzerine etki oluşturduğundan son iki ay içinde olayların önü alınmaya başlanmıştır sözleri ile Rauf Bey kendisi yokken bozulan düzeni tekrar sağlamak üzere uyguladığı yöntemi belirtmiş ve bu yöntemlerin işe yaradığını görmüştür. Rauf Bey Yabanabad'ın güvenliğinden bahsederken eşkıyaların oluşturduğu sorunların dışında zorla terfi almaya çalışan ve bunu başaran zorbaların yarattığı sorunları da anlatmıştır. Haksız yere terfi almaya çalışan ve alan kişilerin cezaya çarptırılmalarını sağlayarak hakkı olmayan mevkilere gelmelerini engellemesi de asayişin sağlanması için önemli bir adımdır. İşlenen

[252] *a.g.y.*
[253] *a.g.e.*,s.16
[254] *a.g.y.*
[255] *a.g.y.*
[256] *a.g.y.*

çeşitli suçlara göz yumulmayıp gerekli cezai uygulamaların yapılması sonucunda işlenen suçların azmış, asayiş yeniden sağlanmıştır. Rauf Bey asayiş konusunda bunlara değinmiştir. Bunun dışında yaşanan herhangi bir asayişsizlik olmadığını belirtmiştir.

3.3. Yabanabad'ta Ziraat

Ziraat'ın sözlük anlamı "*ekincilik, çiftçilik, mahsulat-ı mütenevvi yetiştirmek üzerine toprağın işlenmesi ve ana müteferrik işlerdir*[257]." Ziraat toplumların üretim yapması için gereklidir. İnsanoğlu konargöçer, toplayıcılık kimlikleriyle hayatlarını idame ettirmişler daha sonra yerleşik hayata geçmeleri ile toprağı işlemeye başlamışlardır.

Ziraat Osmanlı Devleti'nin temel ve geleneksel gelir kaynağı olmakla beraber 19. Yüzyıl ortalarına kadar bu konuda köklü bir reform yapılmamıştır[258]. Osmanlı Devleti döneminde tarım hep geleneksel yöntemlerle, ilkel tarım aletleriyle insan gücüyle yapılmıştır. Bundan dolayı tarımdan elde edilen verim de düşük olmuştur. Endüstri Devrimi'yle Avrupa sanayi devrine girerken Osmanlı bu teknolojinin gerisinde kalmıştır. Bu durumda Osmanlı'nın hammaddeyi işleyemeden Avrupa'ya satması sonucunda sanayisi gelişememiştir.

Ziraatı geliştirmek için politikalar üretecek ve bunları tatbik edecek bir bürokrasinin oluşması Tanzimat dönemini bulmuştur. Bu doğrultuda modernleşme sürecinde hemen her alanda olduğu gibi başlangıç, Meclis-i Umur-ı Nafia'nın kurulmasıyla olmuştur. Ziraatın geliştirilmesini de gündemine almış olan Meclis 1839 yılında müstakil bir nezaret olarak kurulan Ticaret Nezareti'ne bağlanmıştır. Bu gelişmeleri 1843 yılında Maliye Nezareti bünyesinde kurulan Ziraat Meclisi izlemiştir. Bütün bu yeniliklerin temel hedefi ise üretimi çeşitlendirerek arttırılması, ihracata yönelik zirai ürünlerin üretilmesinin teşviki, toplumun gelir ve refah düzeyinin yükseltilmesi yerli sanayi tesislerinin ham madde ihtiyacının ülke içerisinden karşılanması ve zirai

[257] Sami, *a.g.e.*, s.1365.
[258] Mehmet Ali Yıldırım, "Osmanlıda İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu:Ziraat Mektebi(1847-1851)Erişim tarihi:01.07.2018, http://www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler

üretime yönelik araç ve metotların modernize edilmesi gibi konularda araştırmalar yapılarak politikalar üretmek olmuştur.[259]

Osmanlı Devleti'nde 1911 yılına gelindiğinde tarımda önemli bir gelişme olmadığı görülmektedir. Yine geleneksel metotlarla, insan gücü ile üretim yapılmaya devam edilmiştir. Birinci Dünya Savaşı arifesinde tarımsal üreticilerin büyük bir kısmı geleneksel metotlarla üretime devam etmiş ve çoğu için sahip olunan en önemli tarımsal alet saban olmuştur. Modern teknikler ve makinelerin kullanımının kısıtlı kalışı Osmanlı tarım sektöründen elde edilebilerek birikimin de kısıtlı kalışına yol açmıştır.[260]

1911 yılında Ankara Valiliği'ne gönderdiği raporda Rauf Bey ise Yabanabad'ın ziraatı hakkında ise şu cümleleri kurmuştur.

> "*1911 (327) senesi zarfında 30.000 don fidanı gars edilmişti. Bundan ancak 12 000 fidan tutmuş ve diğerleri de (...) buraya gelinceye kadar kısmen kurumuş ve kısmen de tesiratı havai yaya mukavemet edememiş olduğu için mahvolmuştur*[261]*."*

1911 yılında 30 000 don fidanı dikilmişti. Bundan ancak 12 000 fidan tutmuş ve diğerleri gelene kadar bazıları kurumuş ve bazıları da sert havaya dayanamadığı için mahvolmuştu.

> "*Çatak karyesinde bir ihtimam mahsusuyla gars edilen 3 000 fidanın ziraat muktezi beyin karye mezkûrede bulunduğu gece zuhur eden ayazın tesiriyle kuruduğu anlaşılmıştır. 327 senesi için ise yalnız 4000 don ve 1000 kadar katrak fidanı için ihzaratta bulunulmuştur. Ziraat muktesalıkında aranılan köyler ve kat eza yatışacak olursa bunların da garsına gayret edilecektir. Bağcılığa dair havası aranmakta ve geçen sene dikilenlerden 2000'i mucavız fidanı donduğu anlaşılmaktadır."*[262]

Çatak karyesine dikilen fidanların çoğunun dondan kuruduğu anlaşılmaktadır. İkliminin bağcılık yapmaya müsait olmadığı anlaşılmaktadır. Çatak karyesinde

---

[259] Tevfik Güran, "Zirai Politika ve Ziraattaki Gelişmeler(1839-1876)",*150. Yılında Tanzimat*, TTK Yayınları, Ankara 1992, s.219.
[260] Murat Baskıcı, "Osmanlı Tarımında Makineleşme (1870-1914)" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 58/1*,Ankara 2003, s.52
[261]Fico, *a.g.e*., s.17.
[262]Fico, *a.g.e.*,s.18.

ekilebilir arazisi çok az olan yerleşmede hayvancılık yapılmaktadır. Mevsim yağışlarına bağlı olarak birçok bitki yetişir[263].

> *"Kazada ehemmiyetli mukaarlarda parça zirai edilmektedir. Bir meratibisi olması ve gelmesi imkanı bulunmadığı için bu baptaki kanunun ihkamı tatbik edilememektedir.*
> *1911 (327) senesinde çok şükür hastalık görülmemiş ve yalnız temmuzda sekiz dokuz köye dolu yağarak ifa-i hasarat eylemiştir.1910 (326) senesinde bazı köylerde görülen çakır hastalığı biter vefatan ve muaveti beyler tarafından (...) ihzarı sayesinde kalibenmüstafi olmuştur. Bu sene yalnız kaliben hastalığı bazı köylerde telefi mucip olmuştur.*
> *Kasımdan sonra buralarda "ağu (ağva) namı verilen bir hastalık zuhur etmiş ise de yalnız bu yüzden hayvanatın kısmen ağır kazalardaki otlaklara gönderilmesine mecburiyet görülmüştür.*
> *1910 (326) senesinde (...) istirham üzerine ziraat muallimlerinden bir zat Yabanabad'a götürülmüş ve mevsimin kışına rağmen çalışmakta devam etmiş ise de o sırada ağır bir mahalli temvihi vuku buyurulduğundan tahsisatını mübadilinde bırakarak avdete mecbur kalmış (...) sonra böyle ali tatbikatta bulunacak ziraat kalmamıştır. Binaen aliy sene uhzura zarfında bir ziraat mütehassısının ağrası ile bu gayretleri hukukilerin terki satı hazırdan haberdar edilmelerine delalet buyrulması münasip olur[264]."*

1911 senesi için ise yalnız 4000 don 1000 katrak fidanı dikilmesi için köylerde araştırma yapılmış uygun köylerde bu fidanların dikilmesi sağlanarak bağcılıkta da aynı uygunluk aranmıştır. Geçen yıl dikilen 2 000 fidanın donduğu anlaşılmaktadır.

1911 (1327) senesinde hastalık görülmediği yalnız sekiz dokuz köye dolu yağarak zarar vermiştir. 1910 (326) senesinde bazı köylerde çakır hastalığı zarar vermiştir. Bu sene yalnız kalebin hastalığı bazı köylerde telefe sebep olmuştur. Kasımdan sonra "*ağu*" denilen hastalığın çıkmasıyla hayvanların uzak otlaklara gönderilmesi zorunlu olmuştur.

1910-1911 (1326-1327) senelerinde birçok hastalık ortaya çıkmış tarımdan elde edilen verimin düşmesine sebep olmuştur. Bu durumun düzeltilmesi için 1910 (326) senesinde ziraat personelinden birisi Yabanabad'a gelmiş ve mevsimin kış olmasına rağmen çalışmış ancak o sırada yoğun sulandırma çalışması olduğu için görevini

[263] Erdoğan, *a.g.e.*, s. 425.
[264] Fico, *a.g.e.*,s.18

başkasına tayin ederek oradan ayrılmaya mecbur kalmıştır. Bundan sonra ilgilenecek bir tarım kalmamıştır. Bundan dolayı bir tarım görevlisine yeni dikilmiş ağaçlarla ilgili bilgilendirme yapması uygun olmuştur.

Halkın tarım konusunda yetersiz olması tarımdan verim alınamamasına neden olmuştur. Yapılması gerekenin yeni dikilmiş ağaçlar konusunda halka yol gösterilmesi olacağından söz eden Rauf Bey olanaksızlıklara rağmen tarımda iyileştirmeye gitmeye çalışmıştır. Rauf Bey Yabanabad'ın ziraatından bahsederken az da olsa bir şeyler yapılmaya çalışıldığını ancak tarım konusunda yetersiz bilgi, hava şartlarının olumsuzluğu, halkın bilgilendirilmemesi yüzünden tarımın gelişemediğini anlatmıştır. Bu durum ise hem devletin üretimdeki verimliğini önemli ölçüde düşürmüş hem de harcanan emeklerin karşılığı alınamamasına sebep olmuştur.

3.4.Yabanabad'ta Maden

"*Maden*" sözcüğünün anlamı toprağın içinde çıkan ve eritilip dökülmekte ya ısıtılıp dövülmekle muhtelif eşkâle girip ala tu edevat-ı muhtelife imaline yarayan ecsam-ı mütenevvi-anın beheridir[265]. Yer kabuğunda ve su kaynaklarında tabii olarak bulunan, ekonomik ve ticari değeri olan petrol, doğalgaz, jeotermal ve su kaynakları dışında kalan her türlü madde madendir[266].

Anadolu'da madencilik çok eski dönemlere kadar uzanmaktadır. Lidyalıların ilk madeni parayı kullanması buna örnek olarak gösterilebilir. Türkiye tüm jeolojik zamanlara ait arazilere sahip olduğu için maden çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir ülkedir.

Fatih Sultan Mehmet döneminde Balkanlarda ve Anadolu'daki Osmanlı fetihleri askeri ve siyasi kazanımların yanı sıra maden rezervlerinin ve çeşitliliğinin de

[265] Sami, *a.g.e.*, s. 728.
[266] 4/6/1985 tarihli 3213 sayılı maden kanununun 2. maddesinde geçer. Maden kanunu 15/6/1985 tarihli ve 18785 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Tertip: 5, Cilt:24, s. 446.

artmasını sağlamıştır.[267] Alman ve Balkan deneyiminden yararlanan Osmanlı madenciliği, 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa ile rekabet edebilecek bir seviyede olmasına rağmen 18. yüzyıldan itibaren gelişmelere ayak uyduramamış ve gerilemeye başlamıştır. Bu nedenle 19. yüzyıl başlarından itibaren zarar eden madenleri verimli ve kârlı hale getirebilmek amacıyla Avrupa'dan madencilik bilgisi yüksek mühendisler getirilmiş ve bu uygulama yüzyıl boyunca devam etmiştir.1861, 1869, 1887 ve 1906'da hazırlanan maden ve maden üretim esaslarını tespit eden nizamnamelerle de madenciliğin hukuki altyapısı oluşturulmuştur.[268]Bu nizamnamelerle maden hukuku alanındaki boşluk doldurulmaya çalışılmıştır. [269]

Yabanabad'ta Kızılcahamam mevkiinde iki farklı sıcak su kaynağı olup suyun sıcaklıkları birinde 38 derece diğerinde ise 45-50 dereceyi bulmaktadır. Suda çelikli kükürt emlahı vardır. Kaplıcalar cildiyeye, adaleye iyi gelmekte olup suda şab bulunması nedeniyle bir[270]çok hastalığa iyi gelmektedir. Sey Hamamı cüzi kükürt ve alomin içerir.

1911-1912 yılına gelindiğinde Ankara'nın Yabanabad kazasında madencilik faaliyetlerinin ne seviyede olduğu dönemin Yabanabad Kaymakamı Rauf Bey'in vilayete gönderdiği raporlarla anlaşılmaktadır.

> *"Kaza dahilinde müşaraat mahallelerde kömür madeniyle maden sana-i imalatına (...) edilmekte ise de bir mahsusi tarafından kömür maliyet kamyonları takrir edilmedikçe bu babda bir şey denilemez.*[271]

Kazada bilinen mahallelerde kömür madeni ile maden sanayi üretimi yapılmaya çalışılmakla beraber sorumlu kişiler tarafından kömür kamyonlarının yerleştirilmesi, görevlendirilmesi yapılmadıkça bu konuda bir şey yapılamaz. Kömür çıkarılmaya

---

[267] Mustafa Altunbay, "Klasik Dönemde Osmanlı'da Madencilik", *Türkler, Cilt 10, Yeni Türkiye*, Ankara 2002, s. 791.
[268] Özkan Keskin, "Osmanlı Devleti'nde Maden Hukukunun Tekamülü (1861-1906)", *OTAM 29/Bahar 2011*, s. 126.
[269]*a.g.e*, s. 144.
[270]Koç, *a.g.e*, s. 858.
[271]Fico, *a.g.e.*, s. 19.

çalışılmakta olan mahallelerin olduğundan söz etmektedir ancak yukarıdaki cümlelerden bu işin resmi bir şekilde yapılamadığı anlaşılmaktadır.

> "*3 Şubat 1912 (21 Kanun-u Sani 327) tarih ve 1020/386 numaralı tahrirat arz olunan sanayi madeniye hakkındaki terki katın icra için (...) zarfından gönderileceği işar buyrulan meratibisi tarafından bu mahallelerde dahi terkikat-ı icra muvaffak olur. Mezkur-u tahriratta arz olunanlardan müsait kaza dâhilinde daha birçok mahallelerde sanayi madeniye görülmektedir*[272]*."*

3 Şubat 1912 tarihli raporda maden sanayisi hakkında düzenleme, yumuşatması için haber verilen mertebeler tarafından bu bilinen mahallelerde dahi iş yapılabilir bilinen rapordan bildirilen uygun kaza dahilinde birçok mahallede de maden sanayisi görülmektedir şeklinde açıklanan yukarıdaki cümleler sanayinin durumunu ortaya koymuştur.

Rauf Bey Yabanabad'ta madenin olduğundan ve kömür madeninden bahsetmiştir. Kaza genelinde maden sanayisinin olduğunu ancak devletin bu madenleri işletmek adına yapması gereken hususların olduğunu anlatmıştır. Kaza genelinde birçok mahallede madenin olduğunu özellikle dile getirmiştir.

Kızılcahamam ve Çamlıdere bölgesi maden yatakları bakımından zengin olup özellikle perlit sahası oldukça geniş, iyi kaliteli ve rezervi çoktur. Bölgede Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü tarafından yapılan araştırmalarda metalik (kurşun, antimuon, altın ve gümüş), endüstriyel (diyatomit, bentenit, kaolan, perlik, tras ve yapı taşları) ve enerji (kömür, sıcak su, maden suyu) maden zuhurları tespit edilmiştir[273].

Yukarıda Kızılcahamam ve Çamlıdere yani 1911 yılında Yabanabad ve Ali Dede Şeyhler karyesi olan bölgelerde madenin bol olduğu belirtilmiştir. Bu bilgi Rauf Bey'in de verdiği bilgi ile aynıdır yalnız Rauf Bey maden ismi olarak yalnız kömürden bahsetmiştir. Oysa kömürün dışında da birçok maden bulunmaktadır. Rauf

[272]Fico, *a.g.e.*, s. 20.
[273] Erdoğan, *a.g.e.*, s. 110.

Bey'in raporu 100 yıl öncesinden bahsettiği için diğer madenlerin varlığı hakkında bilgi sahibi olup olmadığı bilinmemektedir. Sadece Rauf Bey'in "*Kaza dahilinde daha birçok mahallelerde sanayi madeniye görülmektedir*." cümlesi maden sanayisinin birçok mahallede olduğunu belirtmesi yukarıdaki bilgilerle aynı doğrultudadır.

20. yüzyılın başında Osmanlı Devleti'nin içinde bulunduğu olumsuz şartlar maden sanayisinin gelişmesini engellemiştir. Başlangıçta yabancıların maden şirketlerine ancak hissedar olabileceklerini kabul eden hükümet, bu tutumundan zamanla vazgeçmiş, nihayet yabancıların gayri menkul edinmelerini sağlayan 1867 Nizamnamesi'nin doğal sonucu olarak 1869'da yabancıların maden arama ve çıkartmaları kabul edilmiştir. 1870-1911 yılları arasında verilen 270 maden firmasının 102'si Türk 67'si azınlık ve 101'i de yabancı uyruklulara verilmiştir[274].

Tevfik Çavdar'ın verdiği bilgilerden ise yıkılma evresine giren Osmanlı Devleti'nin maden sanayisinde de yabancılara tanınan imtiyazların olduğunu, bu imtiyazların sayesinde maden sanayisi gelirinin yarısından fazlasının yabancıların elinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum madenin varlığından çok işletme hakkını elinde bulundurmanın önemini göstermektedir. Yabanabad dahil hangi bölgede ne kadar çok maden olursa olsun büyük çoğunluğundan devletin faydalanamaması madenin varlığını önemsiz kılmıştır. Sonuç olarak Yabanabad ve Ali Dede Şeyhler Karyesi 1911 yılında maden bakımından oldukça zengin bölgelerdir ancak sadece kömür madeni işletilmektedir. Kömür madeninin işletilmesi de yeterli derecede değildir.

3.5.Yabanabad'taki Kadim Eserler (Asar-ı Atika)

Asar-ı atika,esemine-i kadimeden kalma anlamına gelmektedir,[275]Asar-ı atika ilmi, asar-ı atika müzesidir. Asar ise eser anlamına gelmektedir. Atika; eski, kadim, kühan,

[274] Tevfik Çavdar, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960*, İmge Yay., Ankara 2003, s. 123.
[275] Sami, *Kamus-u Türki,* s.78.

dirin[276] anlamlarına gelmektedir. Asar-ı atikanın anlamı ise kadim eserler olarak adlandırılabilir.

Anadolu yüzlerce yıldır birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Birçok tarihçi bilim adamı tarafından Anadolu "*Medeniyetler Beşiği*" olarak adlandırılmıştır. Ankara da birçok medeniyeti barındırmıştır. Helenistik dönemden, Galatlar döneminden, Roma döneminden, Bizans döneminden izler taşımaktadır.

Ankara Vilayeti'nde asar-ı kadime bulunmaktadır. Üzerleri yazılı taşlar, direkler, başlıklar bulunmaktadır ki bunların meallerinde Galatya'nın merkezi olmuş olan Ankara şehrinin tarihi vardır.[277]

Kızılcahamam ve çevresi tarih öncesi devirlerden başlamak üzere çeşitli kültürlerin ortaya çıktığı bir coğrafyadır. Kızılcahamam ve çevresi kuzeyden güneye, güneyden kuzeye, doğudan batıya ve batıdan doğuya gerçekleştirilen göç ve seferler esnasında devamlı uğranılan bir merkez haline gelmiştir. Coğrafi çevre şartları ve stratejik önemi Kızılcahamam ve çevresinde tarih öncesi devirlerden günümüze kadar kesintisiz bir iskânın gerçekleşmesine imkân vermiştir[278].

Kızılcahamam ve çevresi tarih öncesi dönemlerden başlamak üzere yurt tutulmuş, çeşitli kavimler bu çevrede varlıklarını sürdürmüştür. Bölgede sırasıyla Hatti, Hitit, Frig, Pers, Galat, Roma ve Bizans hâkimiyetlerinden söz etmek mümkündür. Bunlardan başka Türk kültür dairesi içerisinde yer alan kavimlerde bölgede etkili olmuşlardır. Bunlar arasında Kimmerler, İskitler, Hunlar ve Sabarlar sayılabilir[279].

---

[276] *a.g.y.*

[277] Bekir Koç, *Osmanlı Kent Yıllıklarında Ankara Salname-i Vilayet-i Ankara,* Ankara Sanayi Odası Yayınları, Ankara 2014, s. 813.

[278] İlhami Durmuş, "Kızılcahamam ve Çevresinin Türk Yurdu Haline Gelişi", *Yabanabad'tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam Yüz Yaşında,* Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayını, Ankara 2016, s.125.

[279] *a.g.e.,* s.136.,

Kızılcahamam'ın eski çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılması tarihi eserlerin bol olmasını sağlamıştır. Bu bölgede ikamet eden her topluluk kendi kültürlerinden eser bırakmıştır. Rauf Bey'in raporunda "*Asar-ı Atika*" başlığı altında bahsettiği konuda eski eserlerin durumu ve mevcudu hakkında bilgi vermektedir.

> *"Asar-atika nakti nazarında kaza dahilinde zengince mevkii mevcuttur. Bağviran (Bağören) karyesinde birçok enkaz görülüyor. Burada çıkan taşlardan bir kısmı vilayet-i celileye takdim edilmiş idi. Bu taşın derece-i ehemmiyeti mağlum olmadığından hafriyat yapılamıyor[280]."*

Rauf Bey'in bahsettiği Bağviran karyesi, günümüzdeki Bağören köyüdür. Orman köyü olan yerleşmenin arazisi meşelik olup, tarım alanları Öz Çayı vadisindedir. Köy içinde kesme taştan yapılmış, kitabeli bir çeşme bulunmaktadır. Dört satırlık hazırlanan kitabe taşında sadece 1275 Hicri (1858 Miladi) tarihi yazılıdır. Ayrıca yerleşmede geleneksel mimari örnekleri taşıyan yapılar mevcuttur[281].

Rauf Bey'in, "*Çukurviran karyesinde dahi azami derece kati muntazam kaplıca mevkiileri vardır*[282]." cümlesinde bahsettiği Çukurviran olan iki farklı köy vardır. Birisi Kızılcahamam'a bağlı, diğeri Çamlıdere'ye bağlıdır. Günümüzdeki adları ikisinin de Çukurören, eskiden de Çukurviran olduğu için Rauf Bey'in hangisinden bahsettiği anlaşılmamaktadır.

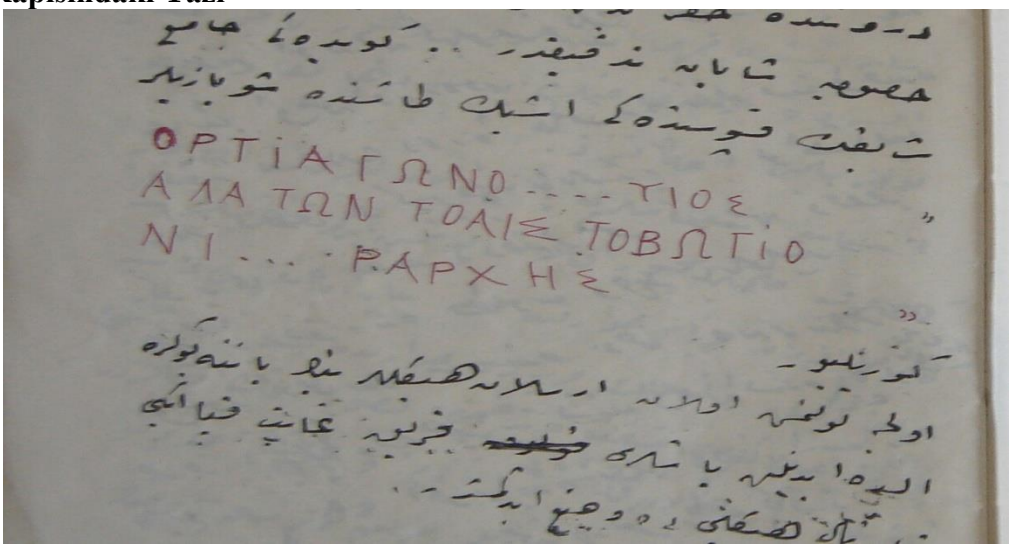
"*Yılanlı karyesinde "Karşiyan" mevkiinde büyükçe bir kaya enkazı muntazam bir şekilde mevcuttur. Taşlardaki işlere nazar eşrafı Romalılar olduğu anlaşılıyor*[283]*."* Rauf Bey Yılanlı karyesindeki taşlardaki işlere bakarak Romalılar döneminden kaldığını anlatmaktadır. Çukurviran ve Yılanlı karyeleri hakkındaki bilgilerin ardı ardına verilmesi ve Helenistik dönemde Ankara ulaşım yolları güzergâhlarından kuzeybatı kolu Akkaya-Yılanlı, Çukurören (Çamlıdere) köyü güzergâhını takip etmesi[284] yukarıda bahsedilen Çukurviran Köyü'nün Çamlıdere'ye bağlı Çukurviran olduğunu destekler görünmektedir. Ayrıca Helenistik dönemde ulaşım güzergâhı

[280]Fico, *a.g.e.,* s.20,
[281] Erdoğan, *a.g.e.,* s.403.
[282]Fico, *a.g.e.*,s 20,
[283]*a.g.e.*,s.21.
[284]Erdoğan, *a.g.e,* s.770.

üzerinde olan Yılanlı karyesindeki kesme taştan yapılan köy camisi özgün mimarisini korumaktadır ve yapımında antik devşirme malzeme kullanılmıştır[285].

> "*Hala Mahkemeağaçin karyesinde ne bir zamandan kalmış kayalar devrinde hazırlanmış olan kalebağlarla mübani hakkında şayan-tetkiktir. Köydeki cami şerifinin kapısının eşik taşında şu yazı görülüyor*[286]*."*

Şekil 3.1:Rauf Bey'in Hatıralarında Belirttiği Mahkemeağaçin Karyesi Cami Kapısındaki Yazı[287]

Yukarıda Rauf Bey'in dikkatini çeken cami kapısındaki taştaki yazıyı aynen raporuna eklemiştir. Mahkemeağaçin köyü Kızılcıhamam'da, köy camisinde bulunan iki satırlık, Ortiagonos'a ait yazıtta "*Tolistobagii Galatlar'ın Tetrarkhı*" ibaresi yer almaktadır. Yazıt Geç Helenistik/Erken Roma Dönemi'nde Galatia'da bilinen birkaç epigrafik buluntu arasında yerini alacak önemli bir buluntudur[288].

[285]*a.g.e.*,s.771.
[286] Fico, a.g.e., s.22.
[287] *a.g.e.*, s.21.
[288]Levent Egemen Vardar, "Galatia Bölgesi Kaleleri/ Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara İli, 2005,"*24. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Ankara 2007,s.158

Şekil 3.2:Mahkemeağaçin Karyesindeki Cami Kapısındaki Yazının Günümüzde Kalan Kısmı[289]

Yukarıda ise Rauf Bey'in bahsettiği yazının günümüze kadar gelen kısmı görülmektedir. Rauf Bey'in raporuna eklediği yazı ile birebir örtüşmektedir.

Mahkemeağaçin köyünde jeolojik özellikleri çeşitlilik gösteren arazide beyaz, pembemsi gri, masif yer yer tabakalıdır. Tüf kayalar kolaylıkla işlendiği için odacıklar yapılarak çeşitli amaçlarla kullanılagelmiştir. Bölgede yirminin üzerinde sığınma amaçlı mağara bulunmakta olup, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca tescil edilmiştir. Günümüzde yerleşme içinde bulunan kaya odaları, samanlık olarak kullanılmaktadır. Mahkemağaçin köyü, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nca antik sivil yerleşim ve kaya kiliseleri birinci derece arkeolojik sit alanı ilan edilmiş ve korumaya alınmıştır[290].

3.6.Yabanabad'ta Yollar ve Köprüler

1907 yılında Yabanabad'ta hiçbir kasabaya şose ile bağlantı yoktu. Taşımacılık ekseri at ve esterle yapılmıştır. Ankara, Ayaş ve Kengiri ile ticarette bulunulmuştur[291]. Rauf Bey 1910-1912 yılları arasında Yabanabad'ta yolların ve köprülerin ne durumda olduğunu Valiliğe gönderdiği raporda açıklamıştır. Rauf Bey Yabanabad'ta görev yaptığı iki yıl içinde Valiliğe birden çok rapor göndermiştir.

[289]Mahkemaağaçin Köyü'ndeki yazıyı Muzaffer EKER fotoğraflamıştır.
[290] Erdoğan,a.g.e.,771.
[291]Koç, *a.g.e.*,s. 858.

Hatıralarında raporların altı ayda bir gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu raporlara hatıralarında yer verirken konuya göre hangi raporla gönderdiğini de belirtmiştir.

> *"Kaza dahilinde yol namına hiçbir şey mevcut değildir.3 Kasım 1910 (21 Teşrin-i Evvel 326) tarihli raporunda arz olunduğu üzere 15 sene önce Kızılcahamam'dan başlamış olan 15 kilometrelik yolu icraatıyla gayıp olmak üzeredir*[292].
> *"Altı yüz senenin devre-i hâkimiyetinde hükümet tarafından yalnız 'Alibey Köprüsü' yapılmıştır ki bu ahşap köprü de münferit defalar tamir görmüş ve fakat hiçbir defasında tam yapılamamıştır*[293]*." "1911 (327) senesinde dahi on bir bin kuruş sarf edilerek tamirine teşebbüs olunmuş ise de 6 Şubat 1911(24 Kanunusani 326) tarih ve 390 tahriratta arz olunan bilgiye binaen maalesef yeniden muhtac-ı tamir bir hale gelmiştir*[294]*."*
> "*Çeltikçi Karyesi sınırlarındaki iki büyük köprü dahi yıkılmak üzeredir. Bu sene neşriyat-ı vaki üzerine Müderris Hacı Vasfi Efendi'nin ricasıyla yeniden köprüler dolaşılıp ağaç toplayarak tamire muvaffak olması sayesinde bu enkazın bir sene daha mukavemetdar bulunabilmesi imkânsızdır*[295]*."*
> *"Esbab-ı inkişaflarını tamim için her vakit Ankara'ya gidip gelmekte mecbur olan bin nüfusun Demirciviran karyesi civarında, Yabanabad'ta ve geçerken çektikleri meşakkat ve zahmeti tasvir etmek imkansızdır. Binaenaleyh 13 Ocak 1912 (31 Kanunievvel 327) tarih ve 663/336 numaralı arzıyla istirham ettiğim bu beş köprüden üçünün icar-ı tamirine ve ikisinin de yeniden inşasına inayet buyrulacak olursa iktisat-ı ve memleket ve sevkiyat-ı askeriyeye takdir-i nazarında edilecek istifadelerden takrir-i müslimince pek büyük istifadeler temin edilebilir ki bu sayede ahali-i memleket tam müsavettan olur. Köprünün yüzünden çekilen müşkilat-ı ehemmiyet ve mecburiyeti arzıyla nazar-ı dikkat tekrar haber ederim*[296]*."*
> *"326 Senesi Ağustosunda kamilen metruk olan Ali Dede Şeyhler karyesinin yeniden inşasına teşebbüs edilmesi hasebiyle ihtiyacen muvaffak bir vücuda gelebilmesi için haritasını takdim etmek üzere bir merseresi ağarami talep edilmiş ve makam-ı samilerince dahi merserenin gönderileceği buyrulmuş ilan mertebesi çıkmadığından inşaat bir müddet karmakarışık bir şekilde vukuu bulmuştur*[297]."

[292]Fico, *a.g.e.*, s.22.
[293]*a.g.y.*
[294]*a.g.y.*
[295]*a.g.y.*
[296]*a.g.e.*,s.23.
[297]Fico, *a.g.e.*, s. 23.

Rauf Bey'in anlatımlarına göre Yabanabad'ın 1910-1911 yıllarında yol ve köprülerinde ciddi aksaklıklar bulunmaktadır. "*Ali Bey Köprüsü*" olarak bahsettiği köprü defalarca tamir edilmesine rağmen kullanılamaz haldedir. Kazadaki beş köprüden üçünün yeniden tamiri ikisinin ise yeniden yapılması gerektiği belirtilmiştir. Halkın yol ve köprü yüzünden merkezle bağlantısının kesildiğini ve de çok zor durumda olduklarını belirtmiştir. Ankara Vilayet Salnamesi'inde (1325) ise; "*Yabanabad'ın hiçbir kasabaya şose ile merbutiyeti yoktur. Hele şimal kısımları gayet sa'be'l-mürur dağlarla muhât olduğundan araba işlemez. Mevaridat ekser at ve esterle olur*[298]*."* şeklinde bahsettiği Yabanabad'ın yollarının durumunu gözler önüne sermiştir.

3.7.Yabanabad'ta Sağlık (Ahval-i Sıhhiye)

Yüzyıllar boyunca topluluklar birçok salgın hastalıklarla mücadele etmiştir. Osmanlı Devleti'nde de çeşitli salgın hastalıklar baş göstermiştir. Bu hastalıklardan biride koleradır. Osmanlı Devleti'nde kolera salgını ilk defa 19. yüzyılda görülmüştür. En önemli salgın olayları 1830,1848,1865,1874,1910 ve 1917 yıllarında olmuştur[299].

Osmanlı Devleti'nin diğer vilayetlerinde eş zamanlı olarak Erzincan'da görülen diğer büyük kolera salgını 1908 senesindeki salgındır. Bir yıl sonra bu salgın Sivas, Ankara, Erzurum, Trabzon, Aydın, İzmir ve Yozgat gibi memleketin her tarafında kendini hissettirmiştir. Osmanlı Devleti'nde hiçbir vilayet, kolera salgınından kurtulamamıştır. Hastalığın yayılma alanına bakıldığında, şehirler veya vilayetler coğrafi konumları itibarıyla Osmanlı topraklarının farklı bölgelerinde bulunmaktadır[300].

Rauf Bey raporunda Yabanabad'ın 1910-1911 yılları arasındaki sağlık durumunu açıklamıştır. Rauf Bey, birçok yerleşim yerinde kolera salgınının baş gösterdiğini

[298]*AVS 1325*, s. 159.
[299] Baki Sarısakal, "Osmanlı Devleti'nde Salgın Hastalıklar ve Samsun'da Kolera", Erişim Tarihi:02.06.2018, *www.bakisarisakal.com*.
[300] Abdulkadir Gül, "XIX. Yüzyılında Erzincan Kazası'nda Salgın Hastalıklar (Kolera, Frengi, Çiçek, Kızamık)", *A. Ü. Türkiye Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, sayı 41, Erzurum 2009. s.69

kaza dâhilinde de üç dört karyede ortaya çıktığını ve ölümlere sebebiyet verdiğini belirtmiştir. Kaymakamlığa ise bulaşmadığını belirtmiştir.[301].

Rauf Bey kolera dışında sıtma hastalığının da olduğunu bunun için bizzat köylere giderek ellerindeki ilaçları götürdüğünden bahsetmiş ayrıca yirmi saatlik mesafeden kazaya gelerek insanların bu hastalıklardan kurtulmak için hap istediklerini, bu taleplerini ise ilaç olmadığı için karşılayamadıklarını anlatmıştır. Hal böyle iken kazada bir tane bile tabibin olmamasından dolayı çok sıkıntı yaşandığını 1910 (326) Ağustos tarihli 477/1083 numaralı Valiliğe bildirdiği maruzatta bu hastalıklardan kurtulmak için Bağla kazası tabibinin Yabanabad'a görevlendirilmesini istemiştir[302].

Kazada bir tane bile doktorun olmaması kolera, sıtma gibi bulaşıcı hastalıklardan kurtulamamasını neden olmuştur. Günün imkânsızlıkları içinde, kısıtlı ilaçlar, ulaşım sorunları yıllarca insanların bu hastalıklarla mücadele etmesine neden olmuş, yüzlerce kişi bu sebeplerden dolayı hayatını kaybetmiştir.

3.8. Yabanabad'ta Kamuoyu (Efkâr-ı Umumiye)

Efkâr; fikir, düşünme, endişe, niyet, maksat[303] anlamlarına gelen Arapça bir sözcüktür. Umumi; umuma mensup ve müteallik cümleye şamil: bir takıma mahsus olmayıp, herkese ait, hususi mukabil,[304]anlamına gelmektedir. Efkâr-ı Umumiye ise; kamuoyu, halkın düşünceleri anlamlarına gelmektedir. Rauf Bey vilayete gönderdiği raporda halkın görüşlerini bildirmiştir. O dönemde meşrutiyet idaresi hakkındaki halkın düşüncelerinin ne yönde olduğu konusunda bilgi vermiştir.

> *"Kaza halkının meşrutiyet idaresi hakkındaki fikr-i müşalatı13 Kasım 1910 (31 Teşrinievvel 326) tarihli raporumda arz etmiştim. Fakat bu sene aynı fikrin mevcudiyetini aynı kuvvetle izah edemem. Muhalefetin neşriyatı İtalyanların muhafızları efkar-ı umumiyeyi bulandırmış gibidir[305].*

[301]Fico, *a.g.e.*,s.23.
[302]Fico, *a.g.e.*, s. 24.
[303] Sami, *Kamus-u Türki*, s. 287.
[304]*a.g.e.*, s. 1259.
[305]Fico, *a.g.e.*, s. 30.

Rauf Bey halkın meşrutiyet hakkındaki düşüncelerini bir önceki seneye göre olumsuz olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Hatta köy muhtarlarının çağrıldığı bir toplantıda muhtarların birçoğunun "*Bize mebusun, falanın lüzumu yoktur, bizim mebusumuz padişahımızdır ve ne yaparsa yapsın razıyız*[306]*."* Dediğini belirtmiştir. Halkın meşrutiyet idaresi hakkındaki bu olumsuz düşüncelerini düzeltmek için ise yeni senede arz olunan okulun açılması ve arz olunan köprülerin inşa ve tamirinin gerekli olduğunu anlatmıştır. Rauf Bey halkın olumsuz düşüncelerinin halka hizmet ederek düzeltileceğini düşünmüş ve bunu raporunda açıkça belirtmiştir.

Osmanlı siyasal rejiminde 1908 (1324) yılının 23 (10) Temmuz'una değin açık bir çoğulculuk yoktur. Bu tarihte ise Osmanlı tarihinde ilk kez "*hürriyetin ilanı*" adıyla meşrutiyetçi bir rejimin açılış töreni vardır. Bu aynı zamanda çok partili rejiminde başlangıcıdır. Yakın tarihimizde İkinci Meşrutiyet olarak anılan dönem (1908-1918) Türkiye'nin demokratik gelişmelerinde ileri ve yürekli atılımlarla doludur[307]. İkinci Meşrutiyet'in Osmanlı'nın demokratik gelişmelerinde önemli bir atılım olmasına rağmen halkın hala padişahın her şeyin üstünde olduğunu düşünmesi Rauf Bey'in raporunda "*Bize mebusun falan lüzumu yoktur. Bizim mebusumuz padişahımızdır. Ne yaparsa yapsın razıyız*[308]." sözleriyle göstermektedir.

3.9.Yabanabad'ta Hükümet Konağı (Devair-i Hükümet)

Tanzimat Dönemi reformlarıyla başlayan,Osmanlı Devleti'nin siyasal, toplumsal ve ekonomik yapısını batılı anlamla düzenlemeyi amaçlayan süreçte yönetimsel bir takım düzenlemelere gidilmiştir. Tanzimat ile başlayan bu yeni yönetimsel sistem, yeni yapı tiplerini de beraberinde getirmiştir. XIX. yüzyıldan itibaren inşa edilmeye başlanan hükümet konağı binaları bu yeni sistemin gerektirdiği yapılardandır. Tanzimat'tan Cumhuriyet'e uzanan bu süreçte taşrada pek çok kamu binası inşa

[306] *a.g.y.*
[307] Tarık Zafer Tunaya, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 1*, *İkinci Meşrutiyet Dönemi*, İstanbul 2011, s. 35.
[308] Fico, *a.g.y.*

edilmiştir. Bu binalar arasında, devlet otoritesini ülkenin her köşesinde göstermeyi amaçlayan hükümet konakları önemli bir yere sahiptir[309].

Hükümet Konağı binaları, Osmanlı coğrafyasının en ücra köşesine kadar eyalet, sancak ve kaza merkezlerinde inşa edilmiştir. Tanzimat düşüncesinin merkeziyetçiliğini vurgulamak, devletin imparatorluğun her köşesine ulaştığını göstermek için ideolojik bir yaklaşımı da içeren bu binaların bir kısmı günümüze ulaşmıştır. 1876-1900 yılları arasında 77 hükümet konağı inşa, 50'sinin de tamir edildiği belirtilmektedir[310].Hükümet konaklarının içinde adliye, zaptiye, umur-u nafia, ticaret ve ziraat bankası, umum-u ecnebiye müdürlükleri, defterdarlık gibi birimler yer almıştır[311].

Rauf Bey, "*Devair-i Hükümet*" başlıklı raporunda hükümet konağındaki işleyişten bahsetmiştir. 1910-1911 yılları arasında Yabanabad'ta Rauf Bey'in anlatımlarına göre Hükümet Konağı bulunmaktadır. Ayrıca Ankara Vilayet Salnamesi'nde 1325(1907) hükümet ve belediye daireleri, rüştiye ve iptidaiye mektepleri muntazam çeşmelerinin olduğu belirtilmiştir[312]. Rauf Bey'in 1911 yılında Mayıs ayında Kayseri Valiliği'ne 5 aylığına görevlendirilmesi neticesinde[313] kaymakam vekilliği yapan Tayip Efendi'nin sol elinden rahatsız olduğu için görevi başına gelememesinden ve redif taburuna sevk edildiğinden mülki, adli, askeri işlerin aksadığından bahsetmiştir. Bu karışıklık yaklaşık altı ay devam etmiş ve yapılması gereken görevler senenin son ayında ancak yapılabilmiştir[314].

> "*Bir nizam takımı bulunduğu gibi bu nizamları yapan nezaret yoktur. Dahiliye Nezaret 23 Ağustos 1909 (10 Ağustos 1325) tarih ve 227 numaralı tamimiyle Mahalli Mebusan'dan edilecek kişileri her kazaya beşer ve her nahiyeye üçer gönderileceği söylenmesine rağmen ancak bir iki kişi gönderilmiş ve bir kısmı ise hiç duyurulmamıştır. Mesela mevad*

[309] Nuran Yazıcı, "Trabzon Örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konağı Binaları", *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi 1/5* Fall 2008, s. 944.
[310]*a.g.e.*, s. 947.
[311]*a.g.e.*, s. 948.
[312]*AVS 1325*, s.156
[313]Fico, *a.g.e.*, s. 49.
[314]*a.g.e.*, s. 25.

kanunu tebliğ olunmuştur. Bu haller ve mülkiye mahallelerine yeni kanuna göre hareket nasıl mümkün olabilir[315]*."*

Yukarıda Rauf Bey Dahiliye Nezareti'nin görevini tam yapmadığından bahsetmiştir. Kazaya ve nahiyelere gönderilecek görevlilerin yetersiz olmasından dolayı kanunların uygulanamadığından söz etmiştir. Bu düzensizliklerin düzeltilmesi için valiliğe gönderdiği raporda bunu ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır.

3.9.1.Bina

Rauf Bey Devair-i Hükümeti başlığını alt bölümlere ayırarak raporlandırmış, bunlardan ilkine de "*Bina*" başlığını vermiştir. Bina başlığının içinde ise dahiliye, maliye, adliye nezaretlerinin emir ve görevlerini içeren bir risalenin her senenin nisan ayında vilayetten istemiş, işleyişin bu şekilde olması halinde idarelerin kanunlara uygun olacağından bahsetmiştir.

Kazan dahilinde tahrirat kanununa ilave yapılması gerektiğinden bahseden Rauf Bey 1911 (327) senesinde nüfusun tespit edilmesi esnasında köylere nüfus kayıtlarının geçirildiği defterlerin verilmemiş olmasından kaynaklanan sorunlar olduğunu da dile getirmiştir. Nüfus müdüriyetinin bu duruma bir çare bulması gerektiğini yazmıştır.

Rauf Bey Nahiye Hükümet Konağı yandığı zaman yanan evrak ve eşyalardan dolayı nakil için Nafia Hükümeti'nden 500 kuruş gönderilmesi gerektiğini belirtmiştir.

"*Yabanabad kazasına bağlı 8 köyden 1466 erkek ve 1369 kadın nüfustan ibaret olan Çatak'ın Çerkeş Kazası'na dört saat mesafede olması ve her an kontrolde ve irtibat bulunduğu halde Yabanabad'a bağlı olması uygun değildir. Yabanabad'a on iki saat mesafede olan Çatak'ın Çerkeş'e bağlanması icap eder*[316]*."*

Yukarıdaki cümleleri kullanan Rauf Bey Çatak'ın mesafe olarak Çerkeş'e daha yakın olması ve asayişin sağlanması, idare açısından daha uygun olmasından dolayı Çerkeş'e bağlanması gerektiğini belirtmiştir.

---

[315] *a.g.e.*,s.26.
[316] Fico, *a.g.e.*, s. 33.

Kaza genelinde yeniden üç nahiye daha açılabileceğini ve nahiye merkezlerine birer karakol açılması halinde güvenliğin tamamen sağlanabileceğinden, 400 lira bir masrafla jandarmanın ihtiyacının karşılanarak vazifeye tabi olunacağından bahseden Rauf Bey ayrıca köylüler için haritadan ziyade adalet ve asayişin daha önemli olduğunu ve de köylülerin buna karşı çıkmayacağını belirtmiştir. Rauf Bey'in bahsettiği Çatak köyünün bu günkü Berçinçatak mı yoksa Yıldırımçatak mı olduğu belli değildir. Berçinçatak köyü Kızılcahamam'ın kuzeybatısında, Bolu il sınırına yakın, Köroğlu dağlarının güney eteklerinde bulunan Berçin vadisindedir. 1530 yılında Çankırı livası, Çerkeş kazasına bağlı olan Berçinçatak köyü[317] bu bilgiler dikkate alınacak olursa Çatak olarak bahsedilen köye uymaktadır. Diğer Yıldırımçatak konum itibariyle Çubuk kazasının sınırında olduğu için Çerkeş kazası ile komşu değildir. Bunun için Rauf Bey'in bahsettiği büyük ihtimal Berçinçatak karyesidir.

3.9.2. Orman İdaresi

Ankara vilayetinin başlıca ormanları Yabanabad, Beypazarı, Mihalıççık, Akdağ, Osmancık, İskilip, Sungurlu ve Çorum merkez kazalarında olup bunlar da çam, meşe, gürgen, ardıç ağaçları bulunmakta ve vilayetin muhtaç olduğu kereste bu ormanlardan sağlanmaktadır[318].

> *"Evvelce bir süvari ve üç kolcu memuru olan bu idareye1911(327) senesinde bir orman muamelat memuruyla iki serpekçik ve bir kuş memuru ilave edilmişti. Kuş memuru henüz gelmediğinden ve serpekçiler de maalesef vazifeleri başına gelmediklerinden eski ağaçlık harap olmuştur. Birçok yerlerde ormanlardan daha şanlı haşerat ifa edilmiştir. Bunların tahkiki için dahi merkezde ifa-i vazifeye mecbur olan muamelat memuriyeti göndermek gerekir. Kolcu maaşının 150 kuruşa indirilmesi, eski kuruşların mükâfat yerine görülmeleri gerekmektedir. Kaza ormanlarının mümkün mertebe hoş muhafazası için ikişer yüz kuruş maaşla üç dört kolcunun ilavesi ve ahalisi serpekçiler tayinine lazımdır[319]."*

[317] Erdoğan, *a.g.e.*,s.424.
[318] Bekir Koç, *a.g.e.*,s. 805.
[319]Fico, *a.g.e.*, s. 34.

Rauf Bey ormanların gerekli bakımlarının yapılamadığından hatta haşeratın ormandan daha çok olduğundan bahsetmiş, yapılması gerekenleri de sıralayarak nasıl çözüme ulaşılacağını anlatmaya çalışmıştır. Personelin yetersiz olduğunu, mevcut personelin ise görevini tam anlamıyla yapmadığını bildirmiştir. Birçok devlet kurumunda olduğu gibi orman idaresinde de aksaklıkların varlığını ifadeleriyle gözler önüne sermiştir.

3.9.3 Tapu İdaresi

> *"Bu idarede oldukça faaliyet görülmektedir. Hususiyle……ve …karyeleri arasındaki arazi-i hali muamelesinin hoş suretle ikmaliyle arazinin İhtisap Tapu İdaresi'nde taksimi kırk seneden beri devam itilafa teşci verilmiştir.*
> *Kabil olması ve tapu istifa olunan tapu harçlarının toplanmasına mahal olmadığından tebliğ olunan kararın tesiri hanesi görülmüş ve bu yüzden yüzü mütecaviz iskan edilmiştir*[320]*."*

Tapu idaresinde de işlerin çok farklı olmadığını işlerin yürümediğini anlatan Rauf Bey bu düzensizlikten duyduğu rahatsızlığı dile getirmiş, aksaklığın boyutunu kırk yıldır devam eden iki köy arasındaki arazi paylaşımının yapılamamıştır. Yabanabad Tapu İdaresin tapu harçlarını toplayamamıştır.

3.9.4. Belediye

> "*Yabanabad Belediyesi'nde 327 senesi Ağustosunda oldukça faaliyet idare edilmiştir. Merkez kazada 500 metre raksında kaldırım ve 200 metre raksında mecra vücuda girmiş ve bazı yolların icrasına teşebbüs edilmiştir*."[321]

Yabanabad ile diğer kazaların yol ile bağlantıları yeterli düzeyde olmaması dolayısıyla belediye idaresinin kazadaki yolları yaparak halkın ihtiyacını gidermesi gerekmektedir. Rauf Bey belediyenin 1911 senesinin Ağustos ayında belediyenin faaliyetlerinin olduğunu ve merkez kazada 500 metre kaldırım yaptığını yazmıştır. O dönemin şartlarına göre bu 500 metrelik kaldırımım önemli bir faaliyet olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

---

[320] *a.g.e.*,s. 35
[321] *a.g.e.*, s. 36.

3.9.5. Ziraat Bankası

> *"Müfettişlerin verdiği tazeyene-i teşvikiyle banka sermayesi 1911 (327) senesinde selefine tesbiten 213.140 kuruş kafilesiyle 443.035 kuruş tahsilât icrasına muvaffak olmuştur."*[322]

Ankara Vilayet Salnamesi 1907 yılındaki Yabanabad'ın Ziraat Bank Şubesi başlığı altında şu bilgiler verilmiştir. "*Toplam Borç: 508.481 kuruş Borçlardan Alınan: 67.597 kuruş Kalan Borç:440.884 kuruş şeklinde yazılmıştır*[323]." Rauf Bey de yukarıda banka sermayesinin 327 senesinde geçen yıla tespitle 213.140 kuruş ilavesiyle 443.035 kuruşa ulaştığını belirtmiştir. Rauf Bey'in vermiş olduğu sayılar kalan borçtan daha fazla sermayeye sahip bir bankanın olduğunu göstermektedir. Rauf Bey Rumi 1327'den bahsetmektedir. O da miladi 1911 yılına tekabül ettiği için Ankara Vilayet Salnamesi 1907 yılını anlattığından dolayı arada dört yıl kadar bir süre geçmiş ve de Banka sermayesi 443.035 kuruşa ulaşmıştır. Bankanın durumunun iyiye gittiği bu bilgilerden anlaşılmaktadır.

3.10.Yabanabad'ta Vakıflar (Evkaf)

Evkaf (Vakıflar); " *Sahibi tarafından şer-i şerif marifetiyle bir fi*l*-i hayra ve hayrat ve hasenata tahsil olunmuş mülk ve mal*[324]" anlamına gelmektedir. Osmanlı Devleti'nde birçok varlıklı kişiler vakıflar kurarak sosyal, kültürel, ekonomik ve sağlık alanında hizmet vermiştir. Vakıflar devlete destek olma açısından önemlidir.

Osmanlı Devleti'nin kuruluş ve yükselme dönemlerinde sosyal hayatın en önemli kurumu olan vakıf müessesesi, 19. yüzyılın başlarında merkezi idarenin denetimi altına alınmıştır. 1826 yılında Evkaf Hümayun Nezareti kurulmuştur. Evkaf Nezareti 1920'de Evkaf ve Şeriye Vekâleti'ne dönüştürülmüştür. II. Meşrutiyet'in ilanından sonra İttihat ve Terakki'nin programında yer alan Vakıfların "*mesihata*" bağlanması düşüncesi kısmen gerçekleştirilmiştir. Dört yıl süreyle devam eden vekâlet 1924 yılında Şeriye ve Evkaf Vekaleti'nin ilga edilmesi ile Başbakanlığa bağlı Vakıflar Genel Müdürlüğü ihdas edilmiştir[325].

---

[322] *a.g.e.,* s. 37.
[323] *AVS 1325*, s. 157.
[324] Sami, *Kamus-u Türk-i*, s. 1280.
[325] Adnan Ertem, "Osmanlı'dan Günümüze Vakıflar", *Vakıflar Dergisi*, Aralık 2011, sayı 36, s. 49.

Osmanlı Devleti'nde mektep ve medrese yoluyla verilen eğitimle oluşturulan homojen kültürün önemli sonucu olarak topluma dil birliği, inananların buluştuğu mekânlar olarak cami ve mescitler bireyler arasında din birliği, fethedilen her yerde inşa edilen vakıf eserlerle o toprağa Osmanlı'nın damgası vurularak coğrafya birliği manevi kültürün oluşumuna ve gelişmesine sağladığı katkının yanında maddi kültürün önemli örneklerini inşa ettiği için kültür birliği, vakfiyelerde mevcut şartların nesilden nesile bir görev telakki edildiğinden tarih birliği, toplumda çeşitli nedenlerle mağdur duruma düşenlere, doğal felaketlere uğrayanlara büyük bir şefkatle hizmet götürdüğünden kader birliği vakıflar sayesinde ihdas edilmiştir.[326]

Osmanlı döneminde illerde, kazalarda birçok vakıf kurulmuştur. Ankara'da da birçok vakıf kurulmuştur. Eyne Bey Subaşı, Emir Turasan Bey, Yeğen Bey, Karaca Bey ve İsa Bey Feneri Vakıfları Ankara kaza merkezinde açılmış olan önemli vakıflardandır[327]. Kızılcahamam ve Çamlıdere bölgesinde bulunan Osmanlı dönemi vakıfları ise genellikle hayrı ve sosyal amaçlı olup, evlatlık vakıflar da çoğunluktadır. Vakıfları kuranlar ise dönemin ahi büyükleri, Türkmen beyleri ve bölgede yaşamış olan hayırsever kişilerdir. Vakıfların kuruluşu Murad Hüdavendigar zamanında başlar. Kurulan bazı vakıfların akarı (gelir getiren mülk) bölgede, hayratı (cami, mescid, imaret vb.) ise Ankara şehir merkezinde veya diğer vilayetlerdedir[328].

Rauf Bey ise "*Kaza dâhilinde bir evkaf memuriyeti işgal edebilecek kadar iş vardır. Fakat bir evkaf memuru veya vekili yoktur. Köylere cami ve medrese şerefiye vakıf edilmiş birçok meblağ gayri malum bir surette sarf olunup gidiyor*[329]." cümlelerini kurmuştur. Rauf Bey'in anlatımına göre kazada vakıf memuru yoktur. Köylerdeki cami ve medrese olması için vakfedilen mülklerde harap olmaktadır.

---

[326] Hayri Işık, "Bir Kamu Hizmet Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü", *Akademik Bakış*, sayı 16, Nisan 2009, s. 8.
[327] Ahmet Köç, "XV. Yüzyılda Ümera Vakıfları ve Ankara'nın Kentsel Gelişimi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *Cilt 12*, Sayı 22, Aralık 2009, s. 184.
[328] Erdoğan, *a.g.e.*, s. 302.
[329]Fico, *a.g.e.*, s. 36.

"*Evkaftan bahsederken Ali Dede Şeyhler Karyesi'nde metruk olan medrese ile merkez kazadaki karşılıksız harap medresenin kabil ikamet bir hale ifrağı için evkaf idaresince teşebbüste bulunulması lüzumu vardır. Ali Dede Şeyhler Medresesi tamamen yandığından mecburen inşası icap eder. Masraf-ı inşasının ne miktara baliğ olabileceği tahmin edilemezse merkezdeki medrese 6000 kuruş sarfıyla bir hale ifrağ olunabilir."*[330]

Yukarıda Rauf Bey iki medresenin durumunun kötü olduğundan Evkaf Vekaleti'nin bu medreseleri tamir etmesi gerektiğinden bahsetmişti. Ali Dede Şeyhler karyesindeki medresenin yandığı için tamirine ne kadar para gideceği tahmin edilemez ise merkezdeki medresenin 6000 kuruşa tamir edilebileceğinden bahsetmiştir. 1911 yılı Maarif Nezareti Bütçesi'nin 92.000.000 kuruş[331] olduğu düşünülürse bir medresenin tamiri için 6000 kuruş harcamanın da imkânsız olmadığı görülmektedir.

3.11.Yabanabad'ta Adliye

Hukuk ve adalet işleri gören devlet kuruluşu olarak tanımlanan adliye devletin temel taşlarından birini teşkil eder. Adaletin sağlanmadığı bir devlette diğer kurumlar da çalışmaz. Osmanlı Devleti'nde hukuk İslam Hukuku'na dayanmıştır. Osmanlı'daki adalet müesseseleri divan, şer'i mahkemeler, inzibat ve ihtisap müesseseleri vardı. Devleti idarede en çok önem verilen hususların başında adalet ve yargı kuruluşları vardır. Her vilayet, sancak ve kaza da ihtiyaç oranında bir veya birkaç kadı bulunurdu. Esasen bir memleket işgal suretiyle ülke topraklarına dâhil edilince, askeri mülki memurlarla beraber hemen oraya bir kadı tayin edilir ve mahkeme kurulurdu[332].

Osmanlı İmparatorluğu'nun üç kıta üzerinde yayılmış bulunması, bu kıtaların ayrı ayrı dil, kültür, duyuş ve düşünüş sahibi halk tarafından meskûn bulunuşu, kadıların üç coğrafi sahaya göre üç gruba ayrılmalarına sebep olmuştur: 1- Anadolu, 2-Rumeli,

---

[330] *a.g.e.*, s. 37.
[331] Yücel, *a.g.e.*, s.233.
[332] İlhan Akbulut, "Osmanlı Devleti'nde Adalet Düzeni",*Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi(AÜEHFD).CIVS*.1-2, (2000), s. 219-220.

3-Mısır kadıları. Bunun sebebi, kadıların bulundukları bölgedeki halkın geleneklerini göreneklerini, örf ve adetlerini bilmesi ve yahut da hiç olmazsa dillerini anlaması gerekliydi[333].

Osmanlı İmparatorluğu'nda kadılar yalnızca adalet işleriyle uğraşmazlardı. Onlar aynı zamanda bulundukları şehir ve kasabalarda hükümetin isteği üzerine zahire ve işçi sağlamak ve sevk etmek, asker toplamak gibi işleri de yürütmekle görevliydiler. Ayrıca çarşı ve pazarda satılan mallara narh koymak, belediye işlerini düzenlemek de kadıların görev alanına girerdi. Bugün ilçe anlamında kullanılan "*kaza*" sözcüğü de kadı ile ilgiliydi ve kadı tarafından yönetilen yer anlamına gelirdi. Arapçada kaza "*kadılık*" , nahiye de "*naiplik*" demektir[334].

İşleri yoğun olan yerlerde kadılar kendilerine kadılık vasıflarını haiz kimselerden vekiller seçebilirdi. Bunlara naip denirdi. Kimi zaman uzak yerlere tayin edilen kadılar görev yerlerine gitmeyerek merkezde kalır ve yerlerine naip tayin ederlerdi[335].

Rauf Bey kazada yedi ay boyunca mahkeme reissiz kaldığı için işlerin biriktiğini belirtmiştir. Mahkemeden bir cetvel almış ve buna göre 1911 (10 Teşrinievvel 327) tarihinden yeni sene Nisanı'na kadar 219 ve teşrinievvelden önce dahi 153 davaya bakıldığı ve Teşrinievvelden sonra icraya ait 58 meseleye bakılarak neticelendirildiğini anlatmıştır. Mahkemede personelin yetersiz olduğundan ve işlerin düzenli yapılamamasından bahseden Rauf Bey Yabanabad kazasında düzenin sağlanması için bu aksaklıkların giderilmesi gerektiğini valiliğe bildirmiştir[336]. Dönemin şartları göre mahkemenin reissiz kalması, memurunun yetersiz olması olağan gibi görülebilir. Ancak 108 köyün bağlı olduğu bir kazada adalet gibi bir

[333] *a.g.e.*, s. 224.
[334] *a.g.e.*, s. 225.
[335] Ekrem Buğra Ekinci, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 2005, s. 418.
[336] Fico, *a.g.e.*, s. 38.

kurumun başsız kalması oluşacak karmaşayı önleyememek anlamına gelir ki bu da düzensizliğin temel sebebidir.

3.12. Yabanabad'ta Posta

İnsanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte ihtiyaç haline gelen haberleşme zamanla gelişerek varlığını devam ettirmiştir. Toplumdaki her birey haber alma gereksinimi duymuştur. Bunun sonucunda haberleşme günümüze kadar birçok aşamadan geçerek gelişmiş ve halende gelişmeye devam etmektedir.

Her devlette olduğu gibi Osmanlı Devleti'nde de baştan itibaren devlet hizmetlerini yerine getirmek üzere düzenlenmiş bir haberleşme kurumu vardı. Bu kurumun tatar diye de anılan ulaklardan oluşan bir görevli grubu ve geniş ülke sınırları içinde varlıklarını özellikle Kanuni'nin Veziriazamı Lütfi Paşa (1539-1541)'den itibaren takip edebildiğimiz, önemli yollar üzerinde, belirli aralıklarla oluşturulmuş menzil haneleri vardı. Sadarete ve diğer önemli görevlilere bağlı tatarlar, bu menzil hanelerden ve buradaki görevli grubunun hizmetlerinden faydalanarak devlet haberleşmesini temin etmeye çalışırlardı[337].

Modern anlamda ilk posta teşkilatı 23 Ekim 1840'ta Posta Nezareti'nin kuruluşuyla gerçekleşmiştir. Posta Nezareti önce başkentte örgütlenmiş, bunun yanında taşradaki en önemli merkezlere müdürler tayin edilmiştir. Posta Nezareti görevlileri, hem de Postahane-i Amire (İstanbul Postanesi) memurlarıyla, posta tatarları yer almaktaydı. Posta Nezareti, 1871'de Telgraf Müdürlüğü ile birleştirilerek Posta ve Telgraf Nezareti adını aldıktan beş sene sonra da birleşik teşkilatın kadrolarını belirleyen bir kanuna kavuşmuştur[338]. Posta idaresi taşrada "*muntazam*" ve "*gayri muntazam*" şeklinde iki farklı yapıda olmuştur[339]. İlk başlarda kendisine müdür tayin edilen merkez ve bu merkezler arasında yapılan postacılık şekline "*Muntazam*" denmiştir, posta maddelerinin ücretleri alınmış ve postalar tatarlar vasıtasıyla taşınmıştır."*Gayr-ı Muntazam*" ise kendisine Posta Nezareti tarafından müdür tayin edilmeyen merkeze

[337] Nesimi Yazıcı, "Tazimatta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı", *Tanzimat Ekonomisi Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mezunları Derneği, 1989.
[338] *a.g.e.*, s. 338-340.
[339] *a.g.e.*, s. 337.

ve bu merkezler arasında yapılan postacılığa denilmiştir.“ *Gayr-ı Muntazam*” merkezlerde posta ile ilgili işleri o yerin en rütbeli memuru, meclis-i menzilciler veya kâtipler yapmıştır. Bu merkezlerde yalnız adi mektup kabul edilmiş, gönderilen mektupların ücretleri alınmamış ve postayı sürücüler taşımışlardır. Fakat sonraları “*Muntazam*” kelimesine daha geniş bir anlam verilerek posta müdürü bulunan iki merkez arasındaki bütün yerlere “*Muntazam*” ismi verilmişti. Yapılan postacılık şekli ise değişmemiştir[340].

Ankara postasında,1907 yılında pazartesi günleri şimendiferle Konya Ereğli tarikiyle Kayseri'ye paket ve evrak çantası sevk edilir. Haymana'ya evrak çantası gider. Salı günleri Kalecik ve Çankırı tarafından mükellef sürücü Denkmadeni Yozgat Kırşehir'den aralık postası gelir. Sivrihisar'dan şimendiferle Yabanabad ve Bala'dan zaptiye ile posta gelir. Çarşamba günleri Denkmadeni, Kırşehir, Yozgat, Çorum, Kayseri'ye sürücü postası, Kalecik ve Çankırı'ya aralık çantası sevk edilir. Sivrihisar, Mihalıççık, Yabanabad ve Bala'ya posta çıkarılır. Perşembe günleri Mihalıççık'tan şimendiferle posta gelir. Cuma günleri ise Denkmadeni, Kırşehir, Yozgat, Kayseri, Çorum'dan sürücü postası, Sivrihisar'dan şimendiferle posta gelir[341].

Rauf Bey, Yabanabad'ın postası hakkında aşağıdaki bilgileri vermiştir.

> *"1910 (326) senesi başına kadar Yabanabad postasında sürücü yoktu. Posta kiracılarla nakil edilirdi. Çabaları sonucunda 1910 senesi Şubatında sürücü alınmış ve 300 kuruş halktan toplanılan maaş ile haftada iki defa gidip gelmek şartıyla sürücü bulunmuştur. 1911 (327) senesinde yeniden yapılan anlaşma ile 300 kuruşa haftada bir defa gidip gelmek şartıyla tutulmuştur[342].*

Rauf Bey kiracılığın sürücülükten daha maliyetli bir sistem olduğunu da açıklamış 1911 yılında 6700 kuruş tasarruf edildiğini belirtmiştir. Ayrıca postanın haftada bir olmasının halkı sıkıntıya soktuğunu, halkın bir aralık postası istediğini ancak bu teklife posta idaresinin geri çevirdiğini yazmıştır[343].

---

[340] PTT Genel Müdürlüğü, *Geçmişten Günümüze Posta*, Cem Ofset, Ankara- 007, s. 150.
[341]Koç, *a.g.e.*,s. 874.
[342]Fico, *a.g.e.*, s. 39.
[343]*a.g.e.*, s. 40.

3.13. Yabanabad'ta Maliye

Maliye; devletin varidat ve masarifi idaresi ve bu idareye bakan nezaret; anlamına gelen Arapça kökenli bir kelimedir[344]. Devletin oluşmasındaki temel taşlardan birinin maliye oluşturmaktadır. Bir devletin ayakta durabilmesi için sağlam, sistemli bir ekonomiye ihtiyacı vardır.

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren merkeziyetçi yanı ağır basan ekonomik ve sosyal hayatı belirli kurallar çerçevesinde düzenleyen bir organizasyon olarak mali teşkilatlanmasına da buna uygun biçimde şekil vermiştir. 17. yüzyıla kadar temelde askeri sınıfa mensup yöneticilerle bunların hizmetlilerinin harcamalarını karşılamayı önceleyen ve bu noktada devlet müdahalesinin kesin olarak belirginleştiği bir organizasyon idi. Bu yüzyıldan itibaren dünyada ve Avrupa'da meydana gelen iktisadi ve siyasi gelişmelerin de etkisiyle özellikle vergi sisteminde reformlara gitmiş, mali örgütlenme ve mekanizmalarda yeniden yapılanmaya giderek, uyum sağlamaya çalışmıştır[345].

Tanzimat Dönemi, Osmanlı İmparatorluğu yönetim sisteminin idari, mali ve askeri yönden daha da merkezileştirildiği bir dönem olmuştur. Mali yönden merkezileştiği bu dönemde, Divan-ı Muhasebat gibi yeni ve gerekli bir kurumun devlet yönetiminde etkin rol alması gerekli kılınmıştır. Osmanlı mali sistemi içinde, kuruluşundan II. Meşrutiyet'in ilanına kadar geçen süreçte önemli bir konuma sahip olmuştur[346]. Günümüzde Divan-ı Muhasebat Sayıştay'ın temelini teşkil eder, mali reformlar çerçevesinde gelir ve giderleri denkleme ve bu konuda devleti zarara uğratanları yargılamak amacıyla kurulmuştur[347]. Kanun-i Esasi'nin 1876 yılında yürürlüğe konmasıyla vergilerin kanunla alınması ve bütçe hakkı kabul edilmiş vergi karşısında herkes eşit kabul edilmiştir. 1910 yılına gelindiğinde birçok gelişim ve

---

[344] Sami, *Kamus-u Türki*, s.743.
[345] Kaya Bayraktar, "Osmanlı Maliyesi Üzerine Yapılan Çalışmalar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 1, Sayı 1, 2003, s. 115-116.
[346] Salih Kış, "Osmanlı Mali Denetiminden Bir Kesit: Divan-ı Muhasebat Reisi Evveli ve Sanisi (1862-1908)", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Yıl 2011, Sayı 6, s. 285.
[347] *a.g.e.*, s. 294.

değişimden geçen Osmanlı maliyesi günümüze kadar hâla gelişimini devam ettirmektedir. Osmanlı Devleti'nin maliyesi gelişime devam ederken Yabanabad'ın maliyesinin ne durumda olduğunu Rauf Bey'in cümleleri ortaya koymaktadır.

> *"Evvelki raporumda vergi kayıt ve muamelatının bir şekil intizam olacağını ümit ettiğimi arz etmiştim. Maalesef mali muavetallikinde bir sene zarfında vuku bulan üç tahvil bir fikri takip bıraktığı için muamelatı kaydıyla şekil safi muhafaza etmektedir[348]."*

Bir önceki raporunda vergi kayıt ve işlemlerinde düzensizlik olduğu düşünen Rauf Bey 1911 senesinde üç farklı borcun oluşması sebebiyle eskisi gibi kaldığını belirtmiştir. Bu cümlelerden vergi kayıt ve işlemlerde düzensizlik olduğu anlaşılmaktadır. Ahmet Şerif'in 5 Aralık 1913 Adapazarı Maliye başlıklı Tanin gazetesindeki yazısında şu ifadeleri kullanmıştır.

> *"Maliye'nin vergi ve tapu işlemlerinden burada bahse gerek görmüyorum. Çünkü, bunlar, şimdiye kadar, temcid pilavı gibi, binlerce defa pişirilmiş, kotarılmış, herkesin bildiği halde, hiçbir şey yapılmasına imkan bulunamamıştır[349]."*

Bu anlatımlar vergi ve tapuda düzensizliklerin devam ettiği ve bunların düzeltilemediğini göstermektedir. Bu cümleler Rauf Bey'in anlatımıyla örtüşmektedir. Ahmet Şerif Bolu maliyesinden bahsetmiş olsa da genel olarak o yıllarda vergi konusunda iller arasında benzer sıkıntıların olduğu görülmektedir.

3.14. Yabanabad'ta Askeriye

Her devlet teşkilatı, başlangıçta bir savaş ve ordu teşkilatına dayanır. Alman tarihçi Otto Hintze'nin bu tespiti Osmanlı tarih için de doğrudur[350]. Ordu bütün milletlerde her zaman önemli bir kurum olarak yerini almıştır. Hangi ülke olursa olsun ordusunu güçlendirerek insanlığın temel ihtiyaçlarından biri olan güvenlik ihtiyacını karşılamaya çalışmıştır. Güçlü bir hükümdar ve devlet, güçlü bir orduya sahip olmalıdır. Devlet gücünü ancak bir ordu ile kazanır ve korur.

---

[348] Fico, *a.g.e.*, s. 40.
[349] Şerif, *a.g.e.*, s. 375.
[350] Gültekin Yıldız, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2003, s. 7.

Osmanlı ordusu, Osmanlı İmparatorluğu'nun bulunduğu stratejik ve coğrafi konumu nedeniyle Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'da ve Doğu Avrupa'da hedeflediği ve uyguladığı dış siyasetin temel gücü ve otoritesini oluşturmuştur[351]. Osmanlı Devleti ekonomik ve siyasi gücünü ve izlediği siyasi politikasını Osmanlı ordusunun işleviyle gerçekleştirmiş ve korumuştur[352].

Osmanlı toplumu askeri sınıf ve reaya olmak üzere iki sınıfa ayrılır. Reaya, toplumdaki esas üretici kesim olan, köylü, çiftçi, esnaf ve sanatkârlar, tüccar yani elinde padişah beratı bulunmayan zümrelerdir. Askeri sınıf ise devlet idaresinde yer alan ve devlet hizmeti yürüten; kısacası elinde padişah beratı bulunan herkestir. Askeri sınıf ilmiye, kalemiyye ve seyfiye olmak üzere üç kesimden oluşur. İlmiye, muhakkak surette bir medreseden mezun, kadı, müderris, müftü, kâtip, imam, müezzin ve gibi görev ve hizmetleri yürütenlerdir. Kalemiyye ise bürokratik görevleri yerine getirenlerdir. Seyfiye de devlet hizmetlerinin ve askeri işleri yürüten kapıkulu, tımarlı sipahi, subaşı, sancakbeyi, beylerbeyi gibi medrese bitirmesi gerekli olmayanlardır[353].

1910 yılına gelindiğinde ise Osmanlı Devleti yıkılma döneminde olduğu için ordunun önemi daha da artmıştır. Her kurumda olduğu gibi orduda da bir çöküntü yaşanmıştır.

Rauf Bey o dönem Yabanabad'ın askeriyesini açıklarken dairenin takip ve tetkikinin dışında olması sebebiyle bu konuda rapor vermesinin doğru olmadığı düşünülebileceğini belirtmiştir. Ama bu konuda gördüğü aksaklıkları yine de yazmıştır. Redif Taburu'nda düzenli bir kayıt tutulmadığını, bu durumun yapılan şikâyetlerden anlaşıldığını, birçok kişinin hukuk kurallarına uymadığını tahmin ettiğini belirtmiştir. 1910 (326) senesinde 400 neferin hali için burada iki ayda kafile kalmış iken 1911 (327) senesinde 1912 (22 Mart 328) tarihine kadar varılmak

[351]Gülgun Üçel Aybet, *Osmanlı Ordusu (1530-1699),* İletişim Yay., İstanbul 2010, s. 10.
[352]*a.g.e.*, s. 12.
[353] Mehmet Ali Ünal, "Osmanlı Devleti'nde Askeri Sınıfın Yargılanması", *16. Türk Tarih Kongresi 20-24 Eylül 2010 Ankara*, 4. Cilt 2. Kısım Osmanlı Tarihi, Ankara 2015, s. 669.

suretiyle pusulalar dağıtılarak 2 Mart 328 tarihinde tabur 800 mevcut ile Ankara'ya harekete geçmiştir[354]. Bu bilgilere göre Ankara fırka-i askeriyesine bağlı redif taburunun Yabanabad'ta olduğu anlaşılmaktadır. Bu bilgi 1907 Ankara Vilayet Salnamesi'nde de belirtilmiştir[355]. 800 askerin niçin Ankara'ya gitmek üzere yola çıktığı ise açıklanmamıştır.

[354]Fico, *a.g.e.*,s.42.
[355]*AVS 1325*, s.158.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde dönemin aydınları genellikle günlük tutmuş veya raporlarının bir nüshalarını kendilerine ayırmıştır. Bu tutulan günlükler ve raporlar dönemin siyasi, sosyal ve ekonomik koşulları hakkında eşsiz bilgiler sunan birer hazinedir. Bu eserlerden aynı zamanda tarihin akışına yön veren olaylar ve bunların yaşandığı coğrafyalara dair önemli çıkarımlar da yapılabilmektedir. Rauf Fico'da yazdığı hatıratla Osmanlı tarihine ve coğrafyasına dair eşsiz bilgiler sunmuştur. Rauf Fico, kaymakamlık yaptığı kazaların genel durumlarını bildiren raporları her yıl bağlı bulunan valiliklere sunmuştur. Bu raporlarda kaza hakkında bilinmesi gereken her türlü malumat vardır. Bu raporlar dönemin imkânları göz önüne alınacak olunursa kazalar hakkında bilgi alınmak için temel kaynak mahiyetindedir. Bu raporlarda kaza ile ilgili bilgiler ayrı başlıklar halinde sunulmuştur. Sağlık, eğitim, adliye, ulaşım, posta gibi başlıkları olan raporlar kazalardaki bütün olumlu olumsuz eksik yapılması gerekenleri belirtmiştir.

Rauf Fico Osmanlı Devleti'nin yıkılma sürecinde Osmanlı Devleti'nde 9 yıl boyunca görev yapmış önemli bir kişidir. Rauf Fico'nun gerek Osmanlı Devleti'ndeki görevleri gerekse Arnavutluk'un bağımsız olmasıyla Arnavutluk Hükümeti'ndeki hizmetleri oldukça fazladır. Adolf Hitler Rauf Fico ile ilgili: "*Bugün iki diplomatla tanıştım, biri küçük devletin büyük bir diplomatı ve diğeri de büyük bir devletin küçük diplomatıydı. Bunlardan ilki Rauf Fico ve ikincisi Japon büyükelçisiydi*[356]." sözlerini sarf etmiştir. Böyle önemli bir devlet adamının hayatı ve hayatının Osmanlı Devleti'nde kaymakamlık yaptığı dönemdeki hatıraları ele alınmıştır.

Rauf Fico Arnavutlar tarafından bir Arnavut milliyetcisi olarak kabul edilmiştir. Rauf Fico Arnavutluk'un bağımsızlığını ilanı üzerine Osmanlı Devleti'ndeki görevinden istifa ederek Arnavutluk'a gitmiştir. Bu durum Rauf Fico'nun Arnavut milliyetçisi olduğunu destekliyor gibi görünse de Rauf Fico'nun Osmanlı Devleti'nde kaymakamlık yaptığı dönem 1908 yılında "*Arnavutlar*" başlığı atarak hatıralarına yazdığı düşünceleri onun aynı zamanda Osmanlı Devleti'nde ayrılmak istemediğini

[356] SKOPJE, *a.g.y*

göstermektedir. Bu konuyla ilgili olarak Rauf FİCO'nun düşüncelerine bir kez daha yer vermek anlamlı olacaktır.

> *"Evvel emirde bir Arnavut ve daha sonra bir Osmanlı fikriyle düşünüyorum. Ufak Arnavutluk selameti için lisanı milli ile ilim ve marifette ilerlemek ondan sonrada Türklerle birlikte yaşamak ve elden geldiği kadar her tarafa yayılarak Rumlar gibi ticareti ile iktisadi bir mevkie sahibi olmakta buluyorum. Ufak bir millet Avrupa'nın koynunda yalnız yaşamaz. Bulgaristan gibi arkamızda birkaç milletlik Slav âlemi yok. Yunanlılar gibi yedi sekiz milletlik bir haritaya malik değiliz. Tarihi mazimiz bize büyük ilimler verecek şekilde değil[357]." "600 senedir Türklerle beraber yaşıyoruz. Türkler bizi hiçbir haktan mahrum bırakmadılar. Mevki-i iktidarı içinde Türk'ten ziyade Arnavut var. Biz de Türklere daha doğrusu İslamiyet'e herkesten ziyade hizmet ettik. Canımızı kanımızı korumadık. Bu son zamanlarda gördüklerimiz bir terciye (karışıklık?) devresi diye bilirim. Çünkü meşrutiyetin ilanı üzerinden henüz bir yıl geçmedi. Ne kadar süreceğini bilmediğim bir terciyeden sonra Türkler Ermenilere ve bize ve hatta ümit ederim ki Slav istilasından ürken Rumlara ve Yunanlılara merhametle muamele edeceklerdir. Hele bizimle araları pek çabuk düzelecektir. Allah vere de çabuk ola. Uzun sürmeye[358]."*

Rauf FİCO, hatıralarıyla bir dönemi aydınlatmıştır. Bunun gibi hatıralara, raporlara ulaşıldıkça ve bu raporlarla ilgili çalışma yapıldıkça vilayetler, kazalar veya karyeler hakkında bilgilere ulaşılacak, bu bilgiler ışığında tarihin aydınlatılmasına katkı sağlanacaktır.

[357] Fico, *Gümüşhacıköy,* s. 139.
[358] *a.g.e.*, s. 123-124.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgesi

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, *İ.Dâhiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye Nezareti.01482*

Günlükler (Rauf FİCO'nun El Yazmaları)

Ders Notları

- Alem-i Usul
- Alem-i İktisat
- Maliye
- Hukuk-u Düvel
- Ticaret
- Ahlak

Günlükleri (1905-1907)

Hatıraları

- İstanbul'da Geçen Hayatım
- Dün Geceki İktisatım
- Yazdıklarım III Himare
- GümüşhacıKöy Hatıraları
- Reşadiye
- Reşadiye-Yabanabad
- Yabanabad
- Kırşova
- Margılıç
- Koniçe
- Yazdıklarım 1
- Yazdıklarım 2
- Yazdıklarım 3

Belgeleri

- Mektebi Mülkiye Şahadetnamesi
- Riyaset-i Celileye Adlı Yazı

- Margılıç İle İlgili Telgraf

Haritaları

- Yabanabad Haritası
- Reşadiye Haritası
- Himare Haritası

Kitaplar

AĞIRSAKÇA Gülsüm Pehlivan, *Mekteplerde Ahlak, Eğitim ve Öğretimi (1839-1923)*, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2013.

AKŞİN Sina, *Türkiye Tarihi III. Osmanlı Devleti 1600-1908*, Cem Yayınevi, İstanbul 2011.

AKŞİN Sina, *31 Mart Olayı,* Sevinç Matbaası, Ankara 1970.

AKYÜZ Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Pegema Yayıncılık, Ankara 2014.

Ankara Vilayet Salnamesi 1325

ARMAOĞLU Fahri,*20.Yüzyılın Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul 2012.

*Atatürk'ün Bütün Eserleri***,** Cilt 18,Kaynak Yayıncılık, , İstanbul 2011.

ATMACA Tayfun*, Krallıktan Cumhuriyet'e Tarihte İz Bırakan Dostluğun Mimarları Zogu ve Atatürk,* Lazer Ofset, Ankara 2007.

AYBET Gülgun Üçel, *Osmanlı Ordusu (1530-1699),* İletişim Yayınları, İstanbul 2010.

AYDIN İsmail, *Ankara İlinin Cumhuriyet Öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Eğitimi***,** Ankara Kalkınma Ajansı, Ankara 1998.

ÇAVDAR Tevfik, *Türkiye Ekonomisinin Tarihi 1900-1960*, İmge Yayınları Ankara2003.

ÇELEBİ Evliya, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi***,** Üçdal Neşriyat, İstanbul 1966.

ÇETİN Nurten*, Son Sadrazam Ahmet Tevfik Paşa,* Ankara 2016.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Döneminde Kızılcahamam*, Bion Matbaacılık, İstanbul 2016.

ERDOĞAN Abdülkerim*, Geçmişten Günümüze Kızılcahamam Çamlıdere,* ESYAV Yayınları, Ankara 2010.

KOÇ Bekir, *Osmanlı Kent Yıllıklarında Ankara Salname-i Vilayet-i Ankara*, Ankara Sanayi Odası Yayınları, Ankara-2014.

KOÇYİĞİT Selahattin, *Her Yönüyle Kızılcahamam*, Üçdal Yayınları, Ankara 1970.

KODAMAN Bayram, *I. Meşrutiyet Dönemi Türkler*, Cilt:13,Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

KÖÇ Ahmet, "XV. Yüzyılda Ümera Vakıfları ve Ankara'nın Kentsel Gelişimi", *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 12, Sayı 22, Aralık 2009.

KUNERALP Sinan, *Son Dönem Osmanlı Erkan ve Ricali(1839-1922)*, İsis Yayınları, İstanbul 1999.

LEWIS Bernard, *Modern Türkiye 'nin Doğuşu*, Arkadaş Yayıncılık, Ankara 2011.

ÖZCAN Halil, *Atatürk Dönemi Türkiye Arnavutluk İlişkileri,* Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2011.

PTT Genel Müdürlüğü, *Geçmişten Günümüze Posta*, Cem Ofset, Ankara 2007.

SAMİ Şemsettin, *Kamus-ı Türki,* Kapı Yayınları, Ankara 2010.

SEZER Tahir, *Osmanlı Yer Adları*, Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu:21, Ank-2006.

ŞERİF Ahmet, *Anadolu'da Tanin*, Türk Tarih Kurumu Basımevi,Ankara1999.

ŞİMŞİR Bilal, *Atatürk ve Yabancı Devlet Başkanları C.1*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2001.

ŞİMŞİR Bilal, *Türkiye-Arnavutluk İlişkileri*, ASAM Yayınları, Ankara, 2001.

TUNAYA Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasal Partiler, Cilt 1, İkinci Meşrutiyet Dönemi*, İletişim Yayınları, İstanbul 2011.

Yanya Vilayet Salnamesi 1319

YILDIZ Gültekin, *Osmanlı Askeri Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul 2003.

YÜCEL Hasan Ali, *Türkiye'de Orta Öğretim,* Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1994.

Makaleler

AHMETOĞLU Selim, "31 Mart İsyanının Trabzon'da Yankıları", *Türkiyat Mecmuası, C. 21/Güz, 2011*.

AKBULUT İlhan, "Osmanlı Devleti'nde Adalet Düzeni", *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi CIVS*.1-2, (2000).

ALTUNBAY Mustafa, "Klasik Dönemde Osmanlı'da Madencilik", *Türkler, Cilt 10,* Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

AYSAL Necdet, "Örgütlenmeden Eyleme Geçiş: 31 Mart Olayı", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi Sayı: 37-38,* Mayıs-Kasım 2006.

BALCI Mustafa ,"Arnavutluk'un İlk Türkiye Elçisi Rauf Bey" *XVI. Türk Tarih Kongresi 20-24 2010 Ankara: Kongreye Sunulan Bildiriler, 4.Cilt -2. Kısım Osmanlı Tarihi*, TTK Yayınları, Ankara 2015.

BASKICI Murat, "Osmanlı Tarımında Makineleşme (1870-1914)" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi 58/1*. Ankara 2003

BASKICI M. Murat, "Mekteb_i Mülkiye'den Siyasal Bilgiler Fakültesine 150 yılın Kronolojisi"*,Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler-I. Cilt*, Erişim Tarihi:05.03.2018.http://www.politics.ankara.edu.tr.

BAYRAKTAR Kaya, "Osmanlı Maliyesi Üzerine Yapılan Çalışmalar", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi,* Cilt 1, Sayı 1, 2003.

BAYARTAN Mehmet,XIX. "Yüzyılda Osmanlı Madenlerinin Coğrafi Dağılışı", Erişim Tarihi:05/12/2018.http://dergipark.gov.tr

BİRECİKLİ İhsan Burak, "Avlonyalı İsmail Kemal Bey'in Siyasi Faaliyetleri (1870-1908)"*,Akademik Bakış Cilt 3, Sayı 5,Kış 2009.*

ÇINAR Hüseyin, " Yabanabad ve Şorba'dan Kızılcahamam'a: İdari Yapıda Yaşanan Değişim",*Yabanabad'tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2016.

DURMUŞ İlhami, "Kızılcahamam ve Çevresinin Türk Yurdu Haline Gelişi", *Yabanabad' tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam Yüz yaşında,* Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayını, Ankara 2016.

EKİNCİ Ekrem Buğra, "Osmanlı Devleti'nde Mahkemeler ve Kadılık Müessesesi Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt 3, Sayı 5, 2005.

ERTEM Adnan, "Osmanlı'dan Günümüze Vakıflar", *Vakıflar Dergisi*, Aralık 2011, Sayı 36.

FSHAZİ Falma, “2. Meşrutiyet ve Arnavutluk’taki Osmanlı Algısı: Arnavutlarla Osmanlı’nın Düşman Olduğu “O An.”*İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi No:38 (Mart 2008)*

GÜRAN Tevfik, “Zirai Politika ve Ziraattaki Gelişmeler(1839-1876)”,*150. Yılında Tanzimat*, TTK Yayınları, Ankara 1992.

IŞIK Hayri, “Bir Kamu Hizmet Birimi Olarak Vakıfların Osmanlı Toplum Yaşamındaki Rolü”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı 16, Nisan 2009.

KESKİN Özkan, “Osmanlı Devleti’nde Maden Hukukunun Tekamülü (1861-1906)”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*29/Bahar 2011.

KIŞ Salih, “Osmanlı Mali Denetiminden Bir Kesit: Divan-ı Muhasebat Reisi Evveli ve Sanisi (1862-1908)”, *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, , Sayı 6, 2011.

Maden Kanunu:4/6/1985 tarihli 3213 sayılı maden kanununun 2. maddesinde geçer. Maden kanunu 15/6/1985 tarihli ve 18785 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanmıştır. Tertip: 5, Cilt:24.

Mülkiye Akedemi Hafıza Projesi: Sayılarla Mektebi Mülkiye’den Siyasal Bilgiler Fakültesi’ne, 1859-2015, Proje Yürütücüleri Gamze Atabaş ve Altuğ Yalçıntaş, http://politics.ankara.edu.tr, Erişim Tarihi: 04.12.2017.

NİZAMOĞLU Yüksel, “Yanya Vilayetinin Durumuna Dair Hazırlanan Lahiyalar ve Sonuçları”, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM), 33/Bahar 2013.*

“Rauf Fico’yu Zogo Atatürk ile Buluşturan Baş Diplomat Reddedildi,” Yayın tarihi: 21 Kasım 2012, Erişim:4 Aralık 2017. http://www.panorama.com.al

“Rauf Fico’nun Diplomaları Ulusal Müze’ye Bağışlandı*”* yazısı 30 Ekim 2014, www.panorama.com.al, Erişim Tarihi: 07.03.2018

SARISAKAL Baki, “Osmanlı Devleti’nde Salgın Hastalıklar ve Samsun’da Kolera”, Erişim Tarihi:02.06.2018, *www.bakisarisakal.com*

SAYGILI Hasip, “ 20. Yüzyılın Başlangıcından Günümüze Arnavutlarda Osmanlı ve Türkiye Algısı.”*Bilge Strateji, Cilt 6, Sayı 10, Bahar 2014.*

SUCU Safiye Simge, "100. Yılında Bir Taşınma Öyküsü(Yabanabad'tan Kızılcahamam'a)", *Yabanabad'tan Kızılcahamam'a Kızılcahamam 100 Yaşında*, Kızılcahamam Belediyesi Kültür Yayınları, Ankara 2016.

SKOPJE Skender, *Rauf Fico- Albanya'ya Demiryolu,* Erişim Tarihi:06/04/2018, https://www.ballikombetar.info/2017/03/20/rauf-fico-shqiptari.

TIZLAK Fahrettin,XIX. Yüzyılın Ortalarında Osmanlı Maden Yatakları, ErişimTarihi:05/12/2018.docs.neu.edu.tr/library/nadir_eserler_el_yazmalari

TÜBİTAK Tarih Araştırma Projesi *,İstanbul'da İllet-i Kolera Salgınları (1831-1914), Osmanlı Devleti'nin aldığı Önlemler ve Günümüzdeki İzleri*,

ÜNAL Mehmet Ali, "Evliya Çelebi'ye Göre Balkanlar'da Kurulan Pazarlar ve Panayırlar -17. yüzyılda Balkanlar'da Ticaret." *Balkan Tarihi I.Cilt*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları 1, 2016.

ÜNAL Mehmet Ali, "Osmanlı Devleti'nde Askeri Sınıfın Yargılanması", *16. Türk Tarih Kongresi 20-24 Eylül 2010 Ankara*, 4. Cilt 2. Kısım Osmanlı Tarihi, Ankara 2015.

ÜNAL Mehmet Ali,"Evliya Çelebi'ye Göre Balkanlar'da Kurulan Pazarlar ve Panayırlar -17. yüzyılda Balkanlar'da Ticaret." *Balkan Tarihi I.Cilt*, Osmanlı Mirası ve Türk Kültürünü Araştırma Derneği Yayınları 1, 2016.

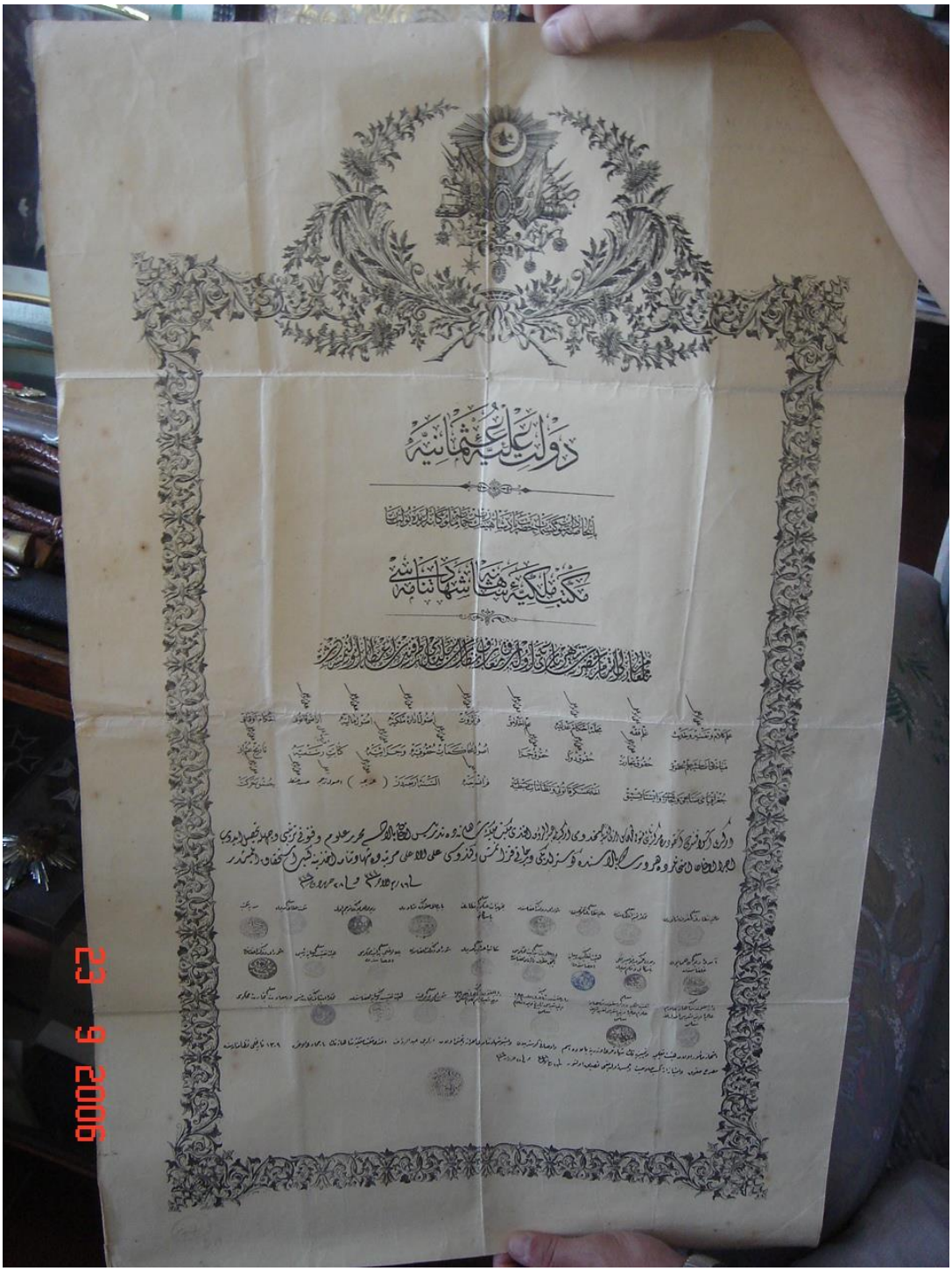
VARDAR Levent Egemen, "Galatia Bölgesi Kaleleri/ Yerleşmeleri Yüzey Araştırması: Ankara İli, 2005,"*24. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. Cilt, Ankara 2007.

YAZICI Nesimi, "Tazimatta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı", *Tanzimat Ekonomisi Sempozyumu*, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Mezunları Derneği, 1989.

YAZICI Nuran, "Trabzon Örneğinde Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Hükümet Konağı Binaları", *Uluslararası Sosyal Araştırma Dergisi 1/5* Fall 2008.

YILDIRIM Mehmet Ali, "Osmanlıda İlk Çağdaş Zirai Eğitim Kurumu:Ziraat Mektebi(1847-1851)Erişimtarihi:01.07.2018,
http://www.dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1348/15624.pdf

EK-1:Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Şahadetnamesi

EK-2:Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarından Bir Fotoğrafı (Rauf Bey ayakta duranlardan soldan beşinci sıradadır.)

EK-3:Rauf Bey'in Aldığı Nişaneleri ve Çeşitli Özel Eşyaları

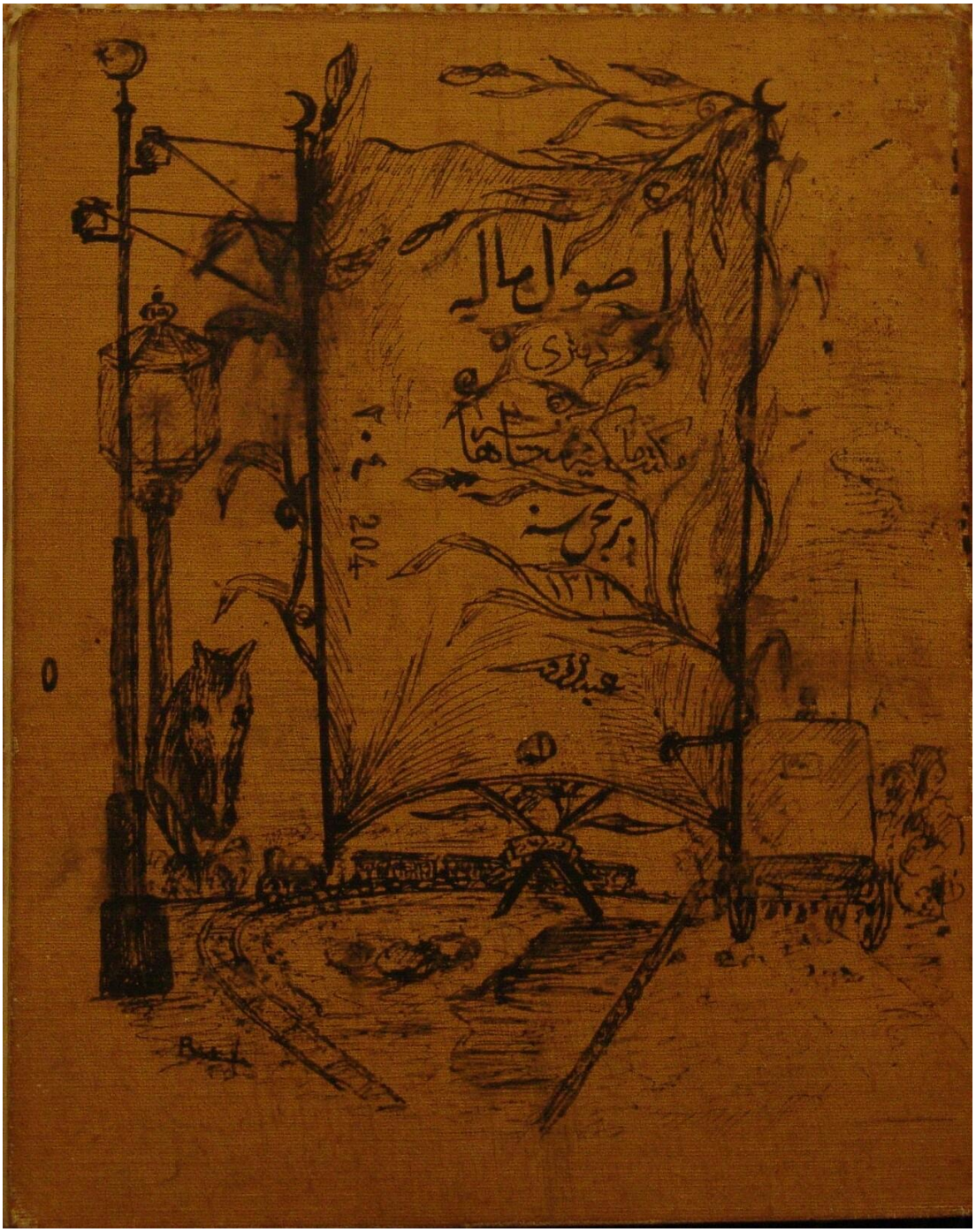
(Oğlu Bardly Fico'nun evinde fotoğraflanmıştır.)

EK 4:Rauf Bey'in Arnavutluk Hükümeti'ndeki Görevi Sırasındaki Fotoğrafı ve Özel Eşyaları (Oğlu Bardly Fico'nun evinde fotoğraflanmıştır.)

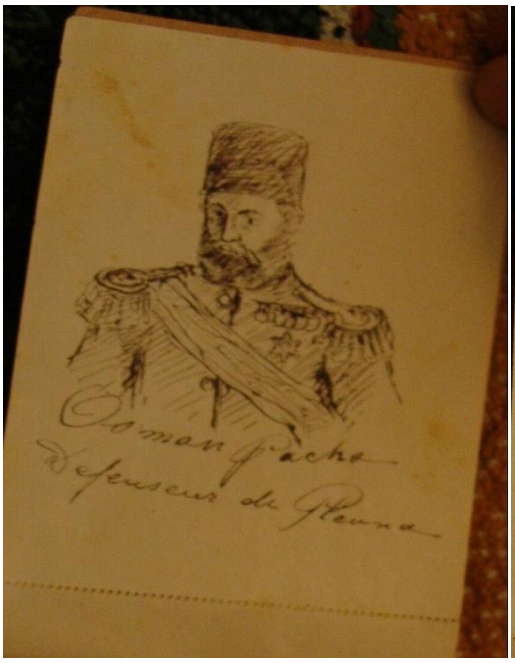
EK-5:Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarında Tuttuğu Ders Defteri'nin Kapağına Yaptığı Resim 1(Rauf Bey defterlerine birçok resim yapmıştır. Bu ise sadece birisi.)

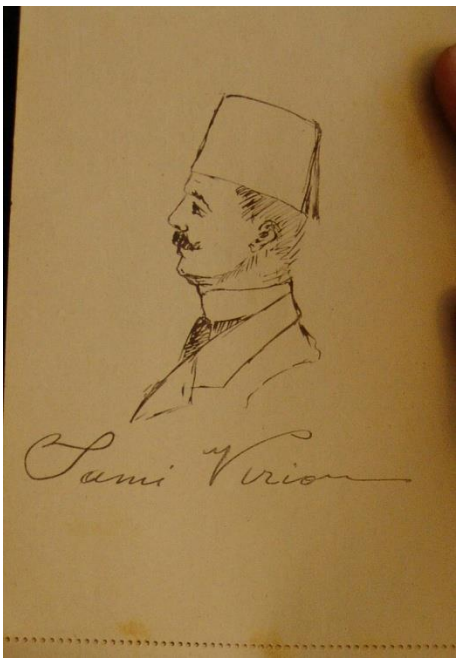

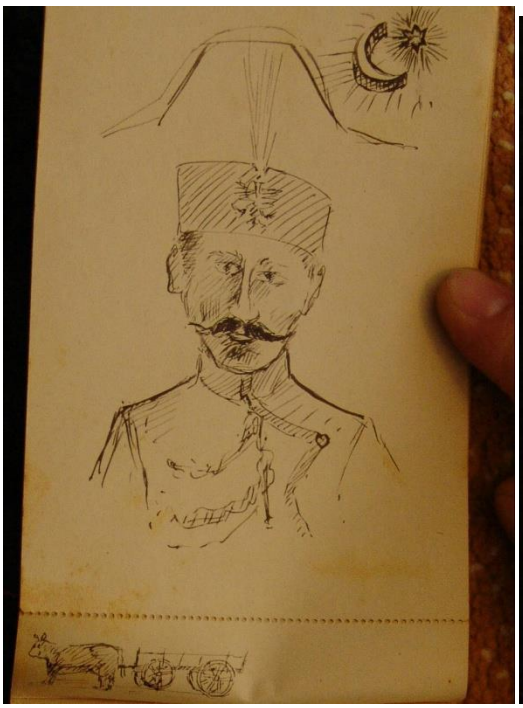
EK-6: Rauf Bey'in Mekteb-i Mülkiye Yıllarında Tuttuğu Ders Defteri'nin Kapağına Yaptığı Resim 2

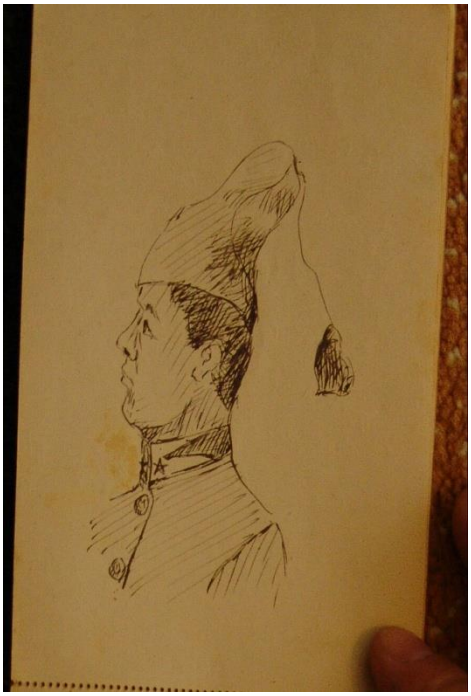

EK-7: Rauf Bey'in Çizdiği İnsan Figürleri

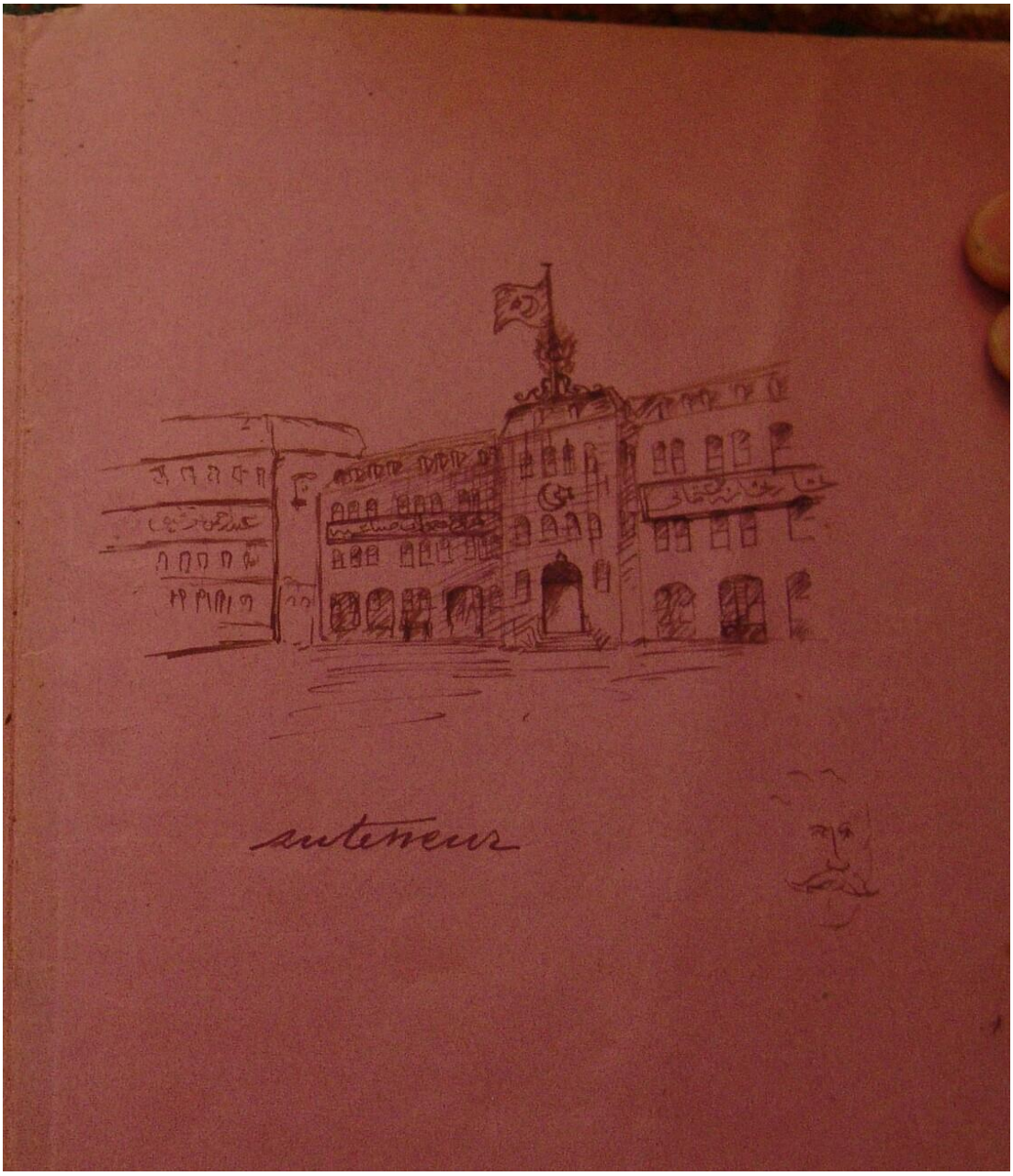

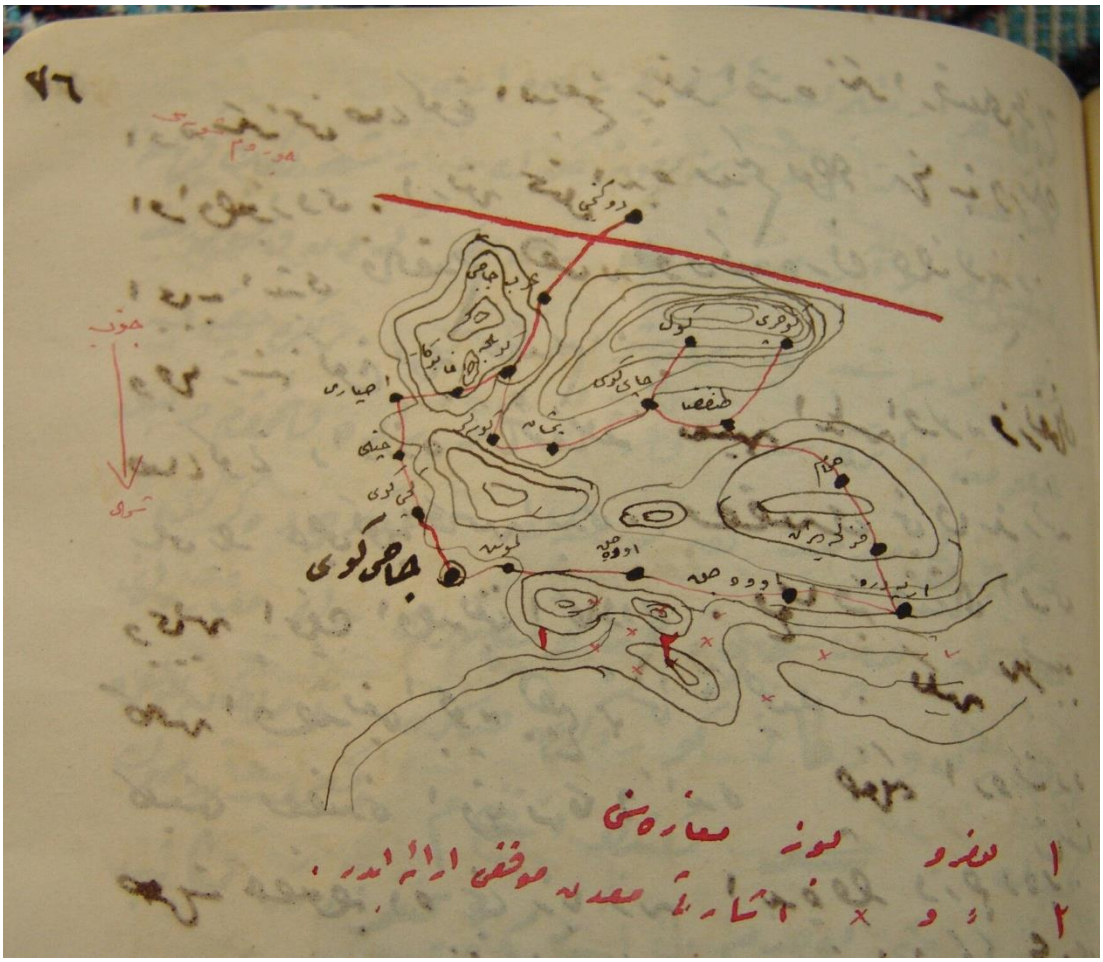

EK-8:Rauf Bey'in Mektebi Mülkiye Şahane'nin Binasını Çizdiği Tahmin Edilen Resmi

EK 9:Rauf Bey'in Çizdiği Gümüşhacıköy Haritası

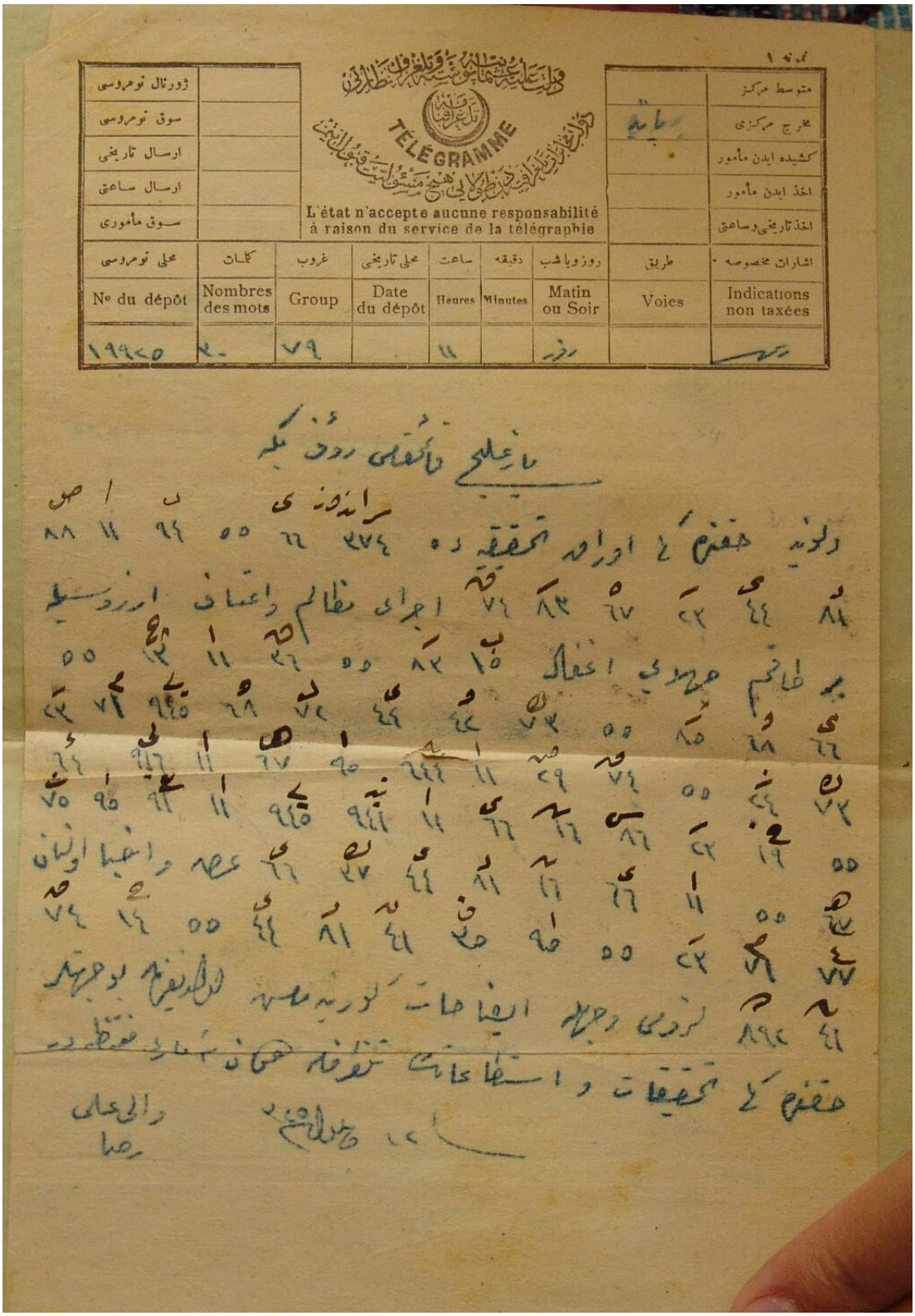
EK-10:Rauf Bey'in Çizdiği Himare Haritası

EK-11:Rauf Bey'in Çizdiği Margılıç Haritası

EK-12: Rauf Bey'e Margılıç Kaymakamı İken Gelen Telgraf

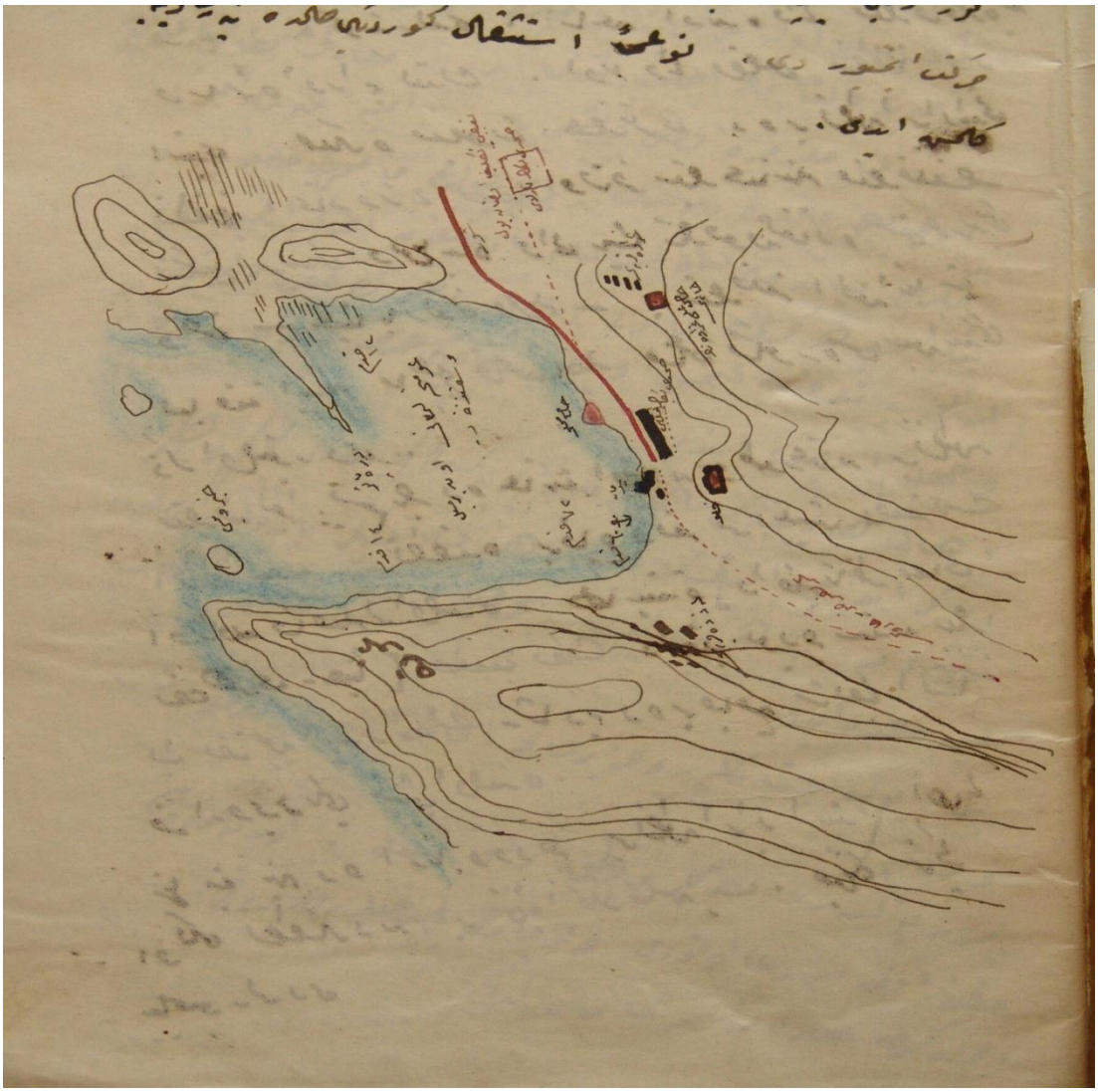

TÉLÉGRAMME

L'état n'accepte aucune responsabilité à raison du service de la télégraphie

Nº du dépôt	Nombres des mots	Group	Date du dépôt	Heures	Minutes	Matin ou Soir	Voies	Indications non taxées
۱۹۲۵	۲۰	۷۹		۱۱		روز		

EK 13: Rauf Bey'in Çizdiği Reşadiye Haritası

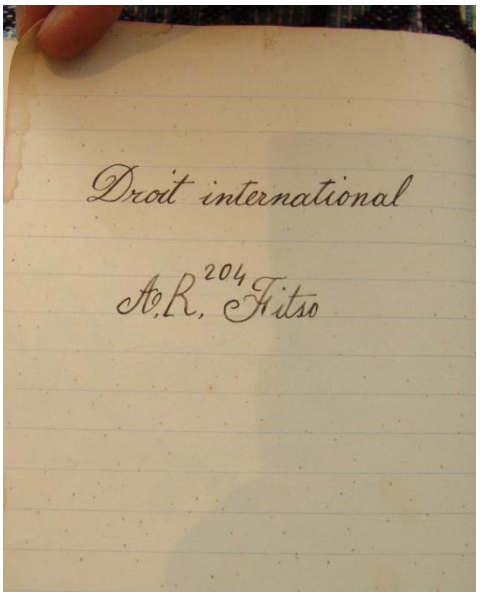
EK-14: Rauf Bey'in Çizdiği Yabanabad Haritası

EK-15:Rauf Bey'in Ders Defterindeki Yazdığı İsmi Okul Numarası

(Rauf Bey Mülkiye'de okurken Abdurrauf Fitso ismini kullanmıştır. Mülkiye'deki okul numarası ise 204'tür.)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	**Dönay KAYA**
Doğum Yeri	**Kayseri**
Doğum Tarihi	**01.01.1987**

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	**Giresun Üniversitesi**
Fakülte	**Eğitim Fakültesi**
Bölüm	**Sınıf Öğretmenliği**

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	**KPDS (…..) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)**
…	

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	**Eldivan Halk Eğitimi Merkezi**
Görevi/Pozisyonu	**Sınıf Öğretmeni**
Tecrübe Süresi	**8 Yıl**

İLETİŞİM

Adres	**Abdulhalik Renda Mah. Orköy Cad. Damla Sitesi B Blok No:15 Merkez/ Çankırı**
E-mail	**Kaya382018@gmail.com**